

II-35458

GORSKI VIJENAC

HISTORIČKI DOGAGJAJ

PRI SVRŠETKU XVII. VIJEKA

sačinio

PETAR PETROVIĆ NJEGUŠ

VLADIKA CRNOGORSKI.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE
Prema ćirilici na latnicu s tiskanjem

DURDE
CRNOJEVIĆ

S. LJUBIŠA.

Izdala o svom trošku Matica Dalmatinska.

U Zadru

Tiskom Narodnoga Lista
1868.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ЦЕНТРАЛНА
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ЦЕТИЊЕ
ИНВ. Број 1-35458

GORSKI VIJENAC

HISTORIČKI DOGAGJAJ

PRI SVRŠETKU SEDAMNAESTOG VIJEKA

sačinio

PETAR PETROVIĆ NJEGUŠ

VLADIKA CRNOGORSKI.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

Prenio s ćirilice na latinicu s tumačenjem

CRNOJEVIĆ

S. LJUBIŠA.

Izdala o svom trošku Matica Dalmatinska.

U Zadru

Tiskom Narodnoga Lista

1868.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Čitaocem.

Gorski Vijenac dramacki povjesni spjev Petra Petrovića Njeguša izašao je prvi put na svijelo godine 1847 u Beču pečatnjom Mekilarista, a po drugi put bio je prepečatan godine 1860 u Novome Sadu.

Ova je knjiga vrlo malo poznata po Dalmaciji, prvo jer je oba puta pečatana ćirilicom, koju čita skoro samo pravoslavni narod; a drugo jer se obrijetko i skupo može nabaviti.

Ova me oskudica nagpa da prenesem Gorski Vijenac na latinicu, i da mu dodam po dnu svakog pera tumačenje težih riječi, takogje i porjesna izjasnenja mjesnih dogagjaja.

Ja sam naumio i ostale umotvorine vladicine jednu po jednu ovako prenijeti i razjasniti, ako se naša Matica primi, kao što je sada, pečatanja i prodaje knjiga, i tako omladinu našu, cvijet i nadu domovine, pripitomiti i upoznati s ovim neumrlim narodnijem pjesnikom.

Petar Petrović Njeguš rodio se na Njegušima u Crnoj Gori g. 1813, a zavladičio se i primio gospodarstvo nad Crnom Gorom god. 1830. Bio mu je učitelj i nastavnik Simo Milutinović Sarajlija, poznat u učenome svijetu, koji ga je najviše na pjesništvo naputio i rukovodio. Godine 1834 osnovao je vladika narodnu pečatnju na Cetinju, gje je i objelodanio svoje prvijence književne Pustinjak Cetinski i Lijek jarosti turske, takogje

i mnogo koješta doprinio godišnjemu koledaru (Grica), kojega je Dimitrije Milaković uregijivao.

Kad se cetinjska pečatnja od nevolje pretopila u zrna za boj, vladika je morao pečatati u Biogradu Luču Mikrokozmu (1836), imitacija iz ruske književnosti, kojom se bavio usporegje francuskoga jezika.

Prijateljstvo njegovo s Vukom Karadžićem prinudi vladiku da se okani tugjega klasičizma, i da počne pisati u narodnome duku, sabirajuć običaje, načine govora, poslovice i rasprosutu narodnu povjesnicu, čega ima obilno u Crnoj Gori. Tad je izdao Gorski Vijenac i Lažni Car Šćepan mali, oba dramacka povjesna spjeva, koja su daleko nadmašila pregjašnje mu spise. Nakon godinu izda Kulu Gjurisića i Čardak Aleksića, pjesme u svemu slične narodnijema, toliko da jih slijepci po Crnoj Gori i Primorju uz gusle pjevaju. Osim toga vladika je dopunio Ogledalo mnogim svojim pjesmama, i napisao mnoge sitnije lirske namjerne pjesme, objelodanjene u *Dionici* godine 1864 Ljubomir Nenadović nagje u *deset pjesmica* vladičino Slobodijadu, epski spjev u *deset pjesmica*, u kojima su spjevani glavni bojevi crnogorski za slobodu **CRNOJEVIĆ**

Ali Gorski Vijenac ostaće u književnosti našoj dugotrajni spomenik pjesničkog dara vladčina, kojega nam, na žalost i neprocijenjeni gubitak, prerana smrt pokosi. Istina da je Gorski Vijenac neki spis bez naslova i ustanove pjevačke, ali što se tiče jezika i duha narodnoga, čvrstva i poleta poeckoga, ostaće zar i za dugo jedinac u ovoj struci naše književnosti.

Ja sam se starao da iznagjem one stihove Posvete prahu oca Srbije, što je pri prvome izdanju ukinula ugasna censura; ali u prkos svakog truda moga, evona žalost opet ona izlazi onako nedopunjena i osakaćena.

U Budvi o Božiću godine 1866.

S. Ljubiša.

POSVETA

PRAHU OCA SRBIJE.

Nek se ovaj vijek gordi nad svijema vjekovima!
On će era biti strašna ljuckijema koljenima;
U nj se osam blizanaca ¹ u jedan mah izujihao
Iz kolevke Belonine, i na zemlji pokazao:
Napoleon, Karlo, Bliher, knez Velington i Suvarov, ⁵
Karagjorgje, bič tirjana, i Švarcenberg i Kutuzov.
Arei je (strava zemna) slavna bojnom njih opio
I zemlju jim za poprište, ² gde se bore, naznačio.
Iz grmena ³ velikoga javu izao trudno nije,
U velikim narodima Geniju se gvozdo vijeć ¹⁰
Ovde mu je po gotovu materijal k slavnom djelu
I triumfa ⁴ dični vjenac da mu krase glavu smjelu.
Al' heroju ⁵ topolskome, ⁶ Karagjorgju besmrtnome,
Sve prepone ⁷ na put bjehu, k cilju ⁸ dospje velikome.
Diže narod, krsti zemlju, a varvarske lance sruši, ¹⁵

¹ Jednorogjeni.

² Poljana, bojište.

³ Kao grma.

⁴ Slavlje, ili slavodobiče, od latinske riječi *triumphus*.

⁵ Grčka riječ, znači: junak.

⁶ Topola je selo u Srbiji, gde se rodio Karagjorgje.

⁷ Prepirke.

⁸ K svrsi. Kaže da je Karagjorgju bilo trudnije razviti svoju zadaću nego onoj sedmini njegovih suvremenika.

Iz mrtvijenih Srba dozva, duhnu ¹ život srpskoj duši.
 Evo tajna besmrtnika: dade Srbu stalne grudi, ²
 Od viteštva odviknuta u njim lavska srca budi.
 Faraona istočnoga ³ pred Gjorgjem se mrznu sile;
 Gjorgjem su se srpske mišce ⁴ sa viteštvom opojile; ²⁰
 Od Gjorgja se Stambol ⁵ trese, krvožedni otac kuge;
 Sabljom mu se Turci kunu, kletve u njih nema druge.

Ovje je zbrisano nekoliko stihova.

Da! viteza sustopice tragičeski konac prati;
 Tvojoj glavi bi sugjeno za vjenac se svoj prodati.

I ovje su zbrisani mnogi stihovi.

Pokoljenja ⁶ djela sude, što je čije daju svjema. 25
 Na Borise, Vukašine ⁷ opšta grmi anatema;
 Gadno ime Pizanovo ne smje kaljat mjesecoslov. ⁸
 Za Egista uprav slični grom nebesni, sud Orestov.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
Opet ovje nejma nekoliko stihova.
 CRNOJEVIĆ

Nad svijetlim tvojim grobom zloba grdna bljuva tmuše, ⁹
 Al' nebesnu silnu zraku što ć' ugazit tvoje duše? 30

¹ Nadahnu.

² Političnu samovladu.

³ Sultan.

⁴ Ruke.

⁵ Carigrad.

⁶ Rodovi sude svačija djela, pak po zasluži daju svakome svoje.

⁷ Kraljevi bosanski i srpski ostaviše zlo ime.

⁸ Koledar.

⁹ Pošto je Karagjorgje umro, zlobne duše napale su na njegovu glasovitost, ali to nije služilo nego da mu bolje osvijetli ime u budućnost, kao što tmuše ne mogu sunčane ždrake pomračiti, nego jih bolje rasvijetle.

Plaćne, grdne pomrčine, mogu l' one svjetlost kriti?
 Svjetlosti se one kriju, one će je raspaliti.
 Plam će vječno životvorni blistat Srbu tvoje zublje, ¹
 Sve će sjajnij' i čudesnij' u vjekove bivat dublje.

Najposle i orgje je zbrisano.

Zna Dušana rodit Srpka, zna dojeti Obiliće; 35
 Al' heroje ka' požarske, ² divotnike i plemiće,
 Gle! Srpkinje sada ragju; blagorocvom Srpstvo diše.
 Bježi, grdna kletvo, s roda, zavjet Srbi ispuniše.

U Beču na novo ljeto 1847' godine.

Sačinitelj.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

¹ Svjetlost.

² Požarevačka nahija u Srbiji.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

GORSKI VIJENAC.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ.

Lica.

Vladika **Danilo.**

Iguman Stefan.

Srdar **Janko Gjurašković.**

” **Radonja.**

” **Vukota.**

” **Ivan Petrović.**

Knez **Rade** brat vladike Danila.

” **Bajko.**

” **Rogan.**

” **Janko.**

” **Nikola.**

Vojvoda **Draško.**

” **Milija.**

” **Stanko.**

” **Batrić.**

Tomaš Martinović.

Obrad.

Vuk Raslapčević.

Vukota Mrvaljević.

Vuk Tomanović.

Bogdan Gjurašković.

Vuk Mićunović.

Vuk Mandušić.

Vuk Lješevostupac.

Pop Mićo.

Sestra Batrićeva.

Hadži-Ali Medović Kadija.

Skender-Aga.

Mustaj Kadija.

Arslan-Aga Muhadinović.

Ferat Začir Kavazbaša.

Ridžal Osman.

Jedna baba.

Skupština u oči Trojčina dne na Lovčenu; ¹ gluho doba noći,
svak spava.

Vladika **Danilo** (sam sobom).

Vigji vraga šu sedam binjišah, ²
Su dva mača a su dvije krune,
Praunuka turkova s Koranom! ³
Za njim jata prokletoga kota
Da opuste zemlju syukoliku 5
Ka' skakavac što polja opusti.
Francuskoga da ne bi brijega,
Aravinsko more sve potopi.
San pakljeni okruni Osmaha, **CRNOJEVIĆ**
Darova mu Lunu ka' jabuku, 10
Zloga gosta Evropi, Orkana.
Vizantije sada nije drugo
No prćija mlade Teodore; ⁶
Zvijezda je crne sudbe nad njom. ⁷

¹ Ovu su skupštinu držali glavari crnogorski godine 1702 na večer Duhova na Lovčenu, planini crnogorskoj vrh Kotora (*Monte Sella*).

² *Binjiš*, riječ turska, znači ogrnjač.

³ Ovo je grb što su Turci naslijedili od Seldjućida.

⁴ Skakavci pustoše polja (*locuste*).

⁵ Karl Martello godine 716 savlada Arabe.

⁶ Žena cara Justiniana, mutna i razbludna ženska (529).

⁷ Nad Carigradom grozi crna sudbina.

Paleolog poziva Murata ¹ 15
 Da zakopa Grke sa Srbima:
 Svoju misli Branković s Gertukom, ²
 Muhamede to je za Gertuku. —
 Sjem ³ Azije, gje jim je gnijezdo,
 Vražje pleme pozoba narode, 20
 Dan i narod kako ćuku tica:
 Murat Srpsku ⁴, a Bajazit Bosnu,
 Murat Epir, a Muhamet Grčku,
 Dva Selima Cipar i Afriku, ⁵
 Svaki nešto, ne ostade ništa, 25
 Strašilo je slušat što se radi,
 Malen svijet za hadova žvala, ⁶
 Ni najest ga, kamo li prejesti.
 Janko brani Vladislava mrtva; ⁷
 Što ga brani kad ga ne obrani? 30
 Skenderbeg je srca Obilića, ⁸
 Al' umrije tužnim izgnanikom. ⁹
 Najednom kuno sa kime ću?
 Malena i snaga;
 Jedna slaba medju ribe. 35
 Sirak tužni, bez nigje otkova.

¹ Amurata I. pušta Joan Paleolog IV. da vojšti protiv Srbima.

² Vuk Branković upravljao je inostranijem dijelima carstva Srpskoga, i bio Grecima u tajnijem dogovorima.

³ Osim Azije, gje jim je stan, tursko pleme pozoba narode, koji pred njim padahu kao tice oko ćuka.

⁴ Amurat I. pokori Srbiju (1389); sin mu Bajazit Bosnu (1390); Amurat II. Arbaniju (1448); Muhamet II. Carigrad (1453).

⁵ Selim I. (1512—1520). Selim II. (1566—1574).

⁶ Paklene čeljusti.

⁷ Janko Uniad poznat u našem narodu pod imenom *Vojvoda Janko*.

⁸ Gjuro Kastriotić, sin Ivanov, borio se s Amuratom II., junak kao Miloš Obilić.

⁹ Ali najposle mora iseliti i umrijeti u tugjem svijetu.

Moje pleme snom mrtvijem spava,¹
 Suza moja nema roditelja, 40
 Nada mnom je neb o zatvoreno,
 Ne prima mi plača, ni molitve,
 U Had mi se svijet pretvorio,
 A svi ljudi pakleni duhovi.
 Crni dane, a crna sudbino,
 O kukavo Srpstvo ugašeno,
 Zla nadživjeh tvoja svakolika, 45
 A s najgorim hoću da se borim!
 Da! Kad glavu razdrobiš tijelu,
 U mučenju izdišu členovi,²
 Kugo ljucka, da te Bog ubije,
 Ali ti je malo po svijeta, 50
 Te si svojom zlošću otrovala,
 No si otrov hadske tvoje duše,
 I na ovaj kamen izbljuvala?³
 Mala li je žrtva sva Srbija,
 Od Dnaga do Ambria sinjega?⁴ 55
 Na trón Bjeđići te kravo uzeti,⁵
 Ponošići na skijon rekavijede
 Huliš Boga s svetoga **CRNOJEVIĆ**

- ¹ Žali što pleme slavjensko stenje i spava u mrtvilu.
- ² Poslije bitke kosovske (1389) sve su druge pokrajine, kao Bosna, i Hercegovina, i t. d., u mučenju izumirale, kao tijelo kad mu glava prsne.
- ³ Duša hadska što i pakljena. *Ovaj kamen* znači *Crna Gora*, koja se bila počela već turčiti.
- ⁴ Od Dunava do obale Jadranskoga mora.
- ⁵ Na prijestolju grčkome. Crnogorci i gdje koji susjedi njihovi upotrebljuju često tužiteljni padež mješte mjestiteljnoga a katkad i mj. orudjiteljnoga. Zato imamo ovgje: *Na tron uzeti*, mj. *na tronu uzetomu*. Neka ova opaska služi za sva ostala mnogobrojna mjesta u ovome djelu, gdje je rečeni padež upotrebljen proti gramatikalnome pravilu.
- ⁶ S oltara S. Sofije, gdje su Turci svoj Mečid ogradili, sad pravog Boga hule.

Munar dubi na krst razdrobljeni; 60
 Ali sjenku što mu šće trovati
 Te je u zbjeg sobom uniješe
 Megju gore za vječnu utjehu
 I za spomen roda junačkoga? ¹
 Već je u krv ona prekupata
 Sto put tvoju, a stotinu našu. 65
 Vigji posla cara opakoga,
 Koga gjavo o svačemu uči:
 "Crnu Goru pokorit ne mogu
 "Ma nikako da je sa svim moja;
 "Š njima treba ovako raditi,,² 70
 Pak jim poče demonski Mesija
 Lažne vjere pružat poslastice.³
 Bog vas kleo, pogani izrodi!
 Što će turska vjera megju nama?
 Kuda ćete s kletvom pragjedovskom? 75
 Su čim ćete izać ⁴ pred Miloša
 I pred druge srpske vitezove,
 Koji žive doklen sunce grije? ⁵
 Kad danasnja promislu vijeću
 Raspale me užasa **CRNOJEVIĆ** 80
 Isklati se braća megju sobom,
 A krvnici jaki i opaki ⁷

¹ No da su sve te žrtve proste, ali sad Turci okrenuše da turče i osjenku krsta i narodnosti, koju Crnogorci sa sobom unesoše u svoje gore, i koja je osjenka već ogreznula u krvi tursko-crnogorskoj u čestijem bojevima i rvanjima. U ovijem krasnijem stihovima vidi se u kratko nacrtana sva zadaća crnogorska.

² Uvesti jim tursku propagandu.

³ Mita i darove kao obmamu.

⁴ Su čim ćete se prikazati pred Milošem Obilicem.

⁵ Dok svijeta ustraje.

⁶ Ježiti se (*rabrividire*).

⁷ A Turci opaki i silni satriječe i sjeme crnogorsko.

Satrijeće sjeme u odivu! ¹
Grdni dane da te Bog ubije,
Koji si me dao na svijetu!
Čas proklinjem lanski po sto puta,
U kojime Turci ne smakoše, ²
Da ne varam narodnje nadanje.

85

*Vuk Mićunović leži blizu vladike, pritajio se kao da spava,
ali sve čuje divno.*

Vuk Mićunović.

Ne, vladiko, ako Boga znadeš!
Kakva te je spopala nesreća,
Te no kukaš kao kukavica,
I topiš se u srpske nesreće?
Da li ovo svetkovanje nije
Na komu si sabra' Crnogorce
Da čistimo zemlju od nekrsti? ³
I bez toga ovo nam je slava
Na koju se vrsni momci kupe
Sposobnosti ⁴ svoje da kušaju
Silu mišce ⁵ i brzinu noža,
Strijeljanjem da se nadmašaju
I sječanjem u oplkladu pleća, ⁶

90

95

100

¹ Odića je kći udomljena.

² Godine 1701 Zečani ograde crkvu, i isprose od paše skadarskoga da dopusti vladici Danilu da ju posveti. Kad vladika dogje u Podgoricu, Turci ga vežu i bace u tamnicu, pak ga paša poslije podugog vremena oslobodi na otkup za 3000 dukata.

³ Od islamizma.

⁴ Da kušaju svoju krjepost.

⁵ Miške.

⁶ Kad se omladina crnogorska sastane na koju svečanost, ponajveće se zabavlja skokom, trkom, nišanom; ili se megju sobom klade ko će nožem iz jednoga maha ovnujsko pleće prekinuti.

Da slušaju božju leturgiju, ¹
 I da vode kolo oko crkve;
 Da viteštvom prsa nabrecaju; ²
 To je tamljan sveti junacima, 105
 To gvozdeni srca u momcima.
 Turi ³ takve razgovore crne,
 Ljudi trpe, a žene nariču.
 Nema posla ⁴ u plaha glavara.
 Ti nijesi samobrana glava: ⁵ 110
 Vidiš ove pet stotin momčadi?
 Koje čudo snage i lakoće
 U njih danas ovgje vidijesmo!
 Vigjaše li kako strijeljaju?
 Ka' se grada vješto izigraše? 115
 Kako hitro grabljahu kapice? ⁶
 Tek što vučad ⁷ za majkom pohmile,
 Igrajuć se strašne zube svoje
 Već umiju pod grlom oštriti;
 Tek sokolu prvo perje nikne 120
 On ne može više mirovati,
 Nego svoje razmoće gnijezdo
 Grabeć slamku jednu po jednu,
 Šnjom put neba bježi cijučući; ⁸
 Sve je ovo nekakva nauka. ⁹ 125
 Bez momčadi ove te su ovgje,
 Šest puta je još ovliko doma;

¹ Što i Misa.

² Nabreknuti (*gonfiare*).

³ Baci.

⁴ Djela.

⁵ Bez nikoga.

⁶ Momčad crnogorska kad se igra baca kapu na grabež.

⁷ Vučići tek što počnu hoditi zubeve vježbaju.

⁸ Sporegjuje omladinu crnogorsku vučadima i sokolima. Obično u Crnoj Gori jedan momak počne pušku nositi dvanajste godine.

⁹ Navada.

Njina ¹ sila, to je tvoja sila.
 Dokle Turci sve njih savladaju
 Mnoge će se bule ocrniti, ² 130
 Borbi ⁵ našoj kraja biti neće
 Do istrage ⁴ turske ali naše.
 Nada nema pravo ni u koga
 Do u Boga i u svoje ruke; ⁵
 Nadanje se naše zakopalo 135
 Na Kosovu u jednu grobnicu.
 U dobru je lako dobro biti;
 Na mucu se poznaju junaci.

Iznijeli su krste s Lovćena na vrh crkvine, ⁶ pa su po vrhu sjeli, gadjaju puškama i broje koliko puta koja odjekne. ⁷

Srdar **Janko Gjurašković.**

Čudne puške, valja mušku glavu! ⁸
 Svaka naša šest puta odjekne, 140
 A džefdar Tomanić-Vuka
 Devet puta jednako se čuje.

Srdar **Radonja.**

Vidite li čudo, Crnogorci!
 Prisuka ⁹ sam pedeset godina,

¹ Njihova.

² Mnoge će bule ostati udovice.

³ Rvanju i boju.

⁴ Iskoba.

⁵ Nadanja već nema no u svoje sile, jer se zakopalo na Kosovu.

⁶ Onda je ova crkva bila razvaljena, ali ju je u naša doba ponovio vladika Petar II.

⁷ Koliko se puta, ozivom brda, koji zvuk puščani odzovne.

⁸ Cijena ubijena čovjeka sto dukata.

⁹ Primaknuo.

Na Lovćen sam vazda ljetovao, 145
 Izlazio na ovu vršinu; ¹
 Sto puta sam gledao oblake
 Gje iz mora dogju na gomile ²
 I prekrile svu ovu planinu,
 Otisni se tamo, ali tamo, 150
 S sijevanjem i s velikom jekom
 I s lomnjavom strašnijeh gromova.
 Sto puta sam ovgjena sjedio
 I grija' se mirno sprama sunca,
 A pod sobom munje i gromove 155
 Gleda', sluša' gjeno cijepaju.
 Gleda' jekom grada štravičnoga
 Gje s' poda mnom jalove oblaci. ³
 Al ovoga čuda još ne vigjeh:
 Vidite li, ako Boga znate, 160
 Koliko je mora i primorja,
 Ravne Bosne, i Hercegovine,
 Arkanje, Auprvo do mora,
 Kobilko jet naša Gore Crne,
 Sve je oblak pritisla' jednako, 165
 Svud se čuje jeka i gromjawa
 Svud ispod nas munje sijevaju.
 A nas jedne samo sunce grije; ⁴
 I dosta je dobro primarilo, ⁵
 Ka' je ovo brdo vazda hladno! 170

Obrad.

Vigjeste li čudo i znamenje

¹ Vrh.

² Rpe.

³ Živo opisanje oluja što se oko Lovćena često slagaju.

⁴ Ovgje se kaže da sama Crna Gora živi u pravoj slobodi.

⁵ *Omarina* što i zaparina; mrtva vrućina.

Ka' se dvije munje prekrstiše,
 Jedna sinu od Koma k Lovčenu,¹
 Druga sinu od Skadra k Ostrogu,²
 Krst od ognja živa napraviše: 175
 Oh divan li bješe pogledati!
 U svijet ga još nije takvoga
 Niko čuo, niti ko vidio.³
 Pomoz' Bože jadnijem Srbima,
 I ovo je neko znamenije! 180

Vuk Raslapčević.

Na što mjeriš džefrdarom, Draško?

Vojvoda **Draško.**

Hoćah ubit jednu kukavicu,
 A ža' mi je fišek oštetiti.⁴

NACIONALNA

BIBLIOTEKA

Vuk Raslapčević.

CRNE GORE ĐURĐE

Nemoj, Draško, tako ti života!
 Ne valja se biti kukavica. CRNOJEVIĆ

Ali ne znaš, rgja te ne bila, 185
 Da su one šćeri Lazareve?⁵

Stade velika graja na vrh crkvine, na sjevernoj strani više jezera.

- ¹ Kom je velika planina na istočnoj granici Crne Gore, kao što je Lovćen na zapadnoj.
- ² Skadar grad na jugu Crne Gore, kao Manastir Ostrog na sjeveru.
- ³ S ovijem znamenjem krsta prorije da će kršćanstvo odoljeti islamizmu.
- ⁴ Strošiti. Toliko su prah štedili, da su teško na tice palili.
- ⁵ Kod Srba je takva riječ.

Srdar **Vukota.**

Što grajete, koji su vi ¹ jadi?
A evo ste gori nego djeca.

Vukota Mrvaljević.

Doleće ni jato jarebica, 190
I svakoju živu uhvatismo;
S toga graja stade megju nama.

Svi iz grla poviču:

Pustite jih, amanat vi božji,
Jere jih je nevolja nagnala,
A ne biste ni jednu hvatali; ² 195
Utekle su k vama da uteku,
A nijesu da jih pokoljete.

Pustiše jarebice, i krenuše se skrstima od kuda su jih i digli.

Skupština o narodne Gospodjini dne ³ na Cetinju pod vidom
da mire neke Rude ⁴ Crnoj Gori su se razile na stranu, a narod kolo
vodi.

CRNOJEVIĆ
Kolo.

Bog se dragi na Srbe razljuti
Za njihova smrtna sagrješenja.
Naši cari zakon pogaziše, 200
Počeše se krvnički goniti,
Jedan drugom vadit oči žive.
Zabaciše vladu i državu,

¹ Mješte *vam (vama)* govori se *vi* u Crnoj Gori, u južnoj Hercegovini i u Srbiji istočnoj. Takogjer *ni nj. nam (nama)*.

² S ovijem je dokazano da je Crna Gora svakome bjeguncu vijerno i slobodno utočište (*asilo*).

³ Dan rođenja bogorodičina.

⁴ Da mire osvagnjena plemena za megjusobna ubistva.

Za pravilo ¹ ludost izabraše.	
Nevjerne jim sluge postadoše	205
I carskom se krvlju okupaše. ²	
Velikaši, proklete jim duše!	
Na komade razdrobiše carstvo,	
Srpske sile grdno satriješe.	
Velikaši, trag jim se utr'o!	210
Raspres sjeme posijaše grko,	
Te š njim pleme srpsko otrovaše.	
Velikaši, grdne kukavice,	
Postadoše roda izdajice.	
O prokleta kosovska večero! ³	215
Kud ta sreća da grdne glavare	
Sve potrova, i trag jim utrije,	
Sam da Miloš osta na srijedi	
Sa njegova oba pobratima, ⁴	
Te bi Srbin danas Srbom bio. ⁵	220
Brankoviću, pogano koljeno,	
Tako li se služi otačastvu,	
Tako li se čini poštenje?	
O Milošu, ko li ne zavidi?	
Ti si žrtva blagorodnog čuvstva.	225
Vojinstveni ⁶ Genij svemogući,	
Grom stravični, te krune razdraba.	
Veličastvo viteške ti duše	
Nadmašuje viteške podvige ⁷	
Divne Sparte i velikog Rima;	230

¹ Za zakon.

² *Velikaši* što i boljari ili gospoda. Vukašin ubi Uroša sina Dušana i okupa se carskom krvlju.

³ U oči kosovske bitke dao je car Lazar vojevodama večeru, na koju je izobličio Miloša Obilića.

⁴ Toplicom Milanom, i Kosančićem Ivanom.

⁵ Imao bi svoju neodvisnost.

⁶ Vojnički.

⁷ Djela (*gesta*).

Sva viteštva njina blistateljna ¹
 Tvoja gorda mišca ² pomračuje.
 Šta Leonid hoće i Scevola ³
 Kad Obilić stane na poprište? ⁴ 235
 Ova mišca jednijem udarom
 Prestol sruši, a Tartar uzdrma. ⁵
 Pade Miloš, čudo vitezova,
 Žrtvom na tron biča svijeckoga. ⁶
 Gordo leži veliki vojvoda
 Pod ključevma ⁷ krvi blagorodne, 240
 Ka' malo pred što gordo igjaše
 Strašnom mišlju, prsi nadutih,
 Kroz divljačne ⁸ tmuše azijacke
 Gutajuć ⁹ jih vatrenim očima;
 Ka' malo pred što gordo igjaše 245
 K svetom grobu besmrtnog života,
 Prezirući ljucko ništavilo
 I pletenje bezumne skupštine. ¹⁰
 Bog se dragi na Srbe razljuti,
 Sedmoglava izide aždaja, ¹¹ 250
 I satrije Srpstvo svekoliko,

CRNOJEVIĆ

- ¹ Sjajna, blistajuća,
² Ohola miška.
³ Leonida kralj spartanski, koji pogibe na Termopilama god. 480 prije Isusa. *Mucio Scevola* rimljanin, uvuče se u neprijateljski tabor, te uhvaćen izgori sam sebi desnu ruku godine prije Isusa 506.
⁴ *Aringo*.
⁵ Pakao se protresao čujuć smrt Amurata I.
⁶ Kao žrtva na prijestolje tursko.
⁷ Kad je Miloš mrtav pao, krv mu je iz sprednjih rana kljukala.
⁸ Kroz divlje čete turske.
⁹ Gledajući.
¹⁰ Miloš je prezirao i život i bezumnu skupštinu pri Lazarevoj večeri, pak se obesmrta.
¹¹ Hidra.

Klevetnike grdne i klevetu. ¹	
Na razvale carstva junačkoga	
Zasja sveta Miloševa pravda, ²	255
Okruni se Slava vjekovječno,	
Miloševa oba pobratima	
I lijepe kite Jugovića. ³	
Srpskoj kapi ⁴ svud ime pogibe.	
Postadoše lavi ratarima, ⁵	260
Isturči se plahi i lakomi; ⁶	
<u>Mlijeko jih srpsko razgubalo!</u>	
Što uteće ispod sablje turske,	
Što na vjeru pravu ne pohuli,	
Što se ne hće u lance vezati,	265
To se zbježa u ove planine, ⁷	
Da ginemo i krv prolivamo,	
Da junački amanet ⁸ čuvamo,	
Divno ime i svetu slobodu.	
Sve su naše glave izabrane,	270
Momci divni isto ka' zvijezde.	
Što su dosad ove gore dale, ⁹	
Svi padali u krvave borbe,	
Pali za čest, ime i slobodu,	
I naše su utirali suze	
Vješti zvuci divnijeh gusala. ¹⁰	275

¹ Potvornike i potvorene.

² Pošto je carstvo srpsko propalo zasijala se Miloševa pravica.

³ Slava se okruni Milošem, Toplicom, Kosančićem, Jugom Bogdanom i njegovim sinovima.

⁴ Grb srpski pogibe.

⁵ Vojnici postanu težaci.

⁶ Mnogi se isturče za mito, a mnogi od straha.

⁷ Oni koji ne hćedoše podleći ropstvu, pribješkoše u Crnu Goru.

⁸ Zavjet.

⁹ Rodile.

¹⁰ Narodne pjesme što se uz gusle poju, sadržavaju srpsku povjesnicu.

Proste naše žrtve svekolike
 Kad je naša tvrda postojbina
 Sile turske nesita grobnica. ¹
 Što je ovo evo neko doba
 Te su naše gore umučale, 280
 Ne razležu ratnijem klicima? ²
 Počinu ni rrgja na oružje,
 Ostade ni zemlja bez glavara,
 Nekrešću se gore usmrgješe,
 Ujedno su ovce i kurjaci, ³ 285
 Združio se Turčin s Crnogorcem,
 Hodža riče na ravnom Cetinju, ⁴
 Smrad uhvati lava u kljusama,
 Satrije se ime crnogorsko,
 Ne ostade krsta od tri prsta. ⁵ 290

Vojvoda **Milija.**

Čujete li kolo kako pjeva,
 Ka je ona pjesna izvedena?
 Iz glave je cijela naroda. ⁶
 I imaju razlog Crnogoreci
 Na nas dići prokletu gomlu! ⁷ 295
 Ne smijemo ništa započeti
 Što bi narod k viteštvu zažeglo,
 Što bi svete kosti pragjedovske
 Ogranulo, da u grob igraju;

¹ Nenasitni turski grob Crna Gora.

² Niko ne klikuje na boj.

³ Isturčili se, pak se pomiješali vukovi s ovcama.

⁴ U Čekličima su poturice ogradile munar, otkud je hodža rikao.

⁵ Smrad, tojest apostasija, uhvati Crnu Goru u svojem živcu, te ne ostade već kršćanina.

⁶ Sav narod misli tako kao što kolo poje.

⁷ Glavare kamenovati čemu dopuštavaju razor crnogorski.

A ka' guske sve nešto ćukamo. ¹ 300
 Udri vraga, ne ostav' mu traga,
 Ali gubi oba dva svijeta. ²

Vojvoda **Stanko** (*Ljubotinjanin*).

Imaš razlog, vojvoda Milija.
 I da Bog da trag nam se satr'o
 Kad pod ovom življeli mahramom. ³ 305
 Što će gjavo u kršćenu zemlju?
 Što gojimo zmiju u njedrima? ⁴
 Kakva braća, ako Boga znate,
 Kada gaze obraz crnogorski,
 Kada javno na krst časni pljuju? 310

Srdar **Ivan**.

Što bi ovo, te još ne dogioše
 Ozrinići ⁵ naša krajčnici?
 A bez njih se poslovat ne može,
 Na jedno se bolje razbiramo. ⁶
 CRNOJEVIĆ
 Vojvoda **Milija**.

Otišli su na stanak ⁷ Turcima, 315
 Da nekakvo roblje ⁸ mijenjaju,
 Ema ⁹ sam jim posla' poklisara,

¹ A glavari drijemaju.

² Treba da se probude ako neće izgubiti i dušu i tijelo.

³ Zavjesom (*velo*).

⁴ Poturice.

⁵ Ozrinići najkrajnji Čevljani na granici hercegovačkoj.

⁶ Kada smo svi okupljeni bolje se razumijemo.

⁷ Sastanak.

⁸ Da vraćaju jedni drugijem zaplijenjene sužnje.

⁹ Ali.

Tek se vrate da ovamo idu,
 Da hitaju da ne dangubimo;
 E' ovome već trajanja nije. 320

(Dogjoše i Ozrinići).

Vuk Tomanović.

Koje jade dangubite, ljudi?
 Pogibosmo ovgje čekajući,
 Ne stade ni harča ² u torbice,
 A duhana ne sta u toboce; ³
 Vrat iskrivih uz polje gledeći 325
 Da ako se niz njegov pomolite.

Srdar Vukota.

Hitali smo da prijeđ dogjemo,
 Na Gikohale mogasmo brže;
 Na Petrovečki stari Baleta ⁴ 330
 Sakupili Godeš, Budeš i druga,
 Pa u Dugu ⁵ s četom zapadnič
 Dočekali Karvan ⁶ od Nikšića,
 Pokolji se na drum sa Turcima,
 Četrnajest posjeci Turaka, 335
 I uzmi jim sedamdeset konja,
 I dvije tri uhvati robinje.
 Pa ni dogje knjiga od Nikšića,

¹ Jer.

² Ne stalo troška i brašna.

³ Tobolac što i kesa.

⁴ Dvije čevske četovogje.

⁵ Duga, tijesnac kod Nikšića znamenit i u posljednim bojovima tursko-crnogorskim.

⁶ Od tugje riječi Carovana.

I u knjizi deset pobratimstva,¹
 Na poljane da se sastanemo,
 Da jim damo roblje na otkupe: 340
 Pa smo bili na stanak Turcima,
 S toga smo se malo zadocnili.

Knez **Bajko.**

Što zborаше Hamza² i Nikšići?
 Šćaše li jim mila vjera biti
 Da izdižu mirno u Rudine?³ 345

Srdar **Vukota.**

To znaš, Bajko, bi jim mila bila,
 Od dobra se još bježalo nije,
 Ka' ne žele Turci dobrovanje⁴
 Da u miru raširuju ovce?

NACIONALNA
 Knez **Rogan.**
 BIBLIOTEKA

Riječanja NE KROZ DUBU DE 350
 OKO ROBLJA, AL' OKO DUBU DE
 GREGORJEVIĆ

Knez **Janko.**

Bi, Rogane, grdna razgovora;
 Da li ne znaš Turke od Nikšića?
 U malu se dlaku ne isklasmo,

¹ U Listu su jim Turci obećavali deset pobratimstva tek da jim vrate sužnje za novce. Kad se kršćani iz ljubavi ili umira bratime, pogju u crkvu pak jim sveštenik očita molitvu i dava piti vina iz jedne iste čaše, zato se i obično zovu pričesni pobratimi.

² Vojvoda nikšićki.

³ Da pasu mirno ovce kroz nikšićke Rudine.

⁴ Mirovanje.

Da pas pasu ¹ dovjeka kazuje 355
Za krvavo naše sastajanje.

Vuk Marković.

A s česa se to malo svadiste,
Ko najprvi smuti na sastanku?

Knez **Janko.**

Ka' iz ruge to bi u početku.
Vuk Mandušić i Vuk Mićunović 360
Započeše s Hamzom Kapetanom
Okolo vjere nešto popovati; ²
Dok od jednom oni zagustiše, ³
Uljegoše u krupne riječi;
Reče Hamza Mićunović-Vuku: 365
"Ja sam bolji, čuj Vlaše, ⁴ od tebe,
"Bolja mi je vjera nego tvoja,
"Hata jašem, britku sablju pašem,
"Kapetan sam od careva grada, ⁶
"U njem vladam od nista godina, 370
"Gjed mi ga je na sablju dobio
"Gje su carstvo sablje dijelile, ⁷
"Te mu tragu ⁸ osta za gospostvo.,,
Raspali se Mićunović-Vuče,
Pa se Hamzi poprimače blizu: 375

¹ Rod rodu, ili pokoljenje pokoljenju (*generazione*).

² Počeše govoriti o vjeri kao da su popovi.

³ Psovati se.

⁴ Turci zovu obično kršćane Vlasima.

⁵ Konj pastuh.

⁶ Nikšići.

⁷ Na Kosovu.

⁸ Ostade mu koljenu u nasljedvu.

- "Kakvo Vlaše, krmska poturice,
 "Gje izdajnik bolji od viteza? ¹
 "Kakvu sablju kažeš i Kosovo?
 "Dal' na njemu zajedno ne bjesmo, 380
 "Pa ja rvah ² i tada, i sada,
 "Ti izdao prijed i poslijed,
 "Obrljao obraz pred svijetom,
 "Pohulio vjeru pragjedovsku,
 "Zarobio sebe u tugjina.
 "Što se hvališ gradom i gospostvom, 385
 "Svi gradovi što su do nas turski,
 "Jesam li jih opsuo mramorjem, ³
 "Te nijesu za ljude gradovi,
 "No tavnice za nevoljne sužnje?
 "Bič sam božji ja spleten za tebe 390
 "Da se stavljaš što si uradio., ⁴

Množina.

NACIONALNA
 MIĆUNOVIĆ LIČNOST I TVORI!
 SRPKINJA SA JOŠT RAGJALA NIJE
 OD KOSOVA, A NI PRIJED NIJE
 CRNOGORE
 CRNOJEVIĆ

Knez **Janko.**

- Jošt nijesam lijepo kazao 395
 Oko šta se na stanak poklasmo.

¹ Kaže mu da je izdajnik, jer je od srpskoga porekla, pak se poturčio da uzdrži gospostvo u Hercegovini.

² Ja se borih.

³ Turci običavaju periti velike kamenje nad grobljem, zato Mićunović ovgje kaže da je sve gradove turske, koji leže oko Crne Gore, obasuo mramorjem, pobijajući Turke i zatvarajući jih u gradove, otkud ne smijedu izaći koliko ni sužnji.

⁴ Kaže da ga je Bog ostavio da kazni poturice.

Utrkismo ¹ Vuka s Kapetanom;
 Znete našu momčad ozriničku,
 Gje god dogju, svud zameću šalu.
 Vrag donio na sastanak bješe 400
 I staroga hodžu Brunčevića,
 I u njega nekakva šišana;²
 Lakat u njoj bješe, al' ne bješe.³
 Objesio pušku o ramenu,
 Pa čepuka⁴ tamo i ovamo 405
 Po poljani kao svi ostali;
 A od ovud neki od našijeh
 U mimogred pokraj hodže mini,
 I tisi mu od lakta rožinu⁵
 Njegovojzi u grlić šišani. 410
 Bože jedan! tri stotine druga,⁶
 Sve popada mrtvo od smijeha,⁷
 A hodža se čudi šetajući,
 Što se radi od toliko ljudi;
 Dakle onjo napušu rožinu. 415
 Tu se i odinaK pomutismo grdno,⁸
 Po risti se o bjenju i pušaka,
 Napravismo petnaješnošila,⁹
 Šest našijeh, devet njihovijeh.

Bogdan Gjurašković.

Vrijeme je da se okupimo, 420

¹ Umučasmo.

² Kratka puška.

³ Bješe lakat duga.

⁴ Čeplje, polagano ide.

⁵ Rožinu lakat dugu utisnu mu u grlo puške.

⁶ Čeljadi.

⁷ Sve se prenemoga od smijeha.

⁸ Grubo se svadismo.

⁹ Nosila, u čemu se mrci nose (*bara*). Ovgje znači petnajst ubijenijeh.

Vrijeme je da što uglavimo;
 Naš se posa' svuda proćukao.¹
 Kad opaze² braća nekršćena³
 Neće oni ka' mi rastezati.⁴

Srdar **Radonja.**

Svak je doša' ko je od potrebe, 425
 Al' nijesu pet Martinovića,⁵
 I nije jim bez neke nevolje;
 A bez njih se nikako ne može.

Knez **Bajko.**

Hajte,⁶ ljudi, da što poslujemo, 430
 Ali doma hajte da idemo,
 Da se s nama djeca ne rugaju,
 Pak s Turcima kako koji može;
 A ja znadem gje mi šake padne.⁷
 A evo sino kao oli miši,
 Te za mačku zvono pripravljahu.⁸ 435

Dogjoše Martinovići.

Vuk Mićunović.

Evo i vi, već se načekasmo.
 A evo se ljudi okupljamo

¹ Proštukao, proćuo.

² Saznaju.

³ Poturice.

⁴ Duljiti stvar.

⁵ Sinovi staroga Martina Bajice.

⁶ Hajdete.

⁷ Gje mi s ruke padne.

⁸ Kad su se miši dogovarali protiv mački, odluče da joj zvono o vrat objese, da se čuje naprijed kad hoda: no se ne nagje ni jedan miš da se toga posla primi.

Ka' svatovi pjani, što se priča: ¹
 To je vama doista sramota,
 Jer je vama ponajbliže doći. ² 440

Tomaš Martinović.

Nemoj, Vuče i ostala braćo,
 Davno bismo na sastanak došli,
 No se nešto ružno dogodilo,
 Te smo vi se malo odocnili.

Knez **Rogan.**

Jeli vino goste posvadilo, 445
 Ka' je vama ovo krsno ime? ³

Tomaš Martinović.

Nije svagje megju goste bilo,
 No ni Turci ženu ugrabiše.

BIBLIOTEKA

CRNE VUK MIČUNOVIĆ,

CRNOJEVIĆ

Kakvu ženu, rugaš li se zbilja?
 Da nu pričaj što se dogodilo, 450
 A ne boj se, svak ćete slušati,
 Takve posle svako rado sluša.

Tomaš Martinović.

Pričaću vi za toga gjavola.
 Mi igrasmo u kolo s gostima, ⁴

¹ Priča se, da svati pijani nikad se najedno ne mogu sakupiti.

² Iz sela Bajica kod Cetinja.

³ Domaći svetac Martinovićima; Mala Gospogja.

⁴ Prijatelji i zvanici koji su jim u goste došli.

Regjasmo se na okolo vinom, ¹ 455
 Dokle puška iz više Pišteta ²
 Puče jedna, i čovjek pokliče:
 "Ko je vitez, ko je dobri junak,
 "Povede se roblje crnogorsko!,"
 Pokliču se onoj narugasmo, 460
 Kakvo roblje sasred Gore Crne?
 Pjan rekosmo, pa misli da poje. ³
 Dokle dvije, ⁴ jedna iza druge,
 Cik, cik, ⁵ opet, izdušit ne daše, ⁶ 465
 I klikuje čovjek kao prijed.
 Ono nije bez nekakve muke;
 Ugrabismo puške, potrčasmo.
 Kad onamo, imaš što vigjeti:
 Mujo Alić turski kavazbaša ⁷
 Odveo nam Ružu Kasanovu, ⁸ 470
 I uteka' s bratom najmlagijjem.
 Evo ima više no godina
 Otkad nešto megiu sobom glave, ⁹
 Ali ko bi moga pomisliti
 Da će uzet Srpkinja Turčina? 475

Knez **Rogan.**

CRNOJEVIĆ

Čud je ženska smiješna rabota, ¹⁰
 Ne zna žena ¹¹ koje kakve vjere;

¹ Sluzahu gostima čaše vina naporedo.
² Voda.
³ Mislili da je pjan pokličnik.
⁴ Puške.
⁵ Glas puške.
⁶ Jedna za drugom pukoše.
⁷ Zapovijednik turskih perjanika.
⁸ Ime odvedene žene.
⁹ Dogovaraju se.
¹⁰ Stvar.
¹¹ Neće da zna.

Stotinu će promjeniti vjera
Da učini što joj srce žudi.

Tomaš Martinović.

Nijesam vi sve još iskazao. 480

Kuku ¹ onoj duši za do vijek

Te je Ruži narok ² izgubila,

Te je dala Ružu za Kasana,

Zatvorila vilu u tavnicu; ³

Jer je Kasan bruka nevaljala. 485

I čujte me dobro, Crnogorci,

Trag po tragu meni poginuo,

Da je bješe Srbin ugrabio

Ako hoćah glave obratiti,

Ta nevolja kako me boljela. ⁴ 490

Ema kad čuh da ode u Turke,

Već kud, kamo, ne bi razmicaja, ⁵

No za njima u potoč ⁶ pogjosmo,

Na Simunju, ⁷ stigosmo svatove,

Te ubismo oba dva Alića, 495

A kroz Turke nesrećnu nevjestu.

Tu smo grdno obraz ocrnili,

I od Boga dio izgubili. ⁸

Knez **Janko.**

Bože dragi, čudna dogovora!

¹ Teško.

² Sreću.

³ Ko je glavio Ružu za Kasana, zatvorio je u tavnicu.

⁴ Tako je žalio onu nevoljnu curu.

⁵ Odgogjenja.

⁶ U poćer, da jih stignu.

⁷ Selo gje su svate stigli.

⁸ U Crnoj Gori velika je sramota ubiti ženu iz puške.

Bi li ovo djeca poslovala? ¹ 500
 Ne smijemo činit što činimo,
 Ne smijemo javit što je javno,
 Neke misli na vrat tovarimo ²
 Ka' da posla do mislit nemamo,
 Ka' da činit što treba ne znamo. 505
 Kad sam gode mnogo razmišljava'
 Vazda mi se posa' povukova':
 Ko razgagja, u nas ne pogagja. ³

*Vladika Danilo vijje da su se okupili svi, pa i on izide me-
 gju njih.*

Vuk Mićunović

Ne drži nas ovako, vladiko,
 No otršaj ⁴ ovoliko ljuctva. 510
 Svako gleda što će čut od tebe,
 A ti si se nešto zamrsio, ⁵
 Nit' što zboriš, niti nas otršaš, ⁶
 U obraz si kao zemlja doša',
 Sam se setaš poljem bez nikoga,
 Nit' što jedeš, niti zaspat možeš, ⁷ 515
 Krupno nešto učiš u pameti, ⁷
 Zbili ti se snovi ⁸ na Turčina;
 A ja zebem od mnogo mišljenja. ⁹

¹ Radila

² Stavljamo.

³ Ko stvar dulji ne ugagja.

⁴ Opremiti.

⁵ Smutio.

⁶ Opremaš.

⁷ Rgjava misliš.

⁸ Sve sanjaš o Turcima.

⁹ A mene studen od mnogo mišljenja obuzima.

Vladika **Danilo**.

Slušaj, Vuče i ostala braćo,	520
Ništa mi se nemojte čuditi	
Što me crne rastezaju misli,	
Što mi prsa kipe sa užasom.	
Ko na brdo, ak' i malo, stoji, ¹	
Više vidi neg onaj pod brdom.	525
Ja poviše nešto od vas vidim;	
To je sreća dala al' nesreća.	
Ne bojim se od vražjega kota, ²	
Neka ga je ka' na gori lista,	
No se bojim od zla domaćega;	530
Bijesna ³ se bractva isturčila,	
Tek domaće napadnemo turke,	
Svoj svojega nikad puštat neće;	
Razlučit se zemlja na plemena,	
Krvava se isklati plemena,	535
Vrag glavolu doći u svatove, ⁴	
Te svijeću srpsku ugasiti!	
Zlo se trpi od straha gorega, ⁵	
Ko se topi, hvata se za pjenu, ⁶	
Nad glavom se nadodaju ruke.	540

Knez **Rade** (*brat vladčin*).

Što se mrči kada kovat nećeš?⁷

¹ Ko sjedi visoko na gospostvu, dalje vidi stvari.

² Turaka.

³ Jaka plemena se ponajviše isturčila, pa i oni što nijesu vjeru promijenili neće pustiti da jim braća poginu ako su i poturice; onda može rat gragjanski sve progutati.

⁴ Na pir protiv kršćanima.

⁵ Od gorega zla.

⁶ Morska pjena.

⁷ Bi htio kovati, a ne mrčiti se.

Što zbor kupiš kad zborit ne smiješ?
 Prigje si jim s koca ¹ utekao,
 Da Bog da jim skapa' na čengele. ² 545
 Žališ nešto, a ne znaš što žališ.
 S Turcima ratiš, a Turke svojakaš, ³
 Domaćima ⁴ tobož da s'umiliš.
 A jednako (nemoj se varati)
 Kako bi jim zapa', da te mogu, ⁵ 550
 Glavu bi ti onaj čas posjekli,
 Al' ti živu ruke savezali
 Da te muče, da srce naslade.
 Vrana vrani oči ne izvadi;
 Brat je Turčin svud jedan drugome. ⁶
 Nego udri dokle mahat možeš, 555
 A ne žali ništa na svijetu.
 Sve je pošlo gjavolijijem tragom,
 Zaudara ⁷ zemlja Muhamedom.

Vojvoda **Batrić** (Knezu Radu).

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRKNOJEVIĆ 560
 Imaš razlog, ali ne toliko.
 To se moglo sve ljepše kazati
 Da mu tako rane ne vrijeđaš,
 I grkom ga ne otruješ tugom.
 (Svi muče, niko ni u nos).

Noć je mjesočna, sjede oko ognjeva, i kolo na veljem guvnu poje.

Kolo.

Čašu meda još niko ne popi

- ¹ Turci bi ga bili na kolac nabili da jim nije utekao.
- ² Turci bacaju kršćanina na čavle da skapa, i to zovu čengela.
- ³ Svojtas.
- ⁴ Poturicama domaćijem.
- ⁵ Uloviti.
- ⁶ Turčin neće jedan na drugoga.
- ⁷ Smrdj.

Što je čašom žuči ne zagređi.	
Čaša žuči iste čašu meda,	565
Smiješane najlakše se piju. ¹	
Beg Ivan-Beg, ² junačko koljeno,	
Boraše se kao lav s Turcima	
Na sve strane u gore krvave.	
Polu zemlje Turci mu uzeše;	570
No pošto je svu obliše krvlju,	
I pošto mu brata izgubiše,	
Zmaja ljuta vojvodu Uroša,	
Na širokom polju Gjemovskome, ³	
Žali Ivan brata jedinoga:	575
Žalije mu vojvode Uroša ⁴	
No oba dva da izgubi sina; ⁵	
Žalije mu vojvode Uroša	
No svu zemlju što je izgubio; ⁶	
Žalije mu vojvode Uroša	580
Nego oči da je izgubio;	
Da čionika brata Uroša. —	
Bubak te kešće puta hoće	
Vedre nebo naslijat grohotom; ⁷	
Ivan čašom nazdravi osvetu;	585
Svetim pićem Bogom zakršćenim. ⁸	
Bjele vlase niz pleći prosuo,	

¹ Žalost i radost smiješane.

² Sin Stefana Crnojevića prvog knjaza crnogorskog, koji je gospostvo naslijedio po tankoj krvi od Balše III. Bana zeckoga.

³ Polje u lješanskoj nahiji pram Podgorici.

⁴ Pogibe godine 1477 boreći se s Turcima.

⁵ Gjuragj i Staniša, ovaj se je posljedni poturčio i pribjegao k Bajazitu III.

⁶ Zetu.

⁷ Smijati se veselo u grohot.

⁸ Poznata je pučka poslovice "ko se ne osveti, taj se ne posveti", zato neće niko pjesniku zamjeriti što je on, opisujući običaje svojeg naroda, morao ovdje osveti njeku apologiju praviti.

Bjela brada vije do pojasa,
 Ruke stare, u njim mač i koplje,
 Krvave mu ruke i oružje, 590
 Koracima broji tursko truplje; ¹
 Skače starac kako hitro momče.
 Bože dragi, da ga san ne vara,
 Te ovako starac uzletio!
 Sreća se je stara probudila, 595
 U Karuč² na kraju Crmnice
 Od petnajest hiljada Turaka
 Ne pustiše živa nijednoga.
 I danas je pobjeno mramorje ³
 Divne slave Crnojević-Kneza. 600
 Bog da prosti Uroševu dušu,
 Krasne žrtve što joj učiniše. ⁴

(Polijegaše).

Vuk Mićunović.

Bez muke se pjesma ne ispoja,
 Bez muke se sanja ⁵ ne sakova.
 Junaštvo je car zla svakojega, 605
 A i piće najslagje duševno.
 Kojijem se pjane pokoljenja, ⁶
 Blago tome ko do vijek živi,
 Imao se rašta i roditi.
 Vječna zublja vječne pomrčine 610
 Nit' dogori, niti svjetlost gubi. ⁷

¹ Koliko je bilo mrtvih Turaka, morao jih je koracima brojiti.
² Selo u crmničkoj nahiji blizu jezera skadarskoga, gje se ova bitka
 slučila godne 1477.

³ Gje su se pobila velika mramorja za spomenik turske pogiblje.

⁴ Što su zamijenili Uroševu glavu subijenim Turcima.

⁵ Mač.

⁶ Kaže da je junaštvo veliko zlo, no da bez njega nema prave neumrlosti, zbog toga da se ljudi pjane tom slavom. Pokoljenja, rodovi ljucki (*generazioni*).

⁷ Neumrlost je sviječa dugotrajna u tmuši vjekova.

Vladika **Danilo** (*među svima kao da je sam*).

Gje je zrno klicu zametnulo,
 Onde neka i plodom počine. ¹
 Jeli istinkt, al' duhovni vogja?
 Ovde ljucko zapire poznanje. 615
 Vuk na ovcu svoje pravó ima
 Ka' tirjanin na slaba čovjeka.
 Al' tirjanstvu stati nogom za vrat,
 Dovesti ga k poznaniju prava,
 To je ljucka dužnost najsvetija. ² 620
 Ako sablju poljubiš krvavu
 I zaploviš u noćne valove,
 Sljeduje ti prahu svetkovanje. ³
 Žrec ⁴ Evrope s svetoga amvona ⁵
 Huli, pljuje na oltar Azije. ⁶ 625
 Lcmi teški topuz azijacki ⁷
 Svete kule pod sjen raspjatija.
 Kry pravedna dimi na oltare,
 Čivoti se u prah razvijaše, ⁸
 Zemlja stenje, a nebesa čute. ⁹ 630

- ¹ Ovgje pjesnik tvrdi da čovjek mora imati veću domovinu, jednu narodnost i jednu vjeru, koje ne smije mijenjati, no na njima počinuti kao što zrno počiva gje zaklica.
- ² Govoreći ovgje o turskome tirjanstvu, kaže da jači ima nad slabijem njekeje zvjersko pravo.
- ³ Ali ko vojuje pram njemu, slava mu sljeduje posle smrti, kao na primjer Obiliću. Sve ove riječi, koje pjesnik meće u usta vladici Danilu, teže na to da dokažu koliko je bila priskrbna duša njegova, i da opravdaju na neki način priugotovljeni poraz poturica.
- ⁴ Pogani pop (*sacrificatore*).
- ⁵ *Amvon* je grèka rijeć (ἀμβων), znači: propovijedaonica (*pulpitum*).
- ⁶ Na jeruzalimski munar.
- ⁷ Topuz je veliko gvozdeno oružje s kojijem su Turci ružili kršćanska zdanja i otare, psk na njima klali nevinni čeljad.
- ⁸ Čivot (*tabernacolo*).
- ⁹ Na takva bezakonja zemlja stenje, a nebo muči.

Luna i krst, dva strašna simvola,
 Njihovo je na grobnice carstvo.
 Sljedovat jim rijekom krvavom
 U lagjici grdna stradanija,
 To je biti jedno, ili drugo. ¹ 635
 Ali hula na svešteni čivot,
 Koji ga je mljekom odhranio,
 To mi prsa u Tartar pretvara.
 Čvor ne treba na pravu mladiku?
 Što će Luna na krst stradanija? 640
 Što l' bijela suncu na zenicu? ²
 Vjero prava, kukavna siroto,
 Strašno pleme doklen ćeš spavati? ³
 Neki jedan, to je ka' nijedan, ⁴
 Nako da je više mučenija. 645
 Vražja sila od svud oklopila.
 Da je igje brata u svijetu
 Da požali, ka' da bi pomoga'.
 Pomrčna nada mnoom caruje.
 Mjesec ni je sunce zastupio; ⁵ 650
 Uh, što mislim, kud sam zapliva!
 Mlado žito navijaj klasove
 Pregje roka došla ti je žujelva. ⁶

¹ U ovijem stihovima pjesnik veli da bi se moglo i donekle oprostiti onijem koji sljeduju onoj vjeri u kojoj se rode, ali onijem kršćanima koji se odreku svoje vjere i narodnosti, pak se poturče, to mu prsi u pakao pretvara. *Sljedovat jim rijekom...* što i primiti mučiteljstvo za svoju vjeru.

² Što treba suncu bijela (*cateratta*) ili mladici (*sermento*) čvor? kao što treba pravoj vjeri snevjere?

³ Kršćanstvo je veliko pleme, ali spava.

⁴ Kaže da se mali broj badava velikome prepire, nego da je više mučenika.

⁵ Turska vjera pomračila kršćansku.

⁶ Danil je bio još mlad čovjek, pak mu je bilo žao prije roka mrijeti.

Divne žrtve vidim na gomile
 Pred oltarom crkve i plemena. 655
 Čujem lelek gje gore prolama, ¹
 Treba služiti česti i imenu;
 Neka bude borba neprestana,
 Neka bude što biti ne može,
 Nek Had proždre, pokosi satana, 660
 Na groblju će iznići cvijeće
 Za daleko neko pokoljenje. ²

Srdar **Vukota.**

Bog sa nama i angjeli božji!
 A evo si udrio, vladiko,
 U nekakve smućene vjetrove, 665
 Ka' o marču kad udri vještica, ³
 Al' u jesen mutnu vjedogonja.

(Vladika se trza kao iza sna).

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 Vladika **Danilo.**

UDRI ZA KRST, ZA OBRAZ JUNAČKI
 KOGOGJ PAŠE SVIJETLO ORUŽJE,
 KOGOGJ ČUJE SRCE U PRSIMA, 670
 HULITELJE IMENA HRISTOVA
 Da krstimo vodom, ali krvlju. ⁴

- ¹ Već u svojoj zanešenosti Danilo vidi gomile mrtvih, i čuje lelek i pokolj bracki.
² Ovgje kaže da će onijem koji poginu u boju s poturicama izniknuti na grobovima cvijeće; to jest da će svoje ime ovjekovječiti.
³ Kad se u ožujku i listopadu vrijeme muti, prosti narod kaže da se vještice mute, a vjedogonje i vukodlaci bore.
⁴ Kaže da poturice treba opet u vjeru kršćansku privesti, ili jih pobiti.

Trijebimo gubu iz torine,¹
 Nek propoje pjesma od užasa.²
 Oltar pravi na kamen krvavi.³ 675

Sci glavari skoče na noge s velikom grajom: "tako, već nikako.,"

Vladika **Danilo.**

Ne, ne; sjedte da i još zborimo.
 Ja bih, braćo, s opšteg dogovora,
 Da glavare braće isturčene
 Dozovemo na opštemu skupu,⁴
 Da jim damo vjeru do rastanka, 680
 Eja bi se kako obratili,
 I krvavi plamen ugasil.⁵

Srdar **Janko.**

Hajd', vladiko, i to obidimo,
 Ma zaludu, na ti bozju vjeru;
 Što se čini zadoj gjavolom 685
 Obešta se njema do vijeka.
 Oni će nam i bez vjere doći,
 Megju nama stati nadebljati:⁶
 Kakvi su ti oni poglavice,
 Nazivlju se carevi sinovi!⁹ 690

¹ Kad se koze ogubaju, pastir luči u toru bolesnu od zdrave, da guba ne prione, i tako bolest liječi i trijebi.

² Pjesma krvava.

³ Kršćanstvo.

⁴ Na općoj skupštini.

⁵ Za preteći bracko krvljenje.

⁶ Na staru, mjesto obeća.

⁷ Primirje (*armistizio*).

⁸ Gorditi se i uznositi.

⁹ Sinovi sultanovi.

Otpraviše tri četiri druga da pozovu na skup turske poglavice,

Kolo poje.

Ljuta kletva pade na izroda,
 Prokle mati od nevolje sina,
 Te knjeginja ¹ Ivanbegovica;
 Prokle Mara svog sina Stanišu,
 Progrize joj sisu u posanje, 695
 Rajsko piće prosu u njedrima. ²
 Stiže djecu roditeljska kletva,
 Staniša je obraz ocrnio,
 Pohulio na vjeru Hristovu,
 Na junačko pleme Crnojevo, ³ 700
 Obuka' se u vjeru krvničku,
 I bracke je krvi ožednio. ⁴
 Grdne treske povrh Lješkopolja! ⁵
 Dva se brata bore oko vjere,
 A oko njih hiljade ratnika; 705
 Stiče sina ⁶ materina kletva,
 Pogibe mu vojska svakolika.
 Bježi Stanko ⁷ uprav Bajazitu ⁸

¹ Marija kći bana bosanskoga Stefana, žena prva Ivanbega Crnojevića.

² Staniša sin Ivanov poturči se i pobjegne k Bajazitu. On se je posle naselio u Bušate selo blizu Skadra, i njegov je porod pašovao u Skadru do 1836 godine. Bušatlje, ili Stanišini potomci, mnogo su jada Crnoj Gori zadali, najvše Mahmut, koji je godine 1797 poginuo u Krusama od crnogorske puške.

³ Ovgje se vidi kako Crnogorci smatraju vjeru i narodnost tijesno skopčane.

⁴ Staniša je voštio protiv bratu Gjuru, koji je bio poslije smrti očine stupio na kneštvo.

⁵ Lješanska nahija.

⁶ Stanišu.

⁷ Što i Staniša, kršteno ime bilo mu je Stefan.

⁸ Bajazit II.

Da š njim jede madžarske nosove.¹
 O gnijezdo² junačke slobode! 710
 Često li te Bog nagleda okom,
 Mnogo li si muke prenijelo,³
 Mnoge li te čekaju pobjede!

Dogjoše poglavice turske, okolo sedam, osam, i posjedaše s Crnogorcima. Sci muče i gledaju preda se.

Knez **Janko.**

Koje ste se jade skamenili,
 Što razgovor kakov ne počnete, 715
 No pospaste i pozamrcaste?⁴

Hadži-Ali Medović kadija.

Baš aferim,⁵ kneže ozrinički.
 Ja ću počet kada drugi neće:
 Stotina se skupilo glavara,
 Nas Turaka i Crnogoraca, 720
 Ja znam divno što smo okupljeni,
 Da mirimo krvi megjusobne.⁶
 Nego hajte⁸ od zemlje glavari
 Megju sobom da način vidimo,⁹
 I smirimo dvije porodice, 725

¹ Pljenove madžarske.

² Crna Gora.

³ Prenijelo što i podnijelo.

⁴ Okasniti se do mraka.

⁵ Evala.

⁶ Zbog čega smo se okupili.

⁷ Ubistva megjusobna.

⁸ Hajdete.

⁹ Da vidimo koje komu skrivio, pak da nagjemo način umiru.

Velestovce i Turke čekličke, ¹
 Pa Bajice i bractvo Aliće,
 Da radimo da jih pomirimo,
 Al' od mira vjeru uhvatimo. ²
 Ja ću prvi poći pred kumama, ³
 Ja za glave bracko mito dati; ⁴
 Tek smirimo, dinar prekinimo, ⁵
 I krvnice puške objesimo. ⁶

730

Knez **Rogan.**Efendija, ti ne ugoneta ⁷

- ¹ *Velestovo*, selo crnogorsko gje nije bivalo poturica, a *Čeklići* drugo obližnje selo bilo se gotovo sve isturčilo.
- ² Ili pomiriti, ili barem primirje ugovoriti.
- ³ Kad se primirje prosi od strane ubice dogju mnogi umoljeni i odlični ljudi kod uvrijegjene porodice, a pred njima dvanajst matera su dvanajstero djece u kolijevkama, koje vikaju u sav glas: "primi kume Boga i svetog Jovana." Ako uvrijegjeni pristane na umir, on i druga mu svojta kumuju oaoj djeci pri krštenju, i tako se umir i ljubav privrđi. Zato ovgje Alija kaže da će on prvi poći pred kumama i umir tražiti.
- ⁴ Prije neg što se umir prosi, treba da ubica pošalje mito svojti ubijenog čovjeka, da ova svojta kumuju i svojoj porodici kumiru.
- ⁵ Po umiru običavaju držati ubica i uvrijegjeni oba jedan novac pristima, kojeg starješina sela prekine napoli nožem za bolju ljubav. Ako se o umiru napišu odsude i ugovori, onda se oba lista vežu pri ovome novcu, pak se novac prekine, i to je kao *legalizacija* njihove jednoličnosti.
- ⁶ Obično se drži pri umiru veliki objed, koji se zove *vražda*. Prije objeda ubica mora objesiti o grlo onu istu pušku, ili mač, kojim je ubio svog neprijatelja, pak požapke, na rukama i na nogama hoditi put uvrijegenog govoreći mu: "evo me brate, sveti se." On ga podigne i poljubi, a pušku krvnicu uzme mjesto ubijenog sina ili brata. Kad se prije umira sud postavi da rasudi ko je kriv, taj sud se naziva *krvno kolo*. Ima nekoliko godina da su ovi običaji u Crnoj Gori prestali, ali se još pomiču u primorju. *Krvno kolo* nije drugo neg *porota* (*giuri*) starodavno slavensko zavedenje. Turci kad kumuju kršćaninu, šišaju mu dijete.
- ⁷ Efendija: "Gospodine, ti ne pogodi radi šta smo se okupili."

Oko šta se ovo okupilo, 735
 No si s kraja počeo tanjega, ¹
 A mudar si i književnik, kažu;
 Učio si knjigu u Carigrad,
 Na nekakvu Ćabu prityrdio, ²
 Ali ti se još hoće pameti; 740
 Poteža je ova naša škola. ³

Muči opeta svak i gleda preda se.

Vladika **Danilo.**

Bože dragi, koji sve upravljaš,
 Koji sjediš na prestol nebesni,
 Te mogućim zažižeš pogledom
 Sva svijetla kola ⁴ u prostoru! 745
 Ti koji si razvija' prašinu
 Ispod tvoga trona svijetloga,
 I nazva' ⁵ *Crnogorci* Mirovima,
 Te si prašak ⁶ svaki oživio,
 Nasija' ga umnijem sjenjenom! 750
 Ti te knjigu držiš mirobilni
 U koju su sudbe upisane
 Mirovima ⁸ i umnim tvarima;
 Koji si se milosno sklonio
 Djeateljne oživit členove 755
 Malom mravu ka' gordome lavu; ⁹

¹ Počeo si govoriti o manjim stvarima.

² Muhamedova Ćaba u Meki.

³ Tu si tvoju nauku zapečatio, ali su Crnogorci bez škola pametniji.

⁴ Sunce, mjesec i zvijezde.

⁵ Mir što i svijet.

⁶ Čovjek je stvoren od praha.

⁷ Vječna knjiga, u kojoj su sudbine ljudske zapisane.

⁸ Svijetu i razumnim stvorenjem.

⁹ Pregiba svojim članovima mrav isto kao lav.

- Provedri mi više Gore Crne,¹
 Uklon' od nje munje i gromove
 I smućeni oblak gradonosni.
 Da! nijesu ni krivi toliko, 760
 Premami jih nevjera na vjeru,²
 Ulovi jih u mrežu gjavolju;
 Što je čovjek? ka' slabo živinče;³
(pogledaju se Turci ispod oči)
 Med na usta i hladna prionja,
 A kamo li mlada i vatrena.⁴ 765
 Slatka mana, no bi na udicu!⁵
 "Pij šerbeta.⁶ iz čaše svečeve,
 "Al' sjekiru čekaj megju uši."⁷
 Strah životu kalja obraz često,⁸
 Slabostma smo zemlji privezani, 770
 Ništava je, nego tvrda veza;
 Ali tice te su najslabije,
 Lovi svjetlost lisičijeh oči,
 Nego orja krijući gledaju.⁹
 Za yusnijem bratom ali sinom 775
- CRNE GORE ĐURĐE

- ¹ Moli Boga da povrati poturice u staru vjeru, da se ukloni bjeda.
² Kaže da poturice nijesu ni krivi toliko, jer su bili prevareni na vjeru.
³ Čovjek je slab kao ostala životinja, pak se lako pusti prevariti ili obmamiti.
⁴ Mito kao med prijene i pri starijem ustima, kamo li ne bi pri mladijem i gorućijem.
⁵ No je mama turska bila pri udici skopčana, zato su se siromasi ljudi pustili na mito uloviti.
⁶ Šerbet je nekoje tursko pivo sačinjeno od kisjela medena sata.
⁷ Kaže da su se neki i od straha poturčili, jer jim nije moglo biti inako neg da piju šerbeta iz Muhamedove čaše, ili da poginu.
⁸ Strah pobjedi poštenje; slabost s kojom smo privezani na zemlji.
⁹ Njeko silom, njeko prijevarom, kao što orao plahom a lisica lukavstvom love tice.

Pusti glasi milost utrostruče. ¹
 Nagjeno je draže negubljena, ²
 Iza tuče vedrije je nebo,
 Iza tuge bistrija je duša,
 Iza plača veselije poješ. ³ 780
 Oh! da mi je očima vigjeti
 Crna Gora izgub da namiri, ⁴
 Tad bi mi se upravo činilo
 Da mi svjetli kruna Lazareva, ⁵
 E sletio Miloš megju Srbe, ⁶ 785
 Duša bi mi tada mirna bila
 Kao mirno jutro u proljeće
 Kad vjetrovi i mutni oblaci
 Drijemaju u morskoj tamnici. ⁷

(Turci se mrko pogleduju.)

Skender-Aga.

Ja se čudim, lijepe mi vjere, 790
 Kakov danas prigovor, ⁸ vladike!
 Vidije li suda od dva pića,
 Ali kape za po dvije glave? ⁹
 Manji potok u viši uvire,

¹ Kad ko čuje pusti glas (smrt) sinu ili bratu, draži mu je ovaj triput neg je bio prije.

² Ono što se bilo izgubilo pak se nagje, draže je neg ono što se gubilo nije.

³ Povrati će se mir i veselje u Crnu Goru kad se poturice obrate.

⁴ Izgubljenu braću.

⁵ Lazara Grebljanovića pošljednoga cara srpskoga.

⁶ Činilo bi mu se kao da je Miloš Obilić uskrsnuo.

⁷ Počivaju u vazduhu, jer jih vjetrovi ne uzvijaju.

⁸ Prigovarati (*alludere*).

⁹ Jedan čovjek ne može imati dvije vjere koliko ni jedan sud ne može držati dva različna pića, ni jedna kapa pokriti dvije glave.

Kod uvora svoje ime gubi, 795
 A na brijeg morski obojica; ¹
 Oli čele hvatat u kapicu
 Da uljanik ² u gori zametneš?
 Niko meda otle jesti neće.
 Goniš kamen badava uz goru; ³ 800
 Staro drvo slomi, ne ispravi. ⁴
 I zvjerad su isto kao ljudi:
 Rod svakoji svoju vjeru ima;
 Za kokošku i orla ne pitam,
 No što strepi lav od guske, kaži? ⁵ 805

Knez **Rogan.**

Ja se ovoj i čudim raboti,
 Pop grešnika za grehove pita
 Da ga gjavo nije prevlastio,
 A gjavola još nijesam gleda'
 Da se popu ispovijedao. ⁶ 810

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

Knez **Janko**

CRNOJEVIĆ
 Kad me žena pita gje sam bio,
 Kazaću joj da sam so sijao; ⁷
 Kuku njojzi ako ne vjerova.

- ¹ Vjere koje imaju malo posljedovalaca, moraju se preliti u one što imaju više, kao što manje rijeke uviru u više, pak u more sve.
- ² Uljanik gje ulišta čela stoje. Ne da se zametnuti vjera kupeći čovjeka po čovjeka, koliko ni uljanik kupeći čelu po čelu.
- ³ Zaluđu muka.
- ⁴ Stare ljudi lakše ubiti nego da vjeru prevrnu.
- ⁵ Što bi se bojao Turčin Crnogorca?
- ⁶ Prestavlja vladiku popom, a one poturice gjavolom, koji se ne ispovijeda ni kaje od grehova.
- ⁷ Da sam se badava mučio.

Knez **Bajko.**

Sad mi pade na um ona priča
Kad onoga iz jame vadiše,
Po mu lica crno, po bijelo. ¹ 815

Obrađ.

Uleće mi jedna muha u nos,
Šteta će me nečesova naći.

Vuk Raslapčević.

Kako su me dlani zadržali,
Da se hoće ko gje posvaditi,
Bismo globe golemo uzeli. ² 820

Vojvoda **Milija.**

Teške puške, gdje li koga!
Ka' je nosiš, Bog ti bracka, Stanko? ³

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐEVojvoda **Stanko CRNOJEVIĆ**

Teke, brate, što se derem njome,
Evo neko doba ne valja mi. ⁴ 825

Srdar **Janko.**

Kako sam se sinoć ismijao!

¹ Šareni i lukavi. Obično Turci i Crnogorci govore pričom i poslovičom kao u opće istočni narodi.

² Kad dlani srbe običaj je reći da to prikazuje skoro primanje novaca. U to vrijeme kad bi se kogogj svadio, glavari bi ga globili i megju sobom novac podijelili.

³ Tako ti Boga i našega bractva.

⁴ Ne služi mi.

U kuću mi od nekud dogjoše
 Dva momčeta, te krasna bjelička,
 Počeše se šalit ka' umiju,
 Kako su jim neki od starijih 830
 Ogradili negje vodenicu,
 Gje niti je splake, ni potoka,
 Kad prigradi, spazi se za vodu. ²

Vuk Mandušić.

Bješe mi se snaha ³ pomamila, ⁴
 Bez puta ⁵ je ništa održati. 835

Otvara joj knjige na proroke, ⁶
 Neki kaže: "na sugreb je stala," ⁷
 Neki kaže: "splele je magjije." ⁸
 Svud je vodi po manastirima,
 I čita joj masla i bdenija; ⁹ 840

Kumi vruga u sve manastire
 Da ostavi snahu Angjeliju,
 Kumi vruga, ništa ne pomaže;
 Te je uzmi trostruku kandžiju, ¹⁰
 Uženi joj u meso košulju. 845
 Vrag uleče nekud bez obzira,
 A ozdravi snaha Angjelija. ¹¹

¹ Iz sela Bjelica.

² Pošto su ogradili sjetili se za vodu. Ovo su sve prigovori Turcima.

³ Bratova žena.

⁴ Pomahnitala.

⁵ Puta što i okovi (*ceppi*).

⁶ Knjige zvane *roždenici*, u kojima su sudbe upisane, i s kojima lažni proroci varaju i globe prosti narod.

⁷ Da je stala gje su kučki grebli.

⁸ Da su je vještice napale.

⁹ Masla i bdenija: sveto ulje i crkvene molitve.

¹⁰ Bič na troje spleten.

¹¹ Ovima riječima prijeti poturicama, govoreći da molbe i riječi blage šnjima ne pomagaju, no da treba jih bičem privoliti da se vruga okane.

Vojvoda **Batrić.**

Turci, braćo, u kam udarilo! ¹
 Što ćemo vi kriti u kućine? ² 850
 Zemlja mala od svud stiješnjena,
 S mukom jedan u njoj ostat može, ³
 Kakve sile put nje zijejavu.
 Za dvostrukost ⁴ ni mislit ne treba.
 No primajte vjeru pragjedovsku
 Da branimo obraz otačastva. 855
 Čud lisičja ne treba kurjaku; ⁵
 Šta jastrebu hoće naočari? ⁶
 No lomite munar i džamiju,
 Pa badnjake srpske nalagajte ⁷
 I šarajte uskrsova jaja; ⁸ 860
 Časne dvoje posta da postite, ⁹
 Za ostalo kako vam je drago. ¹⁰
 Ne šćeste li poslušat Bratića,
 Kunem vi se vjerom Obilića
 I oružjem, mojem uzdanjem, ¹¹ 865
 U krv će nam vjere zaplivati.
 Biće bolja koja ne potone.

¹ Kamena braća tek su se isturčila.

² Kućine su ona slama što ostane pošto se sešica očeshlja. Ovo znači da treba govoriti jasno, a ne prigovaranjem kao oni što su prije govorili.

³ Crna Gora je zemlja tijesna, pak s mukom može stati u njoj i jedna vjera i jedna narodnost, a kamo li više.

⁴ Dvoličije, lukavstvo.

⁵ Vuku ne treba čud lisiće; junaku ne treba dvoličnost.

⁶ Ni jastrebu naočari, on dobro vidi.

⁷ Crnogorski domaćini nalagaju badnjake u oči Božića.

⁸ Tamo se i jaja šaraju o Uskrsu.

⁹ Četrdesnica i božićni post.

¹⁰ U ovome je Batrić skupio svu krstjansku nauku.

¹¹ Zaklinje se oružjem, i naziva ga jedinom uzdanicom.

Ne složi se Bajram ¹ sa Božićem.
Jel' ovako, braćo Crnogorci?

Svi iz glasa: tako, već nikako.

Mustaj kadija.

Što zborite, jeste li pri sebi? ² 870
Trn u zdravu nogu zabadate.
Kakva jaja, poste i badnjake
Vi na pravu vjeru tovarite? ³
Rad noći se zublje uvijaju,
Ali što će u sunčane zrake? ⁴ 875
Alah more, mudra razgovora,
Krst i nekrst sve jim je na usta,
Snijevaju što biti ne može. ⁵
Bogu šućur, ⁶ dvjesti su godina
Otkad paći vjeru prihvatismo, 880
Izmećari ⁷ Dinu postadosmo;
Čabo sveta, nema u nas hile! ⁸
Što će slabo raskršće lipovo ⁹
Pred oštrotom vitoga čelika? ¹⁰
Svetac pravi manne li topuzom, ¹¹ 885
Od udara zaigra mu zemlja

¹ Najviša svečanost turska, kao što je Božić kršćanska.

² Jeste li u čistoj pameti?

³ Na pravu tursku vjeru tovarite besposlice.

⁴ To su svijeeće u tmuši, ali u svijetloj vjeri, kao što je turska, ne trebaju.

⁵ Sve mislite i govorite o vjerama, pak sanjate što biti ne može.

⁶ Bogu slava, ima dva vijeka da smo se isturčili i postali slugo prorokove.

⁷ Služitelji.

⁸ Lukavstva.

⁹ Krst od lipovine.

¹⁰ Sablja ili mač gvozdeni.

¹¹ Muhamed.

- Kako prazna po vrh vode tikva.
 Malo ljuctvo, što si zasljepilo? ¹
- Ne poznaješ čistog raja slasti,
 A boriš se s Bogom i s ljudima. 890
 Bez nadanja živiš i umireš,
 Krstu služiš, a Milošem živiš :
 Krst je riječ jedna suhoparna,
 Miloš baca u nesvijest ljude,
 Al' u pjanstvo neko prećerano. 895
 Više valja dan klanjanja jedan
 No krštenja četiri godine. ²
 O hurije ³ oči plavetnijeh,
 Te mislite sa mnom vjekovati,
 Gje ta sjenka, što je dići može, 900
 Da mi stane pred vašim očima,
 Pred očima koje strijeljaju,
 Koje kamen mogu rastopiti,
 A kamo li slaboga čovjeka
 Rogjenoga da se od njih topi? ⁴ 905
 Pred očima vode prebistrene,
 Gje u dvije svete kaplice
 Predjel širi vidiš božje sile
 No s planine u proljetnje jutro,
 Što ga vidiš nad bistrom pučinom. 910
 O Stamble zemaljsko veselje,
 Kupo meda, goro od šećera: ⁵

¹ Crnogorci su zasljepljeni, ne znaju što je prava vjera, žive krstom i Milošem, a krst je riječ ne osmoćana, kao Obilić od junaštva prećeranog pjan. Krst i Miloš ovgje su uzeti kao simboli vjere i narodnosti.

² Turci klanjaju, a kršćani se krste.

^{3,4} Turski duhovi, koji su stvoreni da vjekuju blaženim dušama, i kojih oči grešnike rastapaju. Pred njima ne može kršćanin stati koliko ni pred jasnom vodom rajskom, u kojoj se više prostor vidi u dvije kaplje, neg u moru u proljetno tiho jutro.

⁵ Hvali Carigrad govoreći da je gora od cukara, da je kupalište gje se vile kupaju u medu i t. d.

- Banjo slatka ljuckoga života,
 Gje se vile u šerbet kupaju;
 O Stamble svečeva palato, ¹ 915
 Istočniče sile i svetinje!
 Bog iz tebe samo begeniše ²
 Črez proroka sa zemljom vladati;
 Što će mene od tebe odbiti? ³
 Sto puta sam u mojoj mladosti 920
 Iz mindera u zoru hitao
 Na tvoj potok bistri i čudesni,
 Nad kojijem ogleduješ lice
 Ljepše sunca, zore i mjeseca. ⁴
 U nebu sam, u moru gledao 925
 Tvoje kule i oštre munare, ⁵
 Skojih su se k nebu podizali
 U svanuće, u divnu tišinu,
 Hiljadama svešteni glasovi,
 Glaseć nebu ime svemoguće, 930
 Zemlji ime strašnoga proroka.
 Kakva vjera da se s ovom mjeri,
 Kakav oltar bliže neba stoji?
- NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 GRNOJEVIĆ
 Knez **Janko**.
- Efendija, ovako ti hvala, (*podize kapu*)
 Lijepu mi iščita prediku, ⁶ 935
 Što tražili, ono smo i našli.

¹ Polača Mehamedova Carigrad.

² Iz njega Bog sami dostoji se preko Muhameda zemljom vladati.

³ Ništa ga ne može od Carigrada razlučiti.

⁴ Sveštena voda, u kojoj, kad se ogledaš, lice vidiš ljepše i sjajnije od sunca, zore i mjeseca.

⁵ Džamije, iz kojih hodže glase u zoru nebu ime božje, a zemlji ime Muhamedovo.

⁶ Italijanska riječ, besjeda.

Vuk Mićunović.

Krst i topuz neka se udare.
 Kome prsne čelo, kuku njemu;
 Jaje zdravo dobije slomljeno;
 Što uzmognem čućete hoću li. 940

Knez **Janko.**

Ema neću, božja vi je vjera,
 Više slušat hodže u Čeklice ¹
 Gje guguće svrh one stugline
 Ka' jejina ² svrh trule bukvine.
 Koga zove uz one glavice 945
 Svako jutro kako zora sine?
 Ja mnim ga je doista dozvao,
 Jer mi nije lakši (što ću kriti?)
 Nego da mi na vrh glave stoji.

NACIONALNA
 Knez **Rogan.**
 BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE
 Lijevo mi uho sad zapođa, CRNOJEVIĆ 950
 Ja se nadam veselome glasu.

Vuk Mandušić.

Da nu, Bajko, puhni mi u oko,
 Jere mi se grdno natrunilo. ⁴

Srdar **Janko.**

Ukrešite ⁵ koji da pušimo,

¹ U Čekličima su već bili Turci sagradili munar, i hodže su svako jutro Boga hvalili.

² Jejina i ćuk guguću, kao i hodža.

³ U Crnoj Gori dobar je narok kad lijevo uho zvizdne.

⁴ Ovi su prigovori svi ironični.

⁵ Ukresati na kremen ognja za pripaliti lulu, koja je mila Turcima.

To je duša vjeri prorokovoj, 955
Neće biti žao Efendiji.

Tomaš Martinović.

Gavranovi gračci i biju se,
Cijene će brzo mesa biti. ¹

Vukota Mrvaljević.

Ne prelaz' mi preko puške, Bajko,
No se natrag preko nje povрати. ² 960

Vuk Mićunović (*šapti na uho srđaru Janku*).

Ovaj drži za rep Hadži-Adža,
I pustit ga za do vijek neće
Dok pogine kučka ali žrvni. ³

Skender-Aga (*vidi Vuka gje šapti, nije mu milo*).

Što je ovo, braćo Crnogorci,
koje ovaj plamen raspalio, 965

Ono što je ta nesrećna misa?

O prevjeri našoj, da se žvori?

Nijesmo li braća i bez toga?

U bojeve jesmo li zajedno?

Zlo i dobro bracki dijelimo. 970

Kosa mlada na groblje junačko

Siplje li se bula ka' Srpkinja? ⁴

¹ Od gladi su se gavranovi među sobom borili, no će jim biti brzo dosta hrane od mrtvih telesina.

² Kad ko preko puške progje sluti da će brzo poginuti, ako se opet preko nje ne povрати.

³ Nauči se kučka da liže brašno u žrvnima, pak se to ne da liječiti dok jedno od njih ne crkne.

⁴ Nad grobom žene kidaju nožem kose od žalosti za bratom, za sinom i za ocem i rođakom, ali nipošto za mužem.

Srdar **Vukota.**

O prokleta zemljo propala se!
 Ime ti je strašno i opako. 975
 Ili imam mladoga viteza,
 Ugrabiš ga u prvoj mladosti.¹
 Ili imah čojka za čovještvo,
 Svakoga mi uze prigje roka.²
 Ili imah kitnoga vijenca,
 Koji kruni čelo nevjestama,³ 980
 Požnješ mi ga u cvjetu mladosti.
 U krv si se meni pretvorila.
 Istina je, ovo nije drugo
 Do gomile kosti i mramora,
 Na kojima mladež samovoljna 985
 Pokazuje toržestvo užasa.⁴
 O Kosovo, grdno sudilište,
 Na sred tebe Sodom zapušio!⁵

NACIONALNA

Vuk **Mićunović.**BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Pi, srdare, grdna razgovora
 Što su momci prsi vatrenijeh, 990
 U kojima srca pretucaju,
 Krv uždenu plamenom gordošću,
 Što su oni? žrtve blagorodne
 Da prelaze s bojnijeh poljana
 U veselo carstvo poezije, 995
 Kako rosne svijetle kapljice
 Uz vesele zrake na nebesa.

¹ Smrt.
² Prije vremena.
³ Mladoženja ili zaručnik.
⁴ Slava krvava.
⁵ Da izgori kao nekad Sodoma i Gomora.

Kud će više bruke od starosti? ¹
 Noge klonu, a oči izdaju,
 Uzbluti se mozak u tikvini, 1000
 Podjetinji čelo namršteno,
 Grdne jame nagrđile lice,
 Mutne oči utekle u glavu,
 Smrt se gadno ispod čela smije
 Kako žaba ispod svoje kore. 1005
 Što spominješ Kosovo, Miloša?
 Svi smo na njem sreću izgubili.
 Al' su mišca, ime crnogorsko, ²
 Uskrsnuli s kosovske grobnice
 Nad oblakom u viteško carstvo, 1010
 Gje Obilić nad sjenima vlada.

Srdar **Ivan Petrović.**

S Muhamedom i glupost u glavu.
 Teško Turci, vašijem dušama,
 Što obistite zemlju njenom krvlju,
 Mala ne su jasti za dva hata. ³ 1015

CRNOJEVIĆ
Ferat Začir kavazbaša.

Jok, srdare, ne ugagjaš putom.
 Vjera turska podnijet ne može
 Da se haba dokle glava skoči. ⁴
 I ako je zemlja pouzana, ⁵
 Dvije vjere mogu se složiti, 1020
 Ka' u sahan što se čorbe slažu.

¹ Dokazuje da je sreća poginuti mlad, za izbjeći grubu starost.

² Mišca, ruka.

³ Mala je Crna Gora za dvije vjere.

⁴ Da se šara do smrti.

⁵ Pouzana što i uska.

Mi živimo kao dosad bracki,
Pa ljubavi više ne trebuje.

Knez **Janko.**

Bismo, Turci, ali se ne može;
Smiješna je ova naša ljubav. 1025
Grdno nam se oči susretaju,
Ne mogu se bracki pogledati,
No krvnički i nekako divlje:
Oči zbore što jim veli srce.

Vuk Mandušić.

Glete, ¹ ljudi, lijepa saruka! ² 1030
Gje ga kupi, Aga, amanati? ³

Arslan-Aga Muhadinović.

Nijesam ga, Vuče, kupovao.
No mi ga je vezir poklonio
Kad sam letos u Travniku došio.

Vuk Mandušić.

Ljubavi ti, nabavi mi takvi, 1035
Daću vola za njega iz jarma. ⁵

Arslan-Aga Muhadinović.

Ja ću ti ga pokloniti, Vuče,

¹ Gledajte.

² Kapa.

³ Kao "vjere ti.", *Amanati* stoji mješte *amanata* ti.

⁴ S ovijem dokazuje turske obmame.

⁵ Vola oračega.

Tek ako ćeš da se okumimo,
Milo mi je s takvijem junakom.

Vuk Mandušić.

Nema kumstva bez krštena kumstva, 1040
Ako hoćeš i četverostruko.

Arslan-Aaga Muhadinović.

Šišano ¹ je isto ka' kršteno.

Vuk Mandušić.

Kum ću biti, a prikumak nigda.

Velika graja i pravdanje megju Turcima i Crnogorcima, nego mudriji razvagjaju da se ne pokolju. Sve umuća, niko ništa.

NACIONALNA Kolo.
BIBLIOTEKA

Tri sruca i dva vojvode
Sa njihovo trista sokolova 1045

Soko Bajo ² su tridest zmajeva
(Mrijet neće dok svijeta traje!) ³

Dočekaše Šengjera vezira
U vrh ravne gore Vrtijeljke, ⁴ 1050
I klaše se ljetni dan do podne,

Ne kće Srbin izdati Srbina
Da ga svijet mori prijekorom,

¹ Kad Turci kumuju kršćaninu, šišaju mu dijete. Budući da Turčin ne može pri krštenju kumovati, bijedna je raja primorana dati jim svoju djecu da šišaju, tek da jih kakogod ublaže.

² Bajo Pivljanin, Hercegovac iz Pive, pogibe u krvavom boju 1690 g.

³ Obesmrtili se.

⁴ Brdo blizu Cetinja.

Trag ¹ da mu se po prstu kazuje
 Ka' nevjernoj kući Brankovića;
 No svi pali jedan kod drugoga 1055
 Pjevajući i Turke bijući.
 A trojica samo pretekoše
 Pod gomile mrtvih Turaka;
 Ranjene jih Turci pregazili.
 Divne smrti, prosto ² jim mlijeko! 1060
 Junacima Bog će učiniti
 Spomen duši, a prekadu ³ grobu.
 Tri hiljade momka jednakoga
 Na Šengjera ⁴ udrise vezira
 Prigje zore na polje Krstačko. 1065
 Pregaocu Bog daje mahove. ⁵
 Raskrhaše silu Šengjerovu.
 Blago tome ko se tu nagnao,
 Već ga rane ne bole kosovske,
 Već Turčina ni zašto ne krivi. 1070
 Vitezovi Srbi vrtijehijski,
 Luča će se vezira prizirati ⁶
 Na grobnicu vašu osveštenu.

CRNOJEVIĆ

*Dohode deset kavaza iz Podgorice poslali od vezira novoga,
 koji oblazi carstvo, i daju vladici Danilu pismo. Vladika ga čita
 zamišljen.*

Vojvoda **Batrić.**

Kaž', vladiko, što ti vezir piše,
 Već nećemo da se krije ništa, 1075
 Svi ako će okrilatit Turci.

¹ Rod.

² Blagoslovljeno.

³ Opijelo (*esequie*).

⁴ Suleiman, koji pomoću isturčenih Crnogoraca prodrije do Cetinja
 i razori manastir i dvor Ivan-Bega.

⁵ Ko pregnu i nasrće, Bog mu dava snagu da dobro udara.

⁶ Ukazivati (*apparire*).

Vladika (*čita pismo od riječi do riječi*).

"Selim vezir, rob roba svečeva, ¹
 "Sluga brata sunca svijeckoga,
 "A poslanik od sve zemlje cara,
 "Naznanje vi, glavari s vladikom: 1080
 "Car od cara mene je spremio ²
 "Da oblazim zemlju svukoliku,
 "Da uredbu vidim kako stoji;
 "Da se vuci ne prejedu mesa, ³
 "Da ovčica koja ne zanese ⁴ 1085
 "Svoje runo u grm ⁵ pokraj puta,
 "Da postrizem što je predugačko,
 "Da odlijem gje je prepunano, ⁶
 "Da pregledam u mladeži zube,
 "Da se ruža u trn ⁷ ne izgubi, 1090
 "Da ne gine biser u bunište,
 "I da raji ⁸ uzdu popritegnem,
 "E je raja ka' ostala marva.
 "Pa sam čuo i za vaše gore, ⁹
 "Porodica sveta prorokova 1095
 "Zna junaštvu pravednu cijenu.
 "Lažu ljudi što za lava kažu,
 "Da se miša i najmanje boji. ¹⁰

¹ Selim veliki vezir. Sultan zove sebe robom Muhamedovim, bratom sunca i t. d.

² Opremio.

³ Paše i drugi turski poglavari da mnogo ne gule narod.

^{4, 5} Da raja svoju vunu (bogastvo) ne prosiplje u drače, i da je nijedna ruka ne striže osim sultanove.

⁶ Da poglobi bogataše, koji su se prepunili imanjem.

⁷ Da omladinu upravi na dobar put, da se ova ruža ne izgubi u dračama, i ovaj biser da u blatu ne izgine.

⁸ Da priobuzda svjetinu (*plebe*), koja je kao životina.

⁹ Pak je čuo i za Crnu Goru, što pripada porodici Muhamedovoj, te zna cijiniti junaštvo.

¹⁰ Ako mislite da se Sultan vas boji, ljuto se varate. On se Crne Gore ne boji koliko ni lav miša.

- "Hajte k meni pod mojim šatorom
 "Ti, vladiko, i glavni srdari, 1100
 "Samo daste caru na biljegu, ¹
 "Za primiti od mene darove,
 "Pa živite kao dosle što ste.
 "Jaki zubi i tvrd orah slome,
 "Dobra sablja topuz iza vrata, 1105
 "A kamo li glavu od kupusa. ²
 "Šta bi bilo odučiti trske
 "Da ne čine poklon pred Orkanom? ³
 "Ko potoke može ustaviti
 "Da k sinjemu moru ne hitaju? ⁴ 1110
 "Ko izigje ispod divne sjenke
 "Prorokova strašnoga barjaka,
 "Sunce će ga spržit kako munja. ⁵
 "Pesnicom se nada ne rasteže. ⁶
 "Miš u tikvi što je nego sužanj? ⁷ 1115
 "Uzdu glodat da se lome zubi! ⁸
 "Nebo nema bez groma cijenu. ⁹
 "U fukare, oči od splaçine.
 "Pučina ¹⁰ je stoka, jedna grdna

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

- ¹ Na zapovijed (*al cenno*).
² Crna Gora je slabašna kao orah ili kupus, što dobri zubi smožde, ili mač posiječe.
³ Ne može trpljeti da tako nejadi narod neće da se caru klanja kao trske Orkanu.
⁴ Turska sila je kao potok što se ne da u svom tijeku obustaviti.
⁵ Ko se ukloni od zastave turske, biće spržen.
⁶ Nadanje se rukama ne dava rastezati.
⁷ Crna Gora je od svukud opkoljena i zatvorena, kao miš u tikvi, zato mora biti sužnja.
⁸ Badava narod, kao konj, uzdu glogje, neg da kvari zube.
⁹ Ne bi se niko bojao neba da nije groma, koliko ni Turčina da nije topa.
¹⁰ Prosjak, nevoljnik. Ovako Turci rajju nazivaju.
¹¹ Najniži puk (*popolaccio*). On je dobre čudi dok pod strahom živi; dok mu rebra od stege pucaju.

“Dobre duše kad joj rebra puču. 1120
 “Teško zemlji kuda progje vojska !,

Knez **Janko.**

Trgovac ti laže sa smijehom,
 Žena laže suze prosipljući,
 Niko krupno ka' Turčin ne laže.

Srdar **Janko.**

Ne držimo ove poklisare, 1125
 Nego da se brže otršaju, ¹
 Da jim paša štogod ne dvoumi,
 Nek zna prijed, pa čini što može. ²

Vuk Mićunović.

Otpiši mu kako znaš, vladiko,
 Čuvaj mu obraz ³ ka' on tebi. 1130

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE
 Vladika **Daniilo** (otpisuje).

CRNOJEVIĆ

“Od vladike i svijeh glavara
 “Selim-paši otpozdrav na pismo.
 “Tvrd je orah, vočka čudnovata,
 “Ne slomi ga, al' zube polomi. ⁴
 “Nije vino pošto prigje hješe, 1135
 “Nije svijet ono što mišljaste. ⁵

¹ Opreme da idu.

² Nek zna prije vezir da mu nećemo u goste, pak neka čini šta zna i hoće. *Dvoumi*, sumnja.

³ Čuvaj mu čast kao on tebi.

⁴ Odgovara mu na onu priču od oraha, da ako ga ne slomije polomiće svoje zube.

⁵ Bili su Turci naumili prisvojiti cijelu Evropu, no to je bila velika gruda, koja jim je u grlo zapala.

- "Barjaktaru darivat Evropu! ¹
 "Grehota je o tom i misliti;
 "Velja kruška u grlo zapadne. 1140
 "Krv je ljucka hrana naopaka,
 "Na nos vam je počela skakati.
 "Prepuniste mješinu ² grijeha.
 "Puče kolan ³ svečevoj kobili;
 "Leopoldov hrabri vojevoda, ⁴
 "Sobijevski, ⁵ vojvoda savojski ⁶ 1145
 "Salomiše demonu ⁷ rogove.
 "U čitapu ne piše jednako
 "Za dva brata jednoimenjaka.
 "Pred Bečom je Burak posrnuo,
 "Obrnuše kola niza stranu. ⁸ 1150
 "Ne trebue carstvo neljudima,
 "Nako da se pred svijetom ruže.
 "Divlju pamet a čud otrovanu
 "Divlji vepar ⁹ ima, a ne čovjek.
 "Kome zakon stoji na opuzu, 1155
 "Tragovi mu smrde nečovještvom. ¹⁰
 "Ja se sjećam što si reći htio.
 "Tragovi su mnogi do pećine, ¹¹

¹ Muhamedu.

² Mjesto *dušinu*.

³ Puče remik, koji o trbuhu paše kobilu Muhamedovu; znači da je sila klonula.

⁴ Lotaringski (*di Lorena*).

⁵ Poljak.

⁶ Knez Eugenije od Savoje. Ova tri su salomila tursku silu pred Bečom godine 1683.

⁷ I turska povjesnica ne piše jednako za dva sultana Muhameta II. i IV., jer prvi prisvojio Carigrad, a drugi posrnu kod Beča.

⁸ Poslije boja pred Bečom Turci su svuda gubili; udari jim sreća nizdo.

⁹ Svinja divlja.

¹⁰ Kome stoji zakon u sili, tražine mu smrde tirjanstvom.

¹¹ Rekao si da u crnogorsku pećinu vodi dosta putova kao: boj, mito, poturčivanje i t. d.

"Za gorske se goste ne pripravlja; ¹
 "U njih sada druge misli nema 1160
 "Do što oštre zube za susjede, ²
 "Da čuvaju stado od zvjeradi.
 "Tijesna su vrata uljaniku;
 "Za megjeda skovana sjekira. ³
 "Jošt imate zemlje i ovaca, 1165
 "Pa harajte i kože gulite. ⁴
 "U vas stenje na svakoju stranu
 "Zlo pod gorim, kao dobro pod zlom. ⁵
 "Spuštavah se ja na vaše uže,
 "U malo se uže ne pretrže; 1170
 "Od tada smo viši prijatelji,
 "U glavu mi pamet ućeraste., ⁶

Svrši pismo i pročita ga na glas pred svijema Crnogorcima i Turcima.

 NACIONALNA **Knez Rogan.**
 BIBLIOTEKA
 Eto pismo, pa sad put za uši, ⁷
 Dajte mu ga da se razgovori. ⁸
 CRNOGORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ
Poslanici vezirski neveseli odlaze.

- ¹ Vladika tješi pašu da mu Crnogorci neće u goste, pak i ne treba da jim darove pripravlja.
- ² Crnogorci imaju posla doma, da svoje domaće istrijebe zlotvore, pak da se oružaju da brane svoje granice protivu divljemu konšiji, da mu ne bi opet na um palo da Crnogorce turči.
- ³ Uska su vrata uljaniku, gje ulišta stoje: ako bi pak htio ući medvjed, za njega ima sjekira. To znači da je trudno ući u Crnu Goru bez pogibije.
- ⁴ Derite i globite zemlje što ste zauzeli.
- ⁵ I zlo i dobro jednako stenje.
- ⁶ Vigji predmet u početku kujige, gje je kazato kako su Turci bili vladiku ulovili. Već jim ne vjeruje.
- ⁷ Hajdete.
- ⁸ Veziru nek čita.

Vuk Mićunović.

Drž', ¹ ridžale, ² uzmi ovaj fišek, ³ 1175
 Ponesi ga na poklon veziru,
 I kaži mu da je to cijena
 Koje drago glave crnogorske.

Ridžal Osman.

Kakav fišek na poklon veziru,
 Samovoljni kavurski hajduče! 1180
 Ne zbori se tako s vezirima,
 No gje dogju donose groznicu,
 Suze skaču same na očima,
 I zahuči zemlja od kukanja.

Vuk Mićunović.

Da nijesi u kuću došao ⁴ 1185
 Znao bih ti odgovorit diyno; ⁵
 Ema hoća ti odgovorit kako joko:
 Zar obdva nišneć hajduci?
 On je hajduke rođja svezanoga, ⁶
 On je bolji e više ugrabi 1190
 Ja sam hajduk te gonim hajduke,
 Glasnija je moja hajdučina. ⁷
 Ja ne pržim zemlje i narode,
 Ama mnogi grdni mučitelj ⁸

¹ Drži.² Knjigonoša.³ Četvrti dio lista hartije, na kojem je pismo pisato, koliko fišek praha veliko.⁴ U Crnu Goru.⁵ Bih ga ubio.⁶ Bijede obezoružanu raju.⁷ Poštenija.⁸ Mnoge je Turke pobio, te su svi pred njim na nos pali, a njihove bule dosta klubaka prediva strošile da se u crno za njima obuku kao udovice.

Vuk Mićunović.

Koje će ti jade svrh haljina?

Srdar **Janko.**

Pritiska me sve nesrećna mora,¹
Kako zaspim ne da mi krknuti. 1230

Vuk Mićunović.

Kakva mora, i kakva zla sreća!
Tu niti je more, ni vještice,
No si eto ka' čabar debeo,²
Pak te salo kad ležeš zaduši;
Mene nikad još pritisla nije. 1235

Srdar **Janko.**

A meni je ona dodijala,
Svagda nosim hrena³ uza sebe
I trnovu draču u optoku.
Ali od nje ništa bolje nije.
No pas pružit ozgo svrh haljina. 1240

(Knez Janko leži s knezom Roganom).

Knez **Janko.**

Kako smrde ove poturice,
Opažaš li ti štogod, Rogane?

Knez **Rogan.**

Ka' u zli čas, kneže, ne opažam?

¹ Kad koga krv davi kažu da je mora (*incubo*).

² Kao bačva debeo.

³ Krena.

Kad blizu njih sjedim u skupštinu
 Ja nos držim svagda u rukama, 1245
 Da ne držim bih se izbljuvao,
 Pa sam s toga na kraj i uteka',
 E blizu njih ne bih osvanuo. ¹
 Evo vidiš kako smo daleko,
 I opeta ona teška vonja 1250
 Od nekrsti ovde zaudara. ²

Mrto doba noći, sve spava, neko zbori kroza san. Digne se knez Janko i knez Rogan da vide ko je, kad onamo al' Vuk Mandušić govori kao na javi.

Knez **Rogan.**

Koji su ti jadi, Mandušiću,
 Te se svu noć s nekim razgovaraš?

Knez **Janko.**

Ne, Rogane, nemoj ga buditi,
 E on u BBI ko' tra'kavi zbori; 1255
 E čemo ga što god raspilati
 Da se barem dobro ismijemo

Knez **Janko.**

Da nu, Vuče, što ono zboriše
 Za našega bana Milonjića,
 Jeli čegrst ³ kakva megju vama? 1260

Vuk Mandušić.

Nije, brate, ništa megju nama,
 No mu nešto oko snahe ⁴ zborim.

¹ Jutra dočekaao.

² Vonjati; ovgje zaudara što i smrdi.

³ Svagja, razmirica.

⁴ Sinovlja žena, nevjesta.

Knez **Janko**.

A što je to? kaži mi na tajno.

Vuk Mandušić.

Ljepša mu je od vile bijele,
Nema puno osamnajest ljeta,
Živo mi je srce ponijela.

1265

Knez **Janko**.

Rašta ti je srce ponijela?

Vuk Mandušić.

Ima rašta. Rugaš li se zbilja?
Rašta druge nema na svijetu.
Da nijesam s banom Milonjićem
Devet puta kumovao,¹
Bilb mladu snahu ugrabio,
Paršnom oježa' glavom po svijetu.

1270

Knez **Janko**.

Ne djetinji, kukala ti majka!
Zbilja ti je pamet svu popila.

1275

Vuk Mandušić.

Al' je gjavo, ali su magijje,
Ali nešto teže od oboje,
Kad je vigju gje se smije mlada
Svijest mi se oko glave vrti.

¹ Devet puta bio kum.

- Pa sve mogah sjadom pregoreti, ¹ 1280
 No me gjava jednu večer nagna,
 U kolibu noćih Milonjića.
 Kad pred zoru, i noć je mjesečna,
 Vatra gori na sred sjenokosa,
 A ona ti od nekuda dogje, 1285
 Ukraj vatre sjede da se grije,
 Čuje da svak spava u kolibe:
 Tada ona vijenac rasplete, ²
 Pade kosa do niže pojasa;
 Poče kosu niz prsa češljati, 1290
 A tankijem glasom naricati,
 Kako slavija sa dubove grane.
 Tuži mlada gjevera ³ Andriju,
 Mila sina Milonjića bana,
 Koji mu je lani poginuo 1295
 Od Turaka u Dugu krvavu; ⁴
 Pa se snahi ne dao ostrici;
 Žalije mu snahin vijenac bilo
 Nego glavu svog sina Andrije.
 Tuži mlada, za srce ujeda, 1300
 Oči gore življe od plamena,
 Čelo joj je ljepše od mjeseca;
 I ja plačem ka' malo dijete.
 Blago Andri gje je poginuo,
 Divne li ga oči oplakaše, 1305
 Divna li ga usta ožališe.

Knez Rogan šapti knezu Janku "ne pitaj ga amanati za takve stvari, dok se nije što izbleja", Zora je, bude se i dižu.

¹ Zaboraviti.

² Crnogorke pletu kose na bič, pak bič oko glave omotaju kao vijenac.

³ Muževljeg brata.

⁴ Duga kod Nikšića, znamenita i u najpotonjim bojevima.

Obrad.

Da vi pričam što mi se prisnilo;
 Naroda se bješe mnogo diglo
 Kao nekud da krste nosimo; ¹
 Sunce peče da oči iskoče, 1310
 I tvrgja ² je kudijen ³ idemo;
 Dok sidemo ka' na ovo polje,
 Počinemo pod jednu jabuku,
 Ispod koje i potočić vraše, ⁴
 Svi se u hlad pod njom sabijemo, 1315
 Uberemo zrelijeh jabuka,
 Kao cukar svaka bješe slatka;
 Pop očita pod njom Evangjelje.
 U to doba pet Martinovića
 Digoše se jedan za drugijem, 1320
 I za njima tri četiri druga,
 Sav jih narod gleda kud odoše,
 A oni ti stube, te uz crkvu, ⁵
 Na ohar se od crkve popeše,
 I na njemu krst zlatni metnuše. ⁶ 1325
 Krst zasija ka' na gori sunce
 I sav narod na noge ustade,
 Časnome se krstu pokloniše;
 U tome se razbudih od straha. ⁷

Vuk Mićunović.

Srećan bio, divno li si snio! 1330

¹ Litiju (*processione*).

² Put od kamena.

³ Kuda.

⁴ Ovgje kao tecijaše.

⁵ A oni doniješe stube (*scala a piuoli*), te ju pripese uz crkvu.

⁶ Na svod vrh oltara.

⁷ Ovijem snom postrekava pet brata Martinovića, da prvi udare na poturice za časni krst i narodnost.

Na čudo sam i ja na san bio
 Braneci se od nečijeh pasa,
 I pet šest sam mačem presjekao.
 Da sam gjegogj u četu krenuo,
 Doista se bih pokla' s Turcima. 1335

Srdar **Janko**.

Ja sam noćas bio u svatove,
 I sa bulom ženio Bogdana,¹
 U crkvu je našu pokrstismo,
 Pokrstismo, pa jih privjenčasmo.

Turci jedan za drugim svi odoše, ljuto sjetni.

Srdar **Vukota**.

Ja sam Ozra² noćas na san gleda'. 1340
 Bjesmo pošli dvjesta OZRINIĆA,
 I toliko³ pocerat konja
 Da uzmemo punje arhangjelsko,⁴
 I vrati se s pićem iz Kotora,⁵
 Poju ljudi, gagju iz pušaka. 1345
 Kad dogjosmo na vrh Potočina,⁶
 Ali sjede oko trista druga,
 Na svakoga zelena dolama,
 Na svakoga toke⁷ i oružje,
 Pomislismo ko će ono biti: 1350

¹ Da je ženio sina sa turskom curom.

² Ozro, ime najprvog OZRINIĆA, što je selo u Čevu naselio.

³ Dvjestotine ljudi i konja.

⁴ Arhangjel Mihail krsno ime OZRINIĆA. Hodili su u Kotor da kupe vina za goste i crkavno punje, što svaka kuća šalje popu za službu oltara.

⁵ Vrativši se s vinom iz Kotora.

⁶ Mjesto u katunskoj nahiji.

⁷ Na podobje oklopa na prsima.

Kakvi gosti? ¹ nije jim vrijeme.
 Kad ali je ono stari Ozro
 I birani za njim Ozrinići
 (Nije od njih nijednoga živa), ²
 Puče na nas svake grdne jade, ³ 1355
 Što u Čevu crkvu ne gradimo
 Arhangjelu, da ni svud pomaga.
 Ondena se malo ne poklasmo, ⁴
 I sad drktim od njegova straha.

Vukota Mrvaljević.

Ja po svu noć prtljam i snijevam, 1360
 Dok se dignem ja sve zaboravim.

Knez Bajko je sjetan i Vuk Mandušić; oni dva ne hoće ništa da pričaju.

NACIONALNA Knez **Janko**.
 BIBLIOTEKA
 Kneže Bajko, ti si nešto sjetan;
 Što će biti to ne može proći;
 Nego pričaj da i nije milo.

Knez **Bajko**.

Hoću, kneže, sve mi jedno biva. 1365
 Ja sam noćas grdan san vidio:
 Sve oružje moje u komate.
 Bez zla mi se običi ne može,
 I bez neke bracke pogibije;

¹ Prijatelji i zvanići dolaze na čast u oči sveca, a to je bilo tri dana prijed.

² Svi su bili odavna umrli.

³ Stade grubo psovati.

⁴ U malo se ne poklaše.

Jer kad god sam taki san gledao,
Pripravlja' sam što mrcu trebuje. ¹ 1370

Knez **Rogan.**

Mandušiću, što si neveseo?
Što ne pričaš što si noćas snio?

Vuk Mandušić.

Ni što snio, ni pričat umijem,
No sam svu noć kao zaklan spava'. 1375

Knez **Rogan.**

Ja ću pričat kad svi ostaviste:
Vigjeh na san Draška Popovića,
A meni se ka' u zarok stjeca, ²
I reka' hi eto ga niz polje.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Srdar **Radonja.**
CRNE GORE ĐURĐE

Gledaj čuda što je jadni čovjek?
Mi se do sad ništa ne sjećasmo
Najboljega našega vojvode;
A gje bio Draško Popoviću? 1380

Srdar **Vukota.**

Hodio je do u Mletke Draško.
Kada Šengjer na Kotor udara, ³ 1385

¹ Kao vosak, pokrov i t. d.

² San mu se u zli rok stjeca.

³ Suleiman paša udarao je na Kotor godine 1686 da ga Mlečiću otme.

Sta grad biti topom bukovijem. ¹
 Pop Šcepan se tad u Kotor nagna, ²
 Godi ³ jednom topom sa Kotora,
 Šengjerovu pogodi lubardu, ⁴
 U grlo joj zrnom ugodio, 1390
 Slomi mu je u trista komata.
 Tad zadobi platu u principa ⁵
 Na godinu stotinu cekina.
 Pop je pao ljuto od starosti,
 Pa je Draško u Mletke hodio 1395
 Da donese od Mlečića platu.

Knez **Rogan.**

Navrtite te pet šest ovnova, ⁶
 Da ručamo, da doma idemo.

Dogje Draško vojvoda, pak se sa svojema grli i celiva, pa sjede megju njima.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

Knez **Rogan.**

CRNOJEVIĆ

Pričaj štogod, Draško, od Mletaka,
 Kakov narod bješe na te strane? 1400

Vojvoda **Draško.**

Kakav narod, pitaš li, Rogane?
 Ka' ostali, ne bjehu rogati. ⁷

¹ Od bukve.

² Namjeri se.

³ Gagja.

⁴ Top.

⁵ Dužda.

⁶ Peciva da navrte na ražanj, pak da jih peku.

⁷ Kao marva.

Knez **Rogan**

Znamo, čöče, ¹ nijesu rogati,
No bjehu li zgodni ² i bogati.

Vojvoda **Draško**.

Bješe, brate, dosta lijepijeh, 1405
A grdnijeh ³ deset puta više,
Od bruke ⁴ se gledat ne mogahu.
Bogatijeh bješe pogolemo, ⁵
Od bogactva bjehu polugjeli,
Djetinjahu ⁶ isto kao bebe. 1410
Svi nuglovi ⁷ punani praznova, ⁸
Mučahu se da jim öči prsnu,
Da oderu ⁹ koru hleba suha.
Gledao sam po dva megju sobom
Gje uprte kakvu ženetinu, 1415
Telesine mrtve i lijeve,
Potegla bi ppstotinu oka,
Pak ju nose kroz cracke ulice ¹⁰
U sred podne tamo i ovamo,
Ne boje se česti ni poštenju
Tek da steku da se kami hrane. 1420

¹ Čovječe.

² Lijepog stasa.

³ Grubijeh.

⁴ Ruge.

⁵ Podosta.

⁶ Ludovahu kao dijeca.

⁷ Krajevi ulica (*cantoni*).

⁸ Beznišnjici.

⁹ Da dobiju.

¹⁰ Nošahu u nosilama žene na ramenu kroz grad, koje od lijenosti ne mogahu same hoditi (*in lettiga*).

Knez **Janko.**

Bjehu li jim kakve kuće, Draško?

Vojvoda **Draško.**

Bjehu kuće na svijet divota; ¹
 Ama bješe muke i nevolje,
 Českota ² jih nesretnja davljaše,
 Smrad veliki i teška zapara, ³
 Te nemahu krvi u obrazu. ⁴

1425

Vuk Mićunović.

A kako te zbilja dočekaše?

Vojvoda **Draško.**

Ko mi u zli čas dočekiva', Vuče?
 Ja nijesam ni pozna' nikoga,
 A kamo li da me ko dočeka'.
 No mi ona ružna mješavina ⁵
 Ne davaše iz kuće izaći,
 Svagda graja ⁶ bješe oko mene
 Kada hoćah po gradu izaći,
 Kao u nas bijele negjelje ⁷
 Kad se krenu momčad u maškare.
 Da jednoga ne bi prijatelja,

1430

1435

¹ Divne.

² Tjesnoća.

³ Taložina.

⁴ Ne bjehu crveni u obrazu.

⁵ Kupljavina pučka.

⁶ Vika i žamor.

⁷ O pokladima kad se Crnogorci u maškare podignu.

Glavom ¹ sina Zana Grbičića, ²
 Svoga doma već ne ćah gledati, 1440
 Nego kosti tamo ostaviti;
 A on me je bracki dočekao,
 Vodio me svuda po Mletkama.

Vuk Mandušić.

A bjehu li junaci, vojvoda?

Vojvoda **Draško.**

Ne, božja ti vjera, Mandušićn, 1445
 O junaštvu tu ne bješe zbora.
 Nego bjehu k sebi domamili,
 Domamili, pa jih pohvatali,
 Jadnu našu braću sokolove
 Dalmatince i hrabre Hrvate, 1450
 Pa brodove njima napunili,
 I tiskaj ih u svijet bijeli,
 Te dovukaj blago iz svijeta
 I pritiskaj ³ zemlje i gradove

Srdar **Ivan.**

A sudovi bjehu li jim pravi? 1455

Vojvoda **Draško.**

Bjehu, brate, da te Bog sačuva,
 Malo bolji nego u Turčina.
 Bješe jedna kuća prevelika,
 U kojoj se gragjahu brodovi,

¹ Imenom.

² Jovan Grbičić iz Boke.

³ Osvajati silimice (*usurpare*).

Tu hiljade bjehu nevoljnika, 1460
 Svi u ljuta gvožgja poputani,
 Te gragjahu Principu brodove.
 Tu od plača i ljute nevolje
 Ne mili se uljesti čovjeku.
 Jedni sužnji bjehu prikovani 1465
 U putima ¹na velje brodove,
 Te vožahu po moru brodove.
 Tu jih ljetnje gorijaše sunce,
 I davljahu kiše i vremena,
 Ne mogahu iz veze šenuti, ² 1470
 No ka' pašče ³ kad ga za tor svežeš,
 Tu čamaju i dnevi i noći.
 Najgore jim pak bjehu tavnice
 Pod dvorove gje dužde stojaše.
 U najdublju jamu koju znadeš, 1475
 Nije gore neg u njih stojati;
 Konj hočaše u njima crknuti;
 Na gje na pašče ⁴ tu svezat ne ščaše,
 Ba bi kao tie kojka nesretnjega.
 Oni ljudi sve tamo vezahu ⁴ 1480
 I davljahu u mraku ⁵ izbamač ⁵
 Sav protrnem, da jih Bog ubije,
 Kad pomislim za ono strašilo.
 Niko žalit ne smije nikoga,
 A kamo li da mu što pomože. 1485
 Kada vigjeh vitešku nevolju
 Zabolje me srce, progovorih:
 "Što, pogani, od ljudi činite,
 "Što junački ljude ne smaknete, ⁶

¹ U gvozdiva.

² Kopornuti.

³ Psa, kučka.

⁴ Vezivahu.

⁵ Izba riječ turska, što i jama.

⁶ Ubijete.

„Što jim takve muke udarate?„ 1490
 Dok Grbičić meni poprišapta:
 „Nemoj takve govorit riječi,
 „Ne smije se ovde pravo zborit,
 „Tvoja sreća ne razumješe te.„
 I čujte me što vam danas kažem: 1495
 Poznao sam na one tavnice,
 Da su božju ¹ grdno prestupili,
 I da će jim carstvo poginuti
 I boljima u ruke uljesti.

Vuk Mićunović.

Budi li se ti tako proričeš, ² 1500
 Mišljahu li u svjetu za koga?

Vojvoda Draško.

Nema toga ko s' neboji čega,
 Da ničega, a no svoga hlada.
 Oni straha drugoga nemahu,
 Do od žbira ³ i do od spijuna. 1505
 Od njih svako u Mletke drktaše.
 Kad dva zbore štogod na ulicu,
 Treći uho obrne te sluša,
 Pa onaj čas trči sudnicima,
 Kaži ono što oni zborahu, 1510
 I popridaj štogod i pogladi. ⁵
 Sud onaj čas ona dva uhvati,
 Pa na muke š njima u galiju. ⁶

¹ Zapovijed.

² Prorokuješ.

³ Od italijanske riječi *birri*.

⁴ Uhode ili uvode.

⁵ Pošarati.

⁶ Lagja ili brod na vesla.

Od toga ti bjehu poginuli,
 Megju sobom vjeru izgubili. 1515
 Kolike su s kraja u kraj Mletke,
 Tu ne bješe nijednoga čojka,
 Jedan drugog koji ne držaše
 Za tajnoga žbira i špijuna.
 Grbičić se meni kunijaše, 1520
 Da su jednom žbiri i špijuni
 Oblagali jednoga principa ¹
 Pred senatom i svijem narodom,
 I da su mu glavu otkinuli 1525
 Baš na stube njegova palaca.
 Kako jih se drugi bojat neće
 Kad mogoše oblagati dužda?

Knez **Janko.**

A bješe li igre u Mletkama
 Kao ovo te se mi igramo?
 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 Vojkoda **Dražko.**
 CRNE GORE ĐURĐE
 GRNOJEVIĆ
 Bješe igre, ali drugojače. 1530
 U jednu se kuću sakupljahu
 Pošto mrkni i pošto večeraj.
 Kuća bješe sila od svijeta,
 Uždi ² po njoj hiljadu svijeća,
 Po zidu joj svud bjehu panjege, ³ 1535
 Cijele se napuni naroda,
 Tako isto i kuća ostala.
 Svud mogaše iz zida vigjeti
 Gje virahu ⁴ ka' miši iz gnjezda.

¹ Ovaj se dužd zvao Marin Faliero, i poginu g. 1355.

² Užezi, zapali.

³ Lože (*patchi*).

⁴ Prežahu.

Dok se jedna podiže zavjesa, ¹ 1540
 Treći dio od kuće otvori.
 Bože dragi, tu da vidiš čuda!
 Tu ishmilje nekakvoga puka,
 To ni u san nikad doć ne može.
 Svi šareni kao divlje mačke, 1545
 Dok jih stade po kući krivanja, ²
 Gje ko bješe zapljaska rukama; ³
 Imah mrtav padnut od smijeha.
 Malo stade, oni otidoše,
 A za njima drugi izidoše. 1550
 Takve bruke, takvijeh grdila
 Nigje niko još vidio nije:
 Nosine jim po od kvarta bjehu, ⁴
 Istreštili oči kao tenci, ⁵
 A zinuli ka' kurjaci ⁶ gladni, 1555
 A drvene noge nasadili,
 Pa igjahu kao na ključeve,
 Oblačili prnje i jačine, ⁷
 U sred podne da ga čovjek sreće,
 Sva bi mu se kosa najezila. 1560
 Dokle neko, da mu Bog pomože,
 Iz onijeh panjega zavika:
 "Bjež', narode, e ⁸ izgore kuća!,"
 Bože dragi, da tu bruku vidiš!
 Stade jeka, klepet i lomljava, 1565
 Stade piska, kape popadaše,
 Stotina jih ispod noga osta,

¹ Sipario.

² Dok zapojaše velikom vikom.

³ Pleskanje (*applausi*).

⁴ Nosovi dugački pedalj.

⁵ Mrtvi ljudi što se iz groba dižu.

⁶ Vukovi.

⁷ Prodrte i šarene haljine.

⁸ Jer, zašto.

Sve se nabi da krknut ne može, ¹
 Kao stoka kad je zvjerad gone.
 Te mi opet sjutradan na igru ;
 Kad u kuću, ² nigje niko nema,
 No je pusta kuća zatvorena.
 I još ću vi jednu sprdnju ³ pričat,
 A znam čisto vjerovat nećete :
 Vidio sam ljude u Mletkama
 Gje na konop skaču i igraju.

1570

1575

Knez **Rogan.**

To ne može bit istina, Draško,
 Nego su ti oči zamaštali. ⁴

Vojvoda **Draško.**

Ne znam ništa, no sam jih gledao,
 I sam mislim da je maštanije.

1580

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA **Obrad.**
 CRNE GORE ĐURĐE

A da što je nego nošavije?
 Ja sam čuo od jednoga gjeda,
 U Boku su jedni dohodili
 Iz Talije, ili od kud drugo,
 Na naš pazar isti izlazili, ^{4,5}
 Pa viknuli cijelu narodu:
 "Pogledajte onoga kokota!,"
 Kad pogledaj onoga kokota,

1585

¹ Nabilo se jedno na drugo da pod hvatiti ne može.

² Kad dogji u kuću.

³ Lažnu šalu.

⁴ Zamagjijali, začarali.

⁵ Kod Kotora ima jedna prostrana poljana kod rijeke, gje Crnogo-
 gorci trguju i pazare.

Ali šljeme ¹ za nogu poteže,
 Kad onaj čas nije nego slamka. ² 1590
 Drugom vikni: "poslušaj, narode!
 "Svak će sada grozd ³ u ruku imat,
 "Grozdu ćete britve prinijeti.
 "Al' čuvajte da vas jad ne nagje,
 "Nemoj koji grozda okinuti.," 1595
 Dokle svako za po grozd uhvati,
 Priniješe britve grozdovima,
 Kad vigješe čudo nevigjeno :
 Svaki sebe za nos dohvatio,
 Dogna britvu do svojega nosa. 1600
 Dokle treći savrh zida ⁴ vikni :
 "Čuj, narode, ne potopite se!,"
 U to rikni ⁵ niz pazar rijeka.
 Ili bilo muško, ili žensko,
 Svak da gazi uzdigni haljine, 1605
 Kad ni vode, ni od vode traga,
 No svak NACIONALNA haljine
 I krenuo BABA OTOK gazi.
 Kad vigjetURNIŠ GORJE ĐURĐE
 Skoči narod, i bi jih pobit, ERNOJEVIĆ 1610
 No uteci u Kotor Latini. ⁷
 To igranje isto je ovako
 Što na konop igraju, vojvoda.

Vuk Mićunović.

Pojahu li uz gusle lijepo?

¹ Velika greda.

² List slame.

³ Grozd grožgja.

⁴ Sa zida grackoga.

⁵ Nabreknu i provali voda niz poljanu.

⁶ Uzdigao.

⁷ Naš narod zove Talijance Latinima.

Vojvoda **Draško**.

Kakve gusle i kakvu nesreću! 1615
Tu za gusle ni zbora ne bješe.

Vuk Mićunović,

A da za svu igru bez gusala
Ja ti ne bih paru ¹ tursku dao.
Gje se gusle u kući ne čuju,
Tu je mrtva i kuća i ljudi. 1620

Srdar **Radonja**.

Za svaku te rabotu pitasmo,
A gleda li principa, vojvoda?

Vojvoda **Draško**.

Gledah, brate, kao tebe sada.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRDAR **Radonja**
CRNE GORE ĐURĐE

A bješe li kakav, amant? **MIĆ**

Vojvoda **Draško**.

Bješe čovjek te od srednje ruke; ² 1625
Da ne bješe pod onim imenom
Ne šćaše se bojat od uroka. ³

Srdar **Radonja**.

Kako li se zvaše, vojevoda?

¹ Novac turski najsitniji.

² Srednjega rasta.

³ Da nije bio princip ne bi mu niko rekao da je lijepi čovjek, pak se ne bi bojao da ga ko zlijem okom ureče.

Vojvoda **Draško.**

Valijero, ¹ i već ne znam kako.

Srdar **Ivan.**

Pita li te što za ove kraje? 1630

Vojvoda **Draško.**

Pita, brate, ne znam ni sam kako.

Ja izidoh pred njim s Grbičićem,
Poklonih se kako mi rekoše,
Put mene se poosmjehnu princip.

Raspita me za naše krajeve, 1635

I šćah reći: ljubi Crnogorce;
Jer spomenu sve redom bojeve
Gje su naši pomogli Mletkama.

Pa posljed poče djetinjiti,²
Zapita me za naše susjede, 1640

Za Bosnjake i za Albanase:

“Kad bilvate,” kaže Crnogorca,

“Bilo živa a’ mrtva Eurruke.”

“Hoće li ga izjest, što Crnogorci?”

Gje izjesti, ako Boga znadeš? 1645

Ka’ će čovjek izjesti čovjeka?

“Ma sam čuo,, (opet mi govori)

“Jedan narod tamo zmije jede.”

Kakve zmije, čestiti principe?

A gadno je na put pogledati, 1650

Sve se dlake naježe čovjeku.

Knez **Janko.**

Ja mnim te je dočeka’ lijepo.

¹ Narod često mjesto *F* izgovara *V*.

² Ludovati.

Vojvoda **Draško.**

Ne lijepo, nego prelijepo;
 Obeća mi i što mu ne iskah;
 I pomislih kad od njega pogjoh: 1655
 Blago meni jutros i dovijek!
 Evo sreće za sve Crnogorce,
 Dajbudi ¹ ću povest dosta praha
 Da s' imaju čim biti s Turcima.
 Kad poslijed sve ono izlinja, 1660
 Ka' da ništa ni zborneno nije,
 I posad mu nebih vjerovao,
 Mlijeko je, da reče, bijelo.

Knez **Rogan.**

A kako te hranjahu, vojvoda,
 Bjehu li jim lijepa jestiva? 1665

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 Vojvoda **Draško.**

Tu ne bjese jela izvan hleba.
 No donesi nekakve poslastice,
 Po tri ure³ liži dokle ručaj.
 Dva dijela tu bijaše puka
 Jošte mladi, a obezubili,⁴ 1670
 Sve ližući one poslastice.
 Od želje se sad najedoh mesa.

Vuk Mićunović.

Fala Bogu, jest veliko čudo!

¹ Barem.

² Poslastice, slatka jela.

³ Sat, čas.

⁴ Otpali jim zubi.

Vidite li ovde u Kotoru
 Baš onoga Sovru providura ¹ 1675
 I ostalu gospodu mletačku?
 Voli su ti kokoš ali jaje,
 Nego ovna ali grudu sira. ²
 Koje čudo mogu na godinu
 Kokošaka oni pozobati! 1680
 Pa pogini u ono gospostvo,
 Spusti kulje, ³ a obrivi brke,
 A pospi se po glavi pepelom, ⁴
 A brnjice ka' žene u uši.
 Kako tridest napuni godina 1685
 Svaki dogje kao babetina,
 Od bruke se gledati ne može.
 Kako pogji malo uza stube ⁵
 Ubljedi kao rubetina, ⁶
 A nešto mu zaigraj pod grlom, 1690
 Rekao bi onaj čas umrije.

NACIONALNA

*Sijeku peciva, i sjedloše na kućak. Srdar Janko pita čiji je
 brav, ⁷ te mu on u pleće gleda i kažu mu da je Martina Bajice.*

BIROTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Srdar **Janko**.

Divna pleća, a divno li piše! ⁸
 Blago tebi za do vijek, starče,
 Čudno li ćeš nešto doživjeti! ⁹

¹ Soranzo providnik bokokotorski.

² Tvorilo.

³ Trbuh.

⁴ Bijelijem praškom.

⁵ Ljestve.

⁶ Krpa obrubljena. Od zaduhe ne može hoditi uz brdo.

⁷ Ovan, i u opće svako četveronožno osim govogjega.

⁸ Crnogorski narod gata i preskazuje iz pleća pečenoga komu će se što dogoditi.

⁹ Dočekaćeš da ti sinovi istrijebe poturice.

Knez **Rogan.**

Koje drže da je naša strana,
 Al' od krsta, ali je od stuba? ¹

1695

Knez **Janko.**

Mi smo vazda od krsta držali.

Knez **Rogan.**

Hiljadu sam pleća oglodao,
 Ali ove ne vigjeh nesreće;
 Čije ovo pleće te ga gledam?
 Njegova se kuća ugasila, ²
 U nju neće kokota pojati. ³

1700

A evo je nasred njega šuplje
 Ka' da si ga šilom prošupljio,
 A u njemu dvadeset grobova,
 I nijedan nije izvan kuće. ⁴

1705

Svi gledaju ono pleće, i čude se kako je; pitaju od čijega je brava, i kažu da je od brava Srećke i Medovića.

Knez **Janko.**

(gleda jedno pleće, i priča iz njeqa).

Ima ovaj dvadeset govedi,
 Guvno mu je kod kuće lijepo,
 Na kuću mu šljeme dosta jako,
 Jaki su mu i lijepi konji;
 Krije negje zamotuljak para, ⁵

1710

- ¹ Ili od turske, ili od kršćanske strane.
- ² Istražila (*estinta*).
- ³ U svakoj se kući crnogorskoj hrani kokot.
- ⁴ Sve dvadeset mrtaca u plemenu.
- ⁵ Novac turski.

Ma bih reka' da jih nije mnogo,
I za njih mu svi u kući znaju.

Vukota Mrvaljević.

(priča iz pleća).

Čudna negje pustoga plijena,
No je krvav, da ga Bog ubije, ¹ 1715
Kosovo je oko njega leglo.

Vuk Mićunović.

Što bajete kao bajalice, ²
Ali babe kad u bob vraćaju? ³
Što će znati mrtve košturine
Kako će se kome dogoditi? 1720

Vukota Mrvaljević.

Koje jade ti tobož mudruješ?
A ti više u njima proričeš
No koja mu drago desetinja,
Ne daš ⁴ nigda pleća oglodati,
No jih grabiš iz usta ljudima; 1725
Meni si jih stotinu uzeo
Da gjavola prigje u njih vidiš:
U to ti je prošlo po vijeka.

Vojvoda **Batrić.**

Da nu, Vuče iz Lješeva Stupa,

¹ Kaže da će brzo biti dosta plijena, no da će se i dosta krvi oko njega proliti.

² Žene što proriču.

³ Žene na varivu proriču i liječe.

⁴ Ne davaš.

Uzmi gusle da nas razgovoriš, 1730
Kad je dobro, neka je i bolje. ¹

Vuk Lješevostupac (poje).

Čevo ² ravno, gnijezdo junačko,
A krvavo ljucko razbojište, ³
Mnoge li si vojske zapamtilo, ⁴
Mnoge li si majke ojadilo! ⁵ 1735
Ljucke su te kosti zatrpale, ⁶
Ljuckom si se krvlju opjaniło. ⁷
Vazda hraniš od Vidova dana ⁸
Junačkim i konjskim mesom ⁹
Gavranove i mrke vukove. 1740
Strašno l' bješe jednom pogledati!
Dim te crni bješe priklopio,
Sto hiljada pritislo Taraka, ¹⁰
Oko tebe paške grmijahu,
Frištijahu ¹¹ hiljade momaka, 1745
NAČIČALNA JATA vranovi.
BABIČEĆE KUĆE ogrije,
PRED VEĆEĆE REČI UTRON
Turke mrtve po čitaj brojavic,
Pogodit ¹² se nigda ne mogasmo 1750
Oko broja, koliko jih bješe.

(Ostavlja gusle).

- ¹ Nek je više časti i veselja.
- ² Čevo na sjevernoj strani Crne Gore pri Hercegovini.
- ³ Krvava poljana, gje se česte bitke dogagjaju.
- ⁴ Bojeva dočekalo.
- ⁵ Obesinilo.
- ⁶ Pokrile.
- ⁷ Nadojilo.
- ⁸ Od kosovskog boja.
- ⁹ Mesom telesina ljuckijeh i konjskijeh.
- ¹⁰ Ovaj se boj dogodio godine 1688.
- ¹¹ Friska što i zvizga.
- ¹² Složiti se o broju mrtvijeh. Ovakve su pjesme obično od Crnogoraca vanredno složene.

Vojvoda **Batrić.**

Da nu, Vuče, nemoj prekidati,
Razgovora bez takvoga nema.

Vuk Lješevostupac.

Ne umijem, vojvoda, pa je ljepše ostaviti.

(Pucaju puške uz polje, pjeraju ljudi, ima jih oko sto i pedeset).

Vojvoda **Draško.**

Koje ono, ka' da su mahnuti?

Srdar **Janko.**

Ono su ti svati Mustafića, 1755
A ženi se Suljo ¹ barjaktare
Sinovicom ² s Oboda kadije. ³

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Vuk Mićunović.
CRNE GORE ĐURĐE

Ma nijesu svi svatovi Turci,
Nego ima i Crnogoraca?

Srdar **Janko:**

Ima ongje i Crnogoraca 1760
Malo manje nego polovina.

Vuk Mićunović.

Kud su šćeli potrpezne kučke,

¹ Tursko ime.

² Bratinom kćerom.

³ Obod grad na Rijeci Crnojevića, sad u razvalinama.

Brankovići i ližisahani, ¹
Što jim hoće društvo sa Turcima?

Knez **Janko.**

A kakva je to vražja ženidba
Kad vjenčanja nikakva nemaju,
No živuju ka' ostala stoka?

1765

Srdar **Janko.**

U njih nema nikakva vjenčanja,
No pogodbu nekakvu učine
Ka' da kravu na poli predaju. ²
Oni žene u čeljad ne broje,
No jih drže ka' prodano roblje.
Oni kažu: žena je čovjeku
Slatko voće, al' pečeno jagnje;
Dok je takva neka je u kuću,
Nije i takva, sa njom na ulicu.

1770

1775

CRNE GORE
Knez **Rogan.**
CRNOJEVIĆ

Hvala Bogu, pasjega mileta, ³
Ka' je opit sa zlom i nepravdom!
Gje dopire, tu zakona nema,
Zakon mu je što mu srce žudi,
Što ne žudi u koran ne piše.

1780

Poju svatovi uz polje.

Svat Turčin.

Gergeleze ⁴ krilo od sokola,

¹ Izdajnici i lizovi, što pod trpezom ližu sude kao kučke.

² Da dijele dobitak na pola.

³ Marve.

⁴ Turski junak.

Te na hata u raju poleće
 Samovoljno, bez nikakva zora, ¹
 Pred proroka da prigje izagješ; 1785
 Hurije ² te divne zarobiše,
 Te si nama tako zakasnio. ³
 Izlaz' k nama, časa ne počasi,
 Na tvojega krilata halata, ⁴
 Ne zaborav' sablje i miždraka, 1790
 I tvojega biča paklenoga,
 Jer su vlasi ⁵ uši podignuli,
 Da okupiš stoku u torinu;
 Vuci su ti ljuto pogladnjeli.
 Nek ti sine sablja damaskija 1795
 Da ne laju paščad na proroka. ⁶

Svat Crnogorac.

Gje si, Marko nagnuta delio, ⁷
 I ako si turska pridvorica, ⁸
 Al' si opet naša perjanca.
 Pojaš', Marko, tvojega Sarina, ⁹
 Od oružja ništa ne uzimaj
 Do tvojega teška šestoperca,
 Njim Aliju zgodi megju pleća,
 Pa mu na čast prorok i hurije. 1800

¹ Bez srama.

² Angjeoske žene.

³ Nijesi se iz raja povratio.

⁴ Konj.

⁵ Krstjani.

⁶ Posijeci jih da ne hule Muhameda.

⁷ Marko Kraljević.

⁸ Turcima se udvara.

⁹ Markov konj.

Svat Turčin.

Ilderime, svečev buzdovane, ¹ 1803
 Malo li ti bi krstove vjere
 Megj' istokom i megju zapadom ²
 Da istrčeš hata krilatoga,
 Damaskiju da krvi napojiš,
 Da najstrašnjim postaneš šehitom? 1810
 No se diže da Fatimu čeraš
 Jedinicu svetoga proroka,
 Tu sagrješi Bogu i proroku,
 Ko jim skrivi, on jim grdno plati.
 Al' ti prosto dinovo mlijeko ³ 1815
 Kada Bosni salomi rogove,
 Kad sve pokla što ne posuneti,
 Samo fakir ostavi fukaru ⁴
 Da nas služi, a pred krstom tuži.

NACIONALNA Svat Crnogorac.

BIBLIOTEKA

CRNE GORE BURDE 1820

Obilicu zamju ognjeviti
 Ko te gleda bliješte mu oči
 Svagda će te svetkovat junaci,
 Mrcino nam krunu ne upusti ⁵
 Kad padiši stade pop vilice,
 Kada Dinu zagazi u čorbu. 1825
 Sad te vigju na tvojega ždrala
 Gje razgoniš kod šatora Turke.
 Što će biti? ko će ugoditi?

¹ Sultan Mehmet.

² Ali ti je malo što si poharao grčko-slavenski poluostrv?

³ No da ti je sve prosto kad si pokorio Bosnu, i kad si poklao o-
ne što nijesi poturčio.

⁴ Samo što ostavi njeke težake da Turke služe, a pred krstom plaću.

⁵ Miloš ne pusti srpsku krunu bez zamjene. Stade Sultanu nogom
za vrat i probi mu kulju.

Srb i Turčin ne slaže se nigda,
No će prigje more oslačati. 1830

Svat Turčin.

Drž, Alija, kurvino kopile!
Kotarke se mlade razbježaše,
Sramota je sivome sokolu
Ćerat dugo jato jarebica,
Pa za sebe ne ulovit mesa. ¹ 1835

Udri Tale tvojom drenovačom; ²
Pod njom puču ³ rebra ka' orasi.
Polovina glave izgubite,
Ne ostavte Kosu u kavura, ⁴
Takvo voće nije za kavura. 1840

Svat Crnogorac.

Bjež, Komnenec zadrti delio, ⁵
Kad si takvu srnu plovio,
Već si dosta odmorio kula, ⁶
Nijesu ti daleko Kotari, ĐURĐE
Vjera ti je Hajki omilila, CRNOJEVIĆ 1845
Jedva čeka da ti se prekrsti. ⁷
Zabobonji, starino Novače,
Svrh Klisure, ka' si naučio,
Jer su Dinu uši zaglibile, ⁸

¹ Kako su Turci grabili Kosu sestru Iva Smiljanića, ima o tome narodna pjesna.

² Budaline Tale od Orašca s drenovom batinom.

³ Pucaju.

⁴ Ne ostavite Kosu među kršćanima.

⁵ Neosvjesni junak.

⁶ Noge.

⁷ Ima i o tome pjesna kad je Komnen barjaktar ugrabio Hajku Atlagića i pokrstitio je.

⁸ Već Turčin ne čuje ni se boji ništa.

Probudi mu buhe u kožuhe.
 Ne pust', Bajo, ¹ živa gjavoljega, ²
 Neka svati ne bude planine
 Bez pitanja tvoga, al' Limova.

1850

*Izlazi Mustaj kadija i moli momčad da ne poju onake pje-
 sne pokraj sakupa crnogorskoga, da ne bude od glavara kome što
 žao, nego neka poju svatovske pjesne, i on sam počinje pojeti.*

Mustaj kadija.

Ne plač', majko, Dilber-Fatimu: ³
 Udata je, ne ukopata. 1855
 Ruža s truka nije pala svog,
 No u bostan prenesena svoj.
 Fatimu će Suljo držati
 Kako oči svoje u glavi.
 Fatima je strukom ⁴ divota, 1860
 Oči su joj dvije zvijezde,
 Lice joj je jutro rumeno,
 Pod vijencem gori danica,
 Usta su joj parom ⁵ srezana.
 Usne ⁶ su joj ružom uzdane, 1865
 Megj' kojima katkad sijeva
 Snježna grivna sitna bisera. ⁷
 Grlo joj je čista fildiša, ⁸
 Bjele ruke krila labuda,
 Nad cvijećem pliva zornjača, ⁹ 1870

¹ Bajo i Limo hajduci.

² Neka ne puste svate slobodno proći.

³ Ime mlade nevjeste.

⁴ Stasom divna.

⁵ Novcem.

⁶ Usnice rumene.

⁷ Zubi kao biser.

⁸ Turska riječ, kost od slonova zuba (*arorio*).

⁹ Danica.

A voze je vesla srebrna.
Blago odru na kom počine!

Svat Crnogorac.

Soko mrzi polja od prašine,
Soko neće žabu iz lužine,¹
Soko hoće visoku liticu, 1875
Soko traži ticu jarebicu;
Jarebica tanka i plašiva,
Ma tijela kako vatra živa.

Svat Turčin.

Ne dangubi, svacki prvijenče,
Sahati su danas ka' godine, 1880
Hoće nam se Sulju udužiti.²
Bog je dragi nekolika dana
Tandarihe zemlji poklonio,
Grehota je da jih potkidamo.³

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
GRNE GORE ĐURĐE
VOJVODA Stanko CRNOJEVIĆ

Čudne bruke, grdne mješavine! 1885
Čujaste li kako se pojaše?
Zaludu se nedružina druže.
Sve nekakvi prigovori stari,
Miloš, Marko, Mujo i Alija.
Pripravlja se dok od jednom pukne, 1890
Već previre kapa na sve strane.⁴

¹ Iz blata.

² Učiniti se dugo.

³ Kad su dnevi veliki grehota jih je potkidati.

⁴ Kapa pokriva kotao u kom se vari drop za rakiju, pa kad pre-
buči, kapa skoči.

Vuk Mandušić.

Ema šta se družu s krvnicima,
A u jedan kota' da jih svariš
Ne bi jim se čorba smiješala.

Vuk Mićunović.

Bezobrazne obrljane kurve! 8951
Povukuše, te nam obraz grde,
Junačkoga ne znaju poštenja,
A ne bi se vukli za Turcima.
Mržnji su mi oni nego Turci,
A ni mislim za njih ni za Turke. 1900
Badava se inate ¹ s Turcima
Kad jim ližu ka' paščad sahane. ²

Bogdan Gjurašković.

NACIONALNA
PUBLIŠTOVKA
CRNE GORE
BUDUĆE
KORNIČEVIĆ
Vidite li onoga kadije? 1905
Druga nema u četiri zemlje. ⁴
U njega su medene riječi,
Uvija se ka' vrag oko krsta,
Ama punan gube i lukavstva,
Krvnika ga hrišćanskoga nema. ⁵ 1910
Zaklala ga puška crnogorska.

*Progjoše svatovi. Malo stade, evo pokajnice ⁶ uz polje, i tuži
sestra Batričeva pred njima.*

- ¹ Svagjaju.
- ² Lizati sudove.
- ³ Lukav čovjek ne daje jim.
- ⁴ U četiri strane svijeta.
- ⁵ Nema nigje takvoga.
- ⁶ Što plaču mrtvoga.

Sestra Bratićeva.

Kuda si mi uletio,
 Moj sokole,
 Od divnoga jata tvoga,
 Brate hrano? ¹
 Dal' nevjerne nezna Turke,
 Bog jih kleo!
 E će tebe prevariti,
 Divna glavo! 1915
 Moj svijete izgubljeni,
 Sunce brate!
 Moje rane bez prebola,
 Rano ljuta!
 Moje oči izvagjene,
 Očni vide!
 Kome braću ti ostavi?
 Bracka hvalo!
 I staroga baba ² Pera?
 Ruku Pero! 1920
 I tri mlade sestre tvoje?
 Kukavice!
 Sedam snaha što ošiša?
 CRNOJEVIĆ
 Njima prazno!
 Što ne čuva mladu glavu?
 Ljucka vilo!
 Što krvnika ⁴ njom nasladi?
 Bracka diko!
 Na vjeru te posjekoše
 Nevjernici! 1925
 Divno l' Travnik okitiše,
 To platili!

¹ Što si izletio iz svojega društva, a u tugje uletio?

² Oca.

³ U Crnoj Gori žene kose strižu za svoje mrce.

⁴ Turčina.

A sa mrtvom tvojom glavom,
 Kam da mi je!
 Da ti crne oči vigju,
 Oči moje!
 Da poljubim mrtvu glavu, 1945
 Mjesto brata,
 Da očešljam dugi perčin,
 Jaoh meni!
 I junačku ćalmu svežem,
 Sestra grdna!
 U krvničke sad si ruke,
 Platili te!
 Nagrdiće krasnu glavu,
 Prekrvnici! 1950
 Ti ćeš mnogo braće naći, ¹
 Kuku nama!
 Biranijeh sokolova,
 Kuku braćo!
 Po bedemu od Traynika,
 Bog ga kleo!
 Glave bracke poznat nećeš,
 Nama prazno!
 Jere su jih nagrdili CRNOJEVIĆ
 Nevjernici!
 Kud će tvoja mlada ljuba? 1955
 Kuku njojzi!
 Dvoje djece tvoje ludo?
 Siročadi!
 Što će jadni gjed ti Bajko?
 Moj Batriću,
 Koji te je odnjivio,
 Teško njemu!
 Proste tvoje ljute rane,
 Moj Batriću,

¹ Mrtvijeh glava.

Al' ne prosti grdni jadi,
 Kuku rode! 1960
 E se zemlja sva isturči,
 Bog je kleo!
 Glavari se skamenili,
 Kam jim u dom!

Svi glavari plaču, i kad čuše ime Batrićevo, svi plačuci izidoše pred pokajnice. Kako se sastaje s njima znadoše što je. Sestra se Batrićeva zagrlila s gjedom Bajkom (knežom), ugrabi mu nož iz pasa i ubi sama sebe. Bajko se prenemoga i pade spored unuke mrtve.

Vuk Tomanović.

Hvala Bogu, velike žalosti,
 Što nas nagje danas iznenada! ¹
 (Svak čuti i plače).

Vuk Mićunović.

NACIONALNA
 Biblioteka
 CRNE GORE
 Oj do Boga, ojb do vijeka! 1965
 Da čudno je s glave pogibosmo!
 Knez **CRNOJEVIĆ**
Rogan.

Osamdeset već imam godina,
 Sto puta sam gleda' Crnogorce,
 Gleda' Turke, a gleda' Latine;
 Mlade glave onakve ne vigjah. 1970

Vuk Tomanović.

U ove se gore nigda nije
 Onakvoga mladeta dizalo.

¹ Kakva nas zgoda zateče!

Ono bješe junak pod krilima. ¹
 Gleda' sam ga gje skače s momcima,
 Skoči s mjesta četrnajest noga, 1975
 A iz trke ² dvadest i četiri;
 Po tri konja zagona ³ preskoči.

Vuk Mićunović.

Što je fajde ⁴ kriti ono što je?
 Onakvoga sivoga sokola 1980
 Crnogorka još ragjala nije.
 Ne mogaše čovjek nigda znati
 Al' je zgodnji, al' je valjastiji,
 Al' je mudrij', al' je ljubavniji.
 Šest puta sam š njim na muku bio
 Gje prah gori pred oči junačke 1985
 I gje glave mrtve polijeću ⁵;
 Jošt takvijeh oči gvozdenijeh
 Ja ne vidjeh u jednoga momka,
 A nemaše još dvadest godina.
 I što ću vi kriti Crnogorci? 1990
 Živo mi je srce pokosio CRNOJEVIĆ
 I našu je zemlju ocrnio.

Vuk Tomanović.

On ne bješe no samo nastao,
 Crnogorca već bješe svakoga
 On gotovo preteka' junaštvom; 1995
 Sedamnajest ali osamnajest
 Bješe glava posjeka' turskijeh.

¹ Krilati junak.

² Trkimice.

³ Sa zagona, to jest kad se iz daleka trkimice saždene.

⁴ Korist.

⁵ Crnogorci su otprije sjekli glave ubjenih Turaka, kao i oni njihove.

Vojvoda **Batrić.**

Bog ga jaki i mrtva ubio,
Kako moga vjerovat Turcima,
Tere jim se na vjeru opušta? 2000

Vuk Tomanović.

Vjeran bješe junak mimo ljude, ¹
Pa ga ono pašče Čorovića ²
Izbezumi nekako na bracku,
Te sramotno, crn mu obraz bio!

Srdar **Janko.**

Jeli mu se kuća iskopala? 2005

Vuk Tomanović.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRPSKE GORNJE VOJVODE
CRNOJEVČE
Nego, srdaro, ali što za fajdu?
Ostalo je dvoje djece muško,
Jedno drugom vode dati ne može,
I zgodna su ka' dvije jabuke.
Nego ko će djecu dočekati? ³ 2010

Knez **Janko.**

Kolika mu brata ostadoše?

Vuk Tomanović.

Sedam brata, svi sedam jednaci.

¹ Preko svakog čovjeka bio je uzdan.

² Poturica.

³ Da nastanu.

Knez **Janko**.

Hoće li ga osvetiti, Vuče?

Vuk Tomanović.

Hoće, kneže, ali što za fajdu?

Srdar **Janko**.

Kako zašto? što govoriš, čoče? 2015
 Da ga mogu dobro osvetiti,
 Ka' da bi ga iz groba dignuli. ¹

Knez **Janko**.

A da ova nesrećna nevjesta,
 Te se danas ubi megju nama,
 Ljuće mi je na srce zavila 2020
 No nesrećna glava Batrićeva.

BIBLIOTEKA

Srdar **Janko**.

CRNE GORE

ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Ne zbori nam, kneže, za te jade,
 Ni ovakve još nije žalosti
 Na mnogo se mjesta dogagjalo; 2025
 No joj puče srce u prsima,
 A obrnu svijest naopako
 Za onijem sivijem sokolom.
 Pa ne moga odoljet žalosti,
 Nego život uze sama sebi.

Knez **Rogan**.

Nevolja je, braćo, da s' ubije; 2030

¹ Ovgje je duh osvete, kako je naš narod razumije, prekrasno naznačen.

Kam bi crka' od ove žalosti,
 A ne sestra za onakvim bratom;
 E predivan bješe, jad ga naša'.
 Kad se šćaše odjest ¹ kud da ide,
 Pa obuci² one puste toke, 2035
 Šal crveni sveži oko glave,
 A pani mu perčin ³ niz ramena,
 Dvije puške metni za pojasom,
 A pripaši mača o pojasu,
 A u ruke uzmi džefrdara; 2040
 Krasna lica, visok kao koplje;
 Kad pomislim i ja kakav bješe,
 Raspale se uz mene plamovi.

Glavari sjede okolo veljega gurna i razgovaraju se, dok evo ti 3-4 stotine Ozirnića, Cuca i Bjelica. Svi posjedoše pred glavare i drže duge puške uz ramena.

Srdar **Vukota.**

NACIONALNA
 Dobro došli, što je bilo ljudi?
 Krenuli ste nekud ka' na vojsku; 2045
 To vam nije bez neke nevolje.
 Da se nije ko pokla', Boga vi?

Vojnik.

Ne, srdaru, još nije pokolja,
 E ma bi se moglo doslutiti.

Drugi od vojnika.

Pope cucki, daj im ono pismo 2050

¹ Oblačiti.

² Ovaj oblik jezika našega, gje se način poveliteljni mjesto skazateljnoga upotrebljuje, često se čuje po Hercegovini, Crnojgori i još gjegje. Nalazi se i u pet stihova što slijede, u svakomu po jedan.

³ Kose duge.

Te si pisa' megju svima nama,
Pa se š njime neka razgovore,
E ćemo ih grajom zaglušiti. ¹

Pop Mičo dava pismo vladici Danilu, vladika ga gleda i ne govori ništa.

Knez **Janko**.

Što je bilo, što piše, vladiko?

Vladka **Danilo**.

Ne može se ono pročitati. 2055
(daje ga vladika knezu Janku da ga popu povрати).

Knez **Janko** *(gleda ga)*.

Divna pisma, jadi ga ubili!
Krasno li je na kartu složeno
Kao da su kokoške čepale.

Stak se smije. Knez Janko dava pismo popu i govori mu:

Knez **Janko**.

Pope Mičo, drž ti ovo pismo,
Te pročitaj da znamo što piše. 2060

Pop Mičo uzimlje pismo, dugo ga gleda, i počinje čitati.

Pop **Mičo** *(čita)*.

Um ... dam ... am ...

Bi ... nu ... no ...

Na ... ša ... ra ...

¹ Nek se pismom razgovore glavari da jih vikom ne zaglušimo.

Vuk Mićunović.

Lijepo li ova sablja čita,
 Divno li nas danas razgovori. 2065
 Amanati, gje nauči tako?
 Jesu li te u Mletke šiljali? ¹
 Kada svoje tako osijecaš,
 A da što bi s tugijem činio? ²

Pop **Miće.**

Ti se, Vuče, ka' da samnom rugaš; 2070
 Kakav nauk takvo i čitanje:
 Da sam ima' boljeg učitelja
 Te bih i ja danas bolje čita'.
 Ka' je da je, o njemu se bavim;
 Ko će bolje široko mu polje! 2075

NACIONALNA BIBLIOTEKA
 CRNE GORE
 BIR
 CRNOGORSKI
 Vuk Mićunović.

Ja ti ne bih predavao bira, ³
 Da se slušam, zrne dajjavolje.

Pop **Miće.**

I ne daju žita ni u šaku,
 Do po runo ⁴ i po grudu sira,
 Pak i to mi daju ka' na silu; 2080
 Da li ne znaš naše davaoce?

Vuk Mićunović.

Amanati, ne najjedi se.

¹ Na nauku.² Pismom.³ Bir što narod dava župniku.⁴ Vuna ovčja.

A kako im čitaš leturgiju,
Kad ovako u pismo zatežeš?

Pop **Mičo.**

Amanat mi, ja je i ne čitam, 2085
Niti mi je knjiga za potrebu,
Nit je kada u crkvu otvaram.
Na pamet sam dobro utvrdio
Leturgiju, krstit, i vjenčati,
Ka' i druge pomanje potrebe; 2090
Pa kad mi je koje za potrebu,
Ispojem ga ka' pjesnu na usta.

Knez **Janko.**

Čudna popa, jadi ga ne bili!
U svijet ga ovakvoga nema.

(*Sve u smijeh i u graju.*)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Star **Vukota.**
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Da nu pričaj koji, što ste došli, 2095
Da idemo, da ne zamrčemo. ¹

Jedan Cuca.

Pričaćemo, a imamo dosta:
Prosta sablja po sto puta turska
Od Kosova koja nas siječe,
Pri zlu tome ako je istina. 2100
Evo ima šest sedam godina
Ka' dohodi jedna proročica
Megju nama, iz Bara se kaže; ²

¹ Da ne zanoćimo.

² Bar grad u Epiru (*Antivari*).

Dava trave, i nešto liječi,
 I zapise ¹ nečesove gradi 2105
 Da čovjeka puška ne ubije;
 Svak je drži, oprost mi Bože,
 Ka' da duhom svetijem prozire.
 Donio je gjavo megju nama
 Evo ima dvije tri negjelje, 2110
 Pa je sada, što nije nikada, ²
 Udarila ³ kazivat vještice;
 Dvadeset ih je do sada kazala,
 I sama je sebe obličila. ⁴
 Na njih više no pedeset glava, ⁵ 2115
 Što su one svakoju izjele,
 A sve djece, koja su pomrla,
 I momčadi, te puška ubila.
 Pa se narod cio pomutio,
 Niko ne zna što hoće da radi, 2120
 Pomrzjelo sve jedno na drugo.
 Na čudo smo i na jade bili
 Razdvajajući da se ne iskolje;
 Jedva smo jih ovamo savili ⁶
 Eda kako vi to pretičete. 2125

Vuk Mićunović.

Čudne stoke, Bog jih posjekao!
 Oko šta se imalo poklati!
 A gje vi je ta zlosrećna baba,
 Te megju vas nož krvavi vrgla?

¹ Što se o vratu nose kao svetinja.

² Nikada prije.

³ Započela.

⁴ Otkrila.

⁵ Mrtvijeh.

⁶ Obratili, doveli.

Isti Cuca.

Evo smo je doveli sa sobom 2130
 Da pred vama ovo posvjedoči.
 Ona zbori da će sve kazati;
 I kazuje, Bog je posjekao!
 Ka' da čovjek sve očima gleda.

Izlazi proročica i vještica.

Knez **Janko.**

Kazuj, babo, jesi li vještica? 2135

Baba.

Jesam, kneže, nije fajde kriti.

Knez **Janko.**

A kako se gradite vješlice?

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Mi imamo jednu travu zato,
 Pa tu travu u lonac svarimo,
 Iz lonca se redom namažemo, 2140
 Iza toga budemo vješlice.

Knez **Janko.**

Pa posljed što se od vas radi?

Baba.

Kupimo se na mjedeno guvno;
 Niko ne zna do nas gje je ono.

Na vratila ¹ o marču ² jašemo,
 Dogovore krijući činimo
 Kako ćemo zlo učinit kome,
 Živinom se svakom promećemo,
 Vozimo se na srebrna vesla,
 Lagja nam je kora od jajeta.
 Zla mrznome činit ne možemo,
 A ko nam je mio ali svojta,
 Trag po tragu njegov iskopamo.

2145

2150

Svi iz glasa.

Vidite li kako ne zna ništa?
 Istina je sve što je kazala,
 Ne bi sama sebe naružila
 Da u taj lik ³ nije obeštana. ⁴
 Pa se kaje, stavila se duše,
 Jere vidi trag ni iskopaše.

2155

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA knez **Janko**
 CRNE GORE ĐURĐE

Slušaj, babo, ~~sva ti vjerujem~~,
 Može biti i mjedeno guvno,
 Jahati se može na vratilo,
 Ma za lagju i vesla srebrna
 To ti niko vjerovati neće,
 Jer je sasma preništava lagja.

2160

2165

Baba.

Istina je, moj mile, ⁵ duše mi!

¹ Vratilo iz stativa gje se će.

² Mjesec ožujak.

³ Lik (*coro*).

⁴ Obećana, po staroslavenskome.

⁵ Dragi.

A kako bih danas pridizala ¹
 Kada visim nogama u grobu?
 Nego sam se jednom pokajala,
 Volija sam poći pod gomilu ² 2170
 Sa svijema te smo toga lika,
 No zla činit kako smo do sada,
 Da ako mi lakše duši bude. (*plače*).

Knez **Janko**.

Čudna vraga, vidite li, braćo!
 Hvala Bogu, ima li vještica? 2175

Knez **Rogan**.

Ima, kneže, nekijeh roguša, ³
 Pod oblak će ustrijelit orla.

Vuk Mićunović (*vladiki*).

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Ti, vladiko, znaš duboke knjige,
 Nalaziš li u njima vještica?

Vladika **Danilo**.

Gje vještica, što govoriš, Vuče? 2180
 Nema toga ni u jednu knjigu,
 Svrh mene se svi ovde kunite, ⁴
 To su bapske priče i mudrosti,
 Nego laže ova habetina,
 Ali može nešto drugo biti. 2185

¹ Lagala.

² Pod gomilu kamenja.

³ Rogatijeh vještica.

⁴ Da nije na svijetu vještica.

Svi glavari.

Kazuj, babo, rašta si lagala?
 Al' na našu dušu pod kamenje.
 Nije šala što si učinila,
 Pomutila tri mučna plemena,
 I krvavu sablju izvadila.

2190

Baba se prepala i drhti.

Baba.

Kaza ću vam, al' na ispovijest,
 Pa činite što hoćete sa mnom.

Knez Janko.

Nema, babo, ovde duhovnika,¹
 Nako² ćemo poslat' popa Mića,
 A on knjige uza sebe nema.
 Nego kazuj, al' češ pod gomilu,
 Ne varaj se, drugo bit ne može.

2195

Baba (*drhtećim glasom*)

Kad se spravljah iz Bara ovamo,
 Dok eto ti jednoga kavaza,
 Gje od paše za mene došao.
 Povedi me na Skadar veziru.
 Vezir bješe čuo što se radi,
 Da dogovor megju se imate
 Na domaće udariti Turke;
 Pa me posla da vas ja pomutim
 Da se o zlu svome zabavite.
 Nauči me sve kako ću radit,
 I reče mi (duša mu prokleta!):

2200

2205

¹ Popa.

² *No ako* sastavljeno, znači isto što i *već ako*.

"Na tebe se niko stavit neće,
 "Jer ti često ideš megju njima.,, 2210
 Zaprijeti kad od njega krenuh:
 "Ne smuti li, babo, Crnogorce,
 "Kunem ti se turskom vjerom tvrdom:
 "Imaš doma deset unučadi
 "I tri sina, sva tri oženjena, 2215
 "Sve ću ti jih zatvorit u kuću,
 "Pa u živi oganj izgorjeti.,,
 Ta me sila, braćo, načerala,
 Te pomutit hoćah Crnogorce.

Tada skoči narod cio, uzmi kamenje da je pod gomilu metnu, ali je ne puste glavari, no je s mukom obrane. Razidoše se doma svikolici, samo nekoliko glavara ostadoše na Cetinju da priverde svoj dogovor.

Smrklo se, sjede glavari okolo ognja, izlazi mjesec krvav, ¹ i bi veliki potres. U to isto doba dogje knjima stari i sljepi iguman Stefan s brojanicama u rukama.

NACIONALNA
 Knez Rogan.
 BIBLIOTEKA

CRNE GORE ĐURĐE
 Mož' ² li znati, oće igumane 2220
 Rašta ove gore uzdrhtaše?
 CRNOJEVIĆ

Iguman **Stefan.**

Ko će, sinko, božju volju znati,
 Ko li božja prozreti ³ čudesa?

Knez **Rogan.**

A da što je ovaj mjesec crven,
 Kako da je iz ognja ispretan? 2225

¹ Pomračenje (*eclissi*).

² Možeš.

³ Pogoditi.

Iguman **Stefan.**

Ni to, sinko, ja ne mogu znati,
Haljina je na nebesa dosta,
Pa Bog daje kome kakvu hoće.
A meni je svakoja jednaka
Tek sam svoje oči izgubio.
Blago vama koji ih vidite,
Vi ste bliže Boga i čudesa.

2230

Tišina je, iguman broji brojanice.

Knez **Janko.**

A brojiš li sve tako, igumne?

Iguman **Stefan.**

Brojim, sinko, ne prestajem nigda.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
Knez **Janko.**
ĐURĐE

Doista se misliš nabrojiti,
Da li ti se, oče, ne dodije?
A od toga
Ja bih voli sad grivnu oraha
Da je jednom po naški izbrojim,
No stotinu tih brojanica,
Da prebiram prstima za fajdu. ¹

2235

2240

Srdar **Janko**

Ti sve, kneže, na šalu okrećeš.
Da nu, oče, ono ka' umiješ

¹ Za korist.

Ispričaj ni štogod, amanati,
 Prigje no smo legli i zasпали. 2245
 Ko te nije čuo gje govoriš,
 Onaj ne zna što u tebe spava.

Iguman **Stefan.**

Hoću, braćo, to sam i došao.
 Ja sam mnoga zažega' kangjela¹
 Na oltaru crkve pravoslavne; 2250
 Pa sam slijep doša' megju vama
 Da požezem koliko uz mogu
 I vaš oganj sveti na oltaru,
 Na oltaru crkve i poštenja.

*Mnogi iz glasa: zbori, oče, svi ćemo slušati koliko te god vo-
 lja, ako ćeš do ponoći.*

Iguman **Stefan.**

Ja imadēm esamdeset ljeta. 2255
 Od kako sam oči izgubio
 Ja sam više u carstvo timova
 I ako mi još tijelo dušu
 Zadržaje i krije u sebi,
 Kako plamen² pozemna peštera.³ 2260
 Ja sam mnogo obiša' svijeta,
 Najsvetije nebesne hramove,
 Što je zemlja nebu podignula,
 Ja sam redom svaki polazio,
 Nasrka' se dima s žrtvenika.⁴ 2265
 Penja' sam se na sveštenu goru,

¹ Svijetnjaka.

² Vulkan.

³ Jame i ponore.

⁴ Omirisa, timjana.

Sa koje je strašno preskazanje,
 Svoje sudbe Jerusalem čuo. ¹
 Razgleda' sam i sve tri pećine, ²
 Gje se sunce hrišćanstvu rodilo, 2270
 Gje je nebo jasli osveštalo,
 Gje su cari nebesnom mladencu
 Pohitali s darom poklonit se.
 Gledao sam getsimansku baštu ³
 Ocrnjenu strašću i izdajom. 2275
 Svetu lampu lud vjetar ugasi. ⁴
 Mi vidimo na plodnim njivama
 Gje se grdno trnje rastićilo,
 Hram Omarov gje se povisio
 Na svešteni osnov Salomonov, 2280
 Gje Sofija za konjušku služi. ⁵
 Smiješna su svojstva naše zemlje,
 Punana je ludijeh promjena. ⁶
 Priroda se svakolika pita
 Suncanijem kristijem mlijekom; 2285
 U plamen se i ono pretvara,
 Danas žeže što inćer njivljaše. ⁷
 Kolijevke kakve bi trebale
 Ne imadu sve naše rijeke.
 Vidimo li mi ova strašila 2290
 Gje pustoše nemilosno zemlju?
 Vrijeme zemno i sudbina ljucka,
 Dva obraza najviše ludosti,

¹ Gora Maslična, od kuda je Isus preskazao što će biti od Jerusalema.

² Spile gje se rodio Spasitelj.

³ Vrt getsimanski, gje je Juda izdao svog učitelja.

⁴ Luda svetinja turska ugasi svjellost.

⁵ Crkva Svete Sofije u Carigradu, danas služi Turcima da konje drže; a hram Salomonov u Jerusalemu bio je pretvoren u džamiju.

⁶ Zemlja je izložena bila velikijem promjenama.

⁷ Žito se njivi, pak se opet slama gori.

Bez poretka najdublja nauka, ¹	
Sna ljuckoga, djeca al' očevi. ²	2295
Jeli ovo pričina uprava	
Kojoj tajnu postić ne možemo?	
Jel' istina e ovo ovako, ³	
Al' nas oči sopstvene varaju?	
Ište svijet neko djejistvije, ⁴	2300
Dužnost ragja neko popečenje,	
Obrana je s životom skopčana. ⁵	
Sve priroda snabdjeva oružjem	
Protiv neke neobuzne sile,	
Protiv nužde, protiv nedovoljstva.	2305
Oštro osje obranjuje klasje,	
Trnje ružu brani očupati,	
Zubova je tušte izoštrila	
I rogova tušte zašiljila;	
Kore, krila, i brzine noga. ⁶	2310
I cijeli ovi besporeci ⁷	
Po poretka nekome slijeduju.	
Nad svom ovom grdom mješavinom ⁸	
Opet umna sila toržestvuje, ⁹	
Ne pušta se da je zlo pobijedi	
Iskru gasi, a zmiju u glavu.	2315

¹ Bez reda ovo je najdublja nauka.

² Ljucki život jest san. Svak biva otac ili sin.

³ Jeli istina da je ovo što vidimo ovako, ili je optična prijevara.

⁴ Staroslavenska riječ, znači: djelovanje.

⁵ Svak ima u prirodi obranu, kao n. p. osje brani da ptice ne očupaju pšenični klas, trnje brani ružu ubrati. Tušt ima zubove i rogove, koji ga brane od gusjenice i t. d.

⁶ Priroda je dala kao obranu žabi koru, zecu noge, tici krila.

⁷ Pak opet sve ove anomalije slijede njekim redom.

⁸ Nad ovom smješom opet um ljucki caruje, previgja, uklanja zlo, gasi iskru, a zmiju bije u glavu. Pojedini čovjek brani svoju obitelj kao narod pleme i vjeru.

⁹ Staroslavenska riječ, znači: slavno predobiva.

Muž je branič žene i djeteta,
 Narod branič crkve i plemena.
 Čest je slava, svetinja narodna.
 Pas svakoji svoje breme nosi, ¹ 2320
 Nove nužde ragju nove sile.
 Djejistvija naprežu duhove,
 Stješnjenija slamaju gromove. ²
 Udar nagje iskru u kamenu,
 Bez njega bi u kam očajala. 2325
 Stradanje je krsta dobrodjetelj. ³
 Prekaljena ⁴ iskušenjem duša
 Rani tjelo ognjem elektrizma,
 A nadežda veže dušu s nebom
 Kako luča sa suncem kapljicu. ⁵ 2330
 Što je čovjek? a mora bit čovjek: ⁶
 Tvarca jedna te je zemlja vara,
 A za njega, vidi, nije zemlja.
 Jeli javlje od sna smućenije? ⁷
 Ine česno zasluži li na njoj, 2335
 On je ima rašta polaziti;
 A bez njega u što tada spada? ⁸
 Pokoljenje za pjesna stvoreno.
 Vile će se grabit u vjekove
 Da vam vjence dostojne sapletu. 2340
 Vaš će primjer učiti pjevača

¹ Svako pokoljenje nosi svoj krst, jer nove nužde ragjaju nove sile.

² Iz stiješnjenih vjetrom oblaka prolomi munja, ili kao što sine iskra ispod udarca.

³ Mučenje jest kršćanska vrlina.

⁴ Ili okaljena (*temperata*).

⁵ Luče sunčane.

⁶ Ovgje se podrazumjeva čovjek u smislu moralnomu.

⁷ Ovo javlje da sam ja živ, smućenije je od istoga sna.

⁸ Kad čovjek steče besmrtnost, on se imao rašta i roditi.

⁹ Svaki rod ima svoju povijest.

Kako treba s besmrtnošću zborit. ¹
 Vam prestoni preužasna borba,
 Pleme vi se sve odreklo sebe,
 Te crnome rabota Mamonu, ² 2345
 Pade na njem kletva beščestija.
 Što je Bosna i po Arbanije?
 Vaša braća od oca i majke
 Svi ujedno, i dosta rabote,
 Krst nositi vama je sugjeno, 2350
 Strašne borbe s svojim i s tugjinom,
 Težak vjenac, al' je voće slatko.
 Voskresenja ne biva bez smrti. ³
 Već vas vigju pod sjajnim pokrovom,
 Čest, narodnost, gje je vaskresnula, 2355
 I gje oltar na istok okrenut,
 Gje u njemu čisti tamljan dimi.
 Slavno mrite, kad mrijet morate!
 Čest ranjena žeže hrabra prsa,
 U njima je, nema bolovanja. ⁴ 2360
 Porugani oltar jačestvom ⁵
 Na milost će oprostiti nebesa

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Sei pospaše, a iguman sjedi uz oganj, broji brojanice i svu noć čita molitve megju njima. Zora je, dižu se, pripasuju oružje da kreću doma: čude se gledajući staroga igumana gje sjedi uz vatru, broji brojanice i nešto u sebi čita, a oni kako se koji diže, tako mu pristupa i ljubi ga u ruku iz uvažjenja rašta lijepo i mu-dro zbori.

¹ Vaše će djelo naučiti pjesnika da pjeva, i da vas obesmrti.

² Gjavolu.

³ Ako se ne umre ne može se uskrsnuti. Kad već morate svejedno mrijeti prirodno, bolje je slavno.

⁴ Čast ranjena u hrabrijem prsima traži osvetu kao jedini lijek.

⁵ Nebo će oprostiti pokolj poturica zato što su poganstvom porugali sveti oltar.

Srdar **Ivan.**

Ti nijesi slijep, igumane,
 Kad si tako mudar i pametan,
 Budale su s očima slijepe,
 Koje vide, a zaludu vide;
 Trebaju jim za proste potrebe
 Ka' ostaloj isto životini.

2365

Srdar **Vukota.**

A misliš li, srdare njeгуški,
 Da bi bio ovakvi s očima?
 Pjesna dobra spava u slijepca,
 Pogled smeta misli i jeziku,
 Mož' obisti kad što hoćeš pričat;
 Kad pričanju tvome pokaže se
 Stvar sasvijem protivna pred oči,
 Slast i silu izgubi pričanje,
 Um se smuti, a jezik zaplete,
 Češće ne znaš što si reći.
 A slijepcu oči ne grnaju,
 No se drži sve jednoga puta
 Ka' pjan plota kada se prihvati.

2370

2375

2380

Vojvoda **Batrić.**

Da pričamo snove pri kretanju:
 Ja sam snio što nijesam nigda;
 Milo mi je za moje oružje.
 Noćas na san Obilić proleće
 Preko ravna polja cetinskoga
 Na bijela hata ka' na vilu;
 Oh divan li, Bože dragi, bješe!

2385

Poslije 30-40 druga pričaj snove, svaki kazu san jednak, da je Obilića vidio kao i vojevoda Batrić.

Veseli idu u crkvu da se zakunu svi najedno, da se kolju s domaćima Turcima. Ulaze u crkvu. Vuk Mićunović razmota šal sa glave, pa ga pruži, te svi za njem rukama uhvatiše i u kolo stadoše.

Vladika **Danilo.**

Čuj, Nikola kneže dupioski, ¹
 I ti ruku pružaješ na kletvu! 2390
 Ti si nejak, znaš li, u Crmnicu,
 A Turcima pred kućom Crmnica;
 Krivu kletvu na dom ne ponesi,
 Jer je muka s Bogom ratovati.

Knez **Nikola.**

Znaj, vladiko i svi Crnogorci, 2395
 Ja znam divno kako mi je doma,
 Ama imam trista Dupiljana,
 Nek me izda svako ka' i hoće, ²
 Zadajem vi božju vjeru tvrdu,
 S Turcima se hoćemo poklati 2400
 Ako će nam sjente utrifeti.
 Kad krv prospem radi svoje vjere
 Ne bojim se kletve ni drugoga.
 Kako puška pukne na Cetinje
 Grohota će biti na sve strane. 2405
 Blago tome koga srce služi,
 I ko nije sasma ostario,
 Dosta će se posla nagledati.

Srdar **Janko.**

Izdati se nećemo, ama treba da se utvrdimo kletvom; zdravi je posao.

¹ Dupilo selo u crmničkoj nahiji Crne Gore.

² Nek mi ne pomogu drugi Crmničani.

Vuk Mićunović.

Kuni, srdare Vukota, ti najbolje umiješ, a mi ćemo svi vikati "amin."

Srdar **Vukota.**

U pamet se dobro, Crnogorci!
 A ko činja ¹ biti će najbolji, 2410
 A ko izda onoga te počne,
 Svaka mu se satvar skamenila,
 Bog veliki i njegova sila
 U njivu mu sjeme skamenio,
 U žene mu djecu skamenio, 2415
 Od njega se izlegli gubavci ²
 Da jih narod po prstu kazuje,
 Trag se grdni njegov iskopao
 Kako što je šarenim konjima,
 Na čući mu puške ne visilo, ³ 2420
 Glave muške ne kopa' od puške, ⁴
 Željela mu kuća muške glave. ⁵
 Ko izdao, braćo, te junake,
 Koji počnu na naše krvnike,
 Spopala ga bruka Brankovića, ⁶ 2425
 Časne poste za psa ispostio,
 Grob se njegov propa' na ta svijet.
 Ko izdao, braćo, te junake
 Ne predava' punje ni proskure, ⁷

¹ Počne. U narječju crnogorskome *činjati* stoji svakad mjesto *početi*.

² Premaloga rasta ljudi (*nani*).

³ Budući da je u Crnoj Gori svak oružan, kad ne visi u kući puška to znači iskop ljudi.

⁴ Da umre svaki prije 14 godina rasta.

⁵ Da je puna kuća žena bez čovjeka.

⁶ Opća anatema kao Vuka Brankovića, koji izdade na Kosovu.

⁷ Vina i hleba za božiju službu (*offerta*).

Nego pasju vjeru vjerovao. 2430
 Krvlju mu se prelili badnjaci, ¹
 Krvlju krsno ime oslavio,
 Svoju djecu na nj pečenu io; ²
 U pomamni vjetar udario,
 A u lik se mahnit obratio. 2435
 Ko izdao, braćo, te junake,
 Rgja mu se na dom rasprića, ³
 Za njegovim tragom pokajnice
 Sve kukale, dovijek lagale. ⁴

Svi iz glasa viču "amin.", Izlaze iz crkve, i otolen svaki doma.

Badnji večer, vladika Danilo i iguman Stefan sjede kod ognja, a djaci veseli igraju po kući i nalažu badnjake.

Iguman **Stefan.**

Jeste li jih, djeco, naložili, 2440
 U prijekrsu, ka' treba, metnuli?

STAGIONALNA
 BIBLIOTEKA

CRNOBOSANSKI
 DJACI ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Naložili, gjedo, ka' treba,
 Presuli jih bijelom šenicom,
 A zalili crvenijem vinom. ⁵

Iguman **Stefan.**

Sad mi dajte jednu čašu vina, 2445
 Ma dobroga, i čašu od oke,
 Da nazdravim starac badnjacima.

¹ Da mu se sluči pokolj kućni na badnji dan, kad' se svako veseli.

² Da peče i jede svoju djecu o krsnomu imenu.

³ Kaže se: "rasprići breme."

⁴ Kad mu mrtvome pokajnice kukale, sve što ga hvalile to sve lagale.

⁵ Badnjaci se prelijevaju vinom.

Daju mu čašu vina; on nazdravi badnjacima i popi je.

Iguman **Stefan** (*čisteći brke*).

Bog da prosti, vesela praznika,
 Donesi te, djeco, one gusle,
 Duša mi jih vaistinu ište, 2450
 Da propojem, odavno nijesam;
 Ne primi mi, Bože, za grehotu,
 Ovako sam starac naučio.

Daju mu djaci gusle.

Iguman **Stefan** (*poje*).

Nema dana bez očnoga vida, 2455
 Niti prave slave bez božića.
 Slavio sam božić u Vitlejem,
 Slavio ga u Atonsku goru,
 Slavio ga u sveto Kijevo.
 A je ova slava odvojila ¹
 Sa prostotom i sa veselošću. 2460
 Vatra plama bolje nego igda,
 Prostrta je slama ispred ognja,
 Prekršćeni na ognju badnjaci,
 Puške puču, vrte se peciva,
 Gusle gude, a kola pjevaju, 2465
 S unučagju gjedovi igraju;
 Po tri pasa vrte se u kolu,
 Sve bi reka' jednogodišnjici. ²
 Sve radošću divnom naravnjeno; ³
 A što mi se najviše dopada, 2470
 Što svaćemu treba nazdraviti.

¹ Nadmašila.

² Po tri roda skupa igraju u kolo kao da su braća, otac, sin i unuk.

³ Ispunjeno.

Vladika **Danilo.**

Srećan li si, igumne Stefane.
Kako te je Bog vesela dao!

Iguman **Stefan.**

Mladi sinko, lijepi vladiko!
Samo sobom noćas je veselo, 2475
A dušu sam natopio kapljom,¹
Pa se stara igra povrh vina
Ka' blijedi plamen po rakiji.
To mi katkad starcu budi kosti,
Spomene ih na mlade godine. 2480

Vladika **Danilo.**

Ljepše stvari nema na svijetu
Nego lice puno veselosti,
Osobeno ka' što je kod tebe,
Sa srebrnom bradom do pojasa,
Sa srebrnom kosom do pejsa,
A lice ti glatko i veselo; 2485
To je uprav blagoslov višnjega.

Iguman **Stefan.**

Ja sam proša' sito i rešeto,
Ovaj grdni svijet ispitao,²
Otrovi mu čašu iskapio,³ 2490
Poznao se s grkijem životom.
Sve što biva, i što može biti,
Meni ništa nije nepoznato,

¹ Vinom.² Iskusio.³ Popio.

Što god dogje, ja sam mu naredan. ¹
 Zla pod nebom što su svakolika, 2495
 Čovjeku su prćija na zemlju.
 Ti si mlad još i nevješ, vladiko.
 Prve kaplje iz čaše otrovi
 Najgrče su i najopornije;
 Oh da znadeš što te još te čeka! 2500
 Svjet je ovaj tiran tiraninu,
 A kamo li duši blagorodnoj!
 On je sastav paklene nesloge:
 U nj ratuje duša sa tijelom,
 U nj ratuje more s bregovima, 2505
 U nj ratuje zima i toplina,
 U nj ratuju vjetri s vjetrovima,
 U nj ratuje živina s živinom,
 U nj ratuje narod sa narodom,
 U nj ratuje čovjek sa čovjekom, 2510
 U nj ratuju dnevi sa noćima,
 U nj ratuju duši s nebesima.
 Brijeg stenje pod silom duševnom,
 Kolebla se duša u urbi
 More stenje po **CRINO** jurešnom, ² 2515
 Koleblju se u moru nebesa:
 Volna volnu ³ užasno prepire,
 O brijeg se lome obadvije.
 Niko srećan, a niko dovoljan,
 Niko miran, a niko spokojan, 2520
 Sve se čovjek bruka sa čovjekom,
 Gleda majmun ⁴ sebe u zrcalo.

Vladika **Danilo**.

Dobra vatra, a još bolje vino;

¹ Pripravan.

² To jest *vozdušnom*.

³ Sila silu.

⁴ *Macacco*.

Malo si se, gjedo, ugrijao,
Pa prečiščaš svijet na rešetio. 2525

Iguman **Stefan,**

Gje si bio danas, amanati,
Te si doma tako pozno doša'?
Stoja' u lov toliko nijesi,
Ranije si svakad dolazio.
I gje su ti tjelohranitelj¹ 2530

Dva Novaka i barjaktar Pima?
Ne bio ih puštavat od sebe.
Bio dozvat, dok ti božić progje,
Dva tri sina staroga Martina;²
Jere ti se ja sve bojim, sinko, 2535
Da će Turci tebe izgubiti.

Dvadeset, tridest da nočas udare,
Kako ti se kuća osamila,
Što bi šćeli te bi učinili.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Vladika **Danilo**
CRNE GORE ĐURĐE

Ne boj mi se, ako Bog da, gjedo!
Ne misli se o tome Turcima, 2540

Zle su misli i na njih napale.
Pa i da bi došli i stotina,
Imam ovde desetak djačadi,³
U kuću se bismo zatvorili, 2545
Mi se bili, a ti bi nam pjeva'.

Iguman **Stefan.**

Od te pjesne Bože me sahrani!

¹ Tjelesni stražari, jedan velestovac, a drugi dupiljanin.

² Bajice.

³ Djakova, učenika.

Teža bi mi bila no plakanje;
Plakanje je pjesna sa suzama.

Idu da spavaju.

Dižu se pred zoru, i idu u crkvu; sršila se liturgija, izlaze.

Djače priča igumnu Stefanu pred crkvom.

Djače.

Slušaj, gjedo, da ti nešto kažem: 2550
Kad su prva zvona zazvonila
Diga' sam se da idem u crkvu,
Ali jeku nečesovu čujem,
Te ja strči brže na kraj polja, 2555
I ako je lijepo vrijeme,
Mišljah, skače voda u ponoru.
Kad prisjedoh malo u kraj polja,
Ali nije ono što ja mišljah,
No to brdo na kraj polja ječi, 2560
Kako da će prсну u oblake.
Puške orme, debesa se lome,
Fiska stoji mlade tbovike;
Te ja brže bolje preko polja.
Kada dogji pri Gjinovu brdu,
Al' u brdu nigje ništa nema, 2565
No se negje boj krvavi bije,
Pa odzivom brdo uzječalo.

Iguman **Stefan.**

Muč, budalo, dali božić nije?
Već je troje pojalo pjevaca,¹ 2570
Sada puške najviše pucaju,
A to brdo ka' šuplja tikvina,
Pa glasove hvata od svakuda,

¹ Kokota.

Već za drugo i ne treba ništa,
 No ponavlja ono što gje čuje
 Kao jedna prekomorska tica. ¹ 2575

Djače.

Nije, gjedo, tako mi roždestva!
 No nekakav pokolj te veliki;
 Od miline uru sam slušao;
 Dim je crni lega' nad Bajice
 Ka' najgušći oblak o jeseni. 2580

Iguman **Stefan.**

Hajd' otolen, što koješta drobiš? ²
 Dim na božić, velikoga čuda!
 Kako će se svenarodnja žrtva
 Bez oblaka dima učiniti?

*Čuje se grmljava, pušaka, uš polja. Pojaha vladika Danilo ha-
 ta, i izide u polje, kad zto uš polje pet šest stotina ljudi; on po-
 trči konja, i brže bolje dođe među njih. Oni se svi oko njega
 u kolo okupe. Videći vladika pet Martinovića, Vuša Borilovića, i
 tri svoje sluge sve krvave, poče jih zapitivati.*

Vladika **Danilo.**

Pričajte mi što je tamo bilo,
 Al' ste vuci, ali ste lisice? ³ 2585

Vojvoda **Batrić.**

Veseli su glasi, gospodare;

¹ Papagao.

² Što govoriš?

³ Ili ste dobili, ili ste dobiveni?

- Klanjamo se Bogu i božiću,
 Najprigije ti božić čestitamo,
 Čestitamo božić Gori Crnoj. ¹ 2590
- Mi pet brata, pet Martinovića,
 I tri tvoje sluge najvjernije
 Sa sokolom Borilović-Vukom
 Poklasmo se sinoć sa Turcima.
 U pomoć nam ko god ću priteče, 2595
 Sakupi se vojske kao vode.
 I što ću ti duljiti pričanje?
 Koliko je ravnoga Cetinja,
 Ne uteče oka ni svjedoka
 Ni da kaže kako jim je bilo, 2600
 Te pod sablju svoju ne metnusmo
 Koji ni se ne kće pokrstiti.
 Koji li se pokloni božiću,
 Prekrsti se krstom hrišćanskijem,
 Uzesmo ga za svojega brata. 2605
 Kuće turske ognjem izgorjesmo
 Da se ne zna ni stana ni traga
 Od nevjerna domaćega vraga
 Iz Cetinja u Čeklić pogjösmo,
 Čeklićki se razbježaše Turci. 2610
 Malo koga od njih posjekosmo,
 Ma njihove kuće popalismo,
 Od mečeta i turske džamije
 Napravismo prokletu gomilu,
 Neka stoji za uklin ² narodu. 2615

Vladika **Danilo.**

Blago meni, moji sokolovi,
 Blago meni, junačka slobodo!

¹ Spas.

² Sramotni spomenik.

Jutros si mi divno voskrsnula
Iz grobova našijeh gjedova.

Skida se s konja vladika, te grli i celiva junake koji su počeli boj s Turcima, i tako idu niz polje pjevajući i puškama rese-lje čineći. Kada dogjose blizu crkve, ali je iguman Stefan pred crkvom i još jedan kalugjer, koji drži sveti putir u ruke.

Iguman **Stefan.**

Ja ne vidim, nego čujem dosta. 2620
Hajte, braćo, te se pričešćujte
Bez priprave i bez ispovjesti,
A ja mičem sve na moju dušu.

Pristupaju i pričešćuju se koji ne bjehu ručali; pošto se pričešće, navrćeše peciva i počеше kolo voditi, a vladika uljeze u kuću i uvede sa sobom pet Martinovića, Vuka Borilovića, i tri njegove sluge za njima uljegaše.

Peku peciva, igraju se momčad, spake igra, i kolo poje.

Kolo.

Bješe oblak sunce uhvatio,
Bješe goru tama pritislula, 2625
Pred oltarom plakaše kangjelo,
Na gusle se strune pokidale,
Sakrile se vile u peštere,¹
Bojahu se sunca i mjeseca,
Bjehu muška prsa ohladnjela, 2630
A u njima umrla sloboda,
Ka' kad zrake umru na planinu,
Kad utone sunce u pučinu.

¹ Jame.

Bože dragi, svijetla praznika! ¹
 Kako su se duše pragjedovske 2635
 Nad Cetinjem danas uzvijale!
 Igraju se na bijela jata
 Kako jata divnih labudova
 Kad se nebom vedrijem igraju
 Nad obrazom svijetla jezera. 2640
 Sokolovi pet Martinovića,
 Koje jedna prsa zadojiše,
 A odnjiha jedna kolijevka;
 Dva Novaka, s barjaktarom Pimom,
 I viteže Borilović-Vuče, 2645
 Koji prvi udriste na Turke,
 Ko umije vama splesti vjence?
 Spomenik je vašega junaštva
 Gora Crna i njena sloboda.

*Izlazi iguman Stefan megju narod, i nose za njim dva mom-
 ka megju sobom, jednu smiju, i na njoj dvadest oka šenice varene
 izmješane zrnima sipčanima, nalite dobro vinom i medom. Narod
 se čudi njegovu postu i svi se okupi oko njega da gledaju što
 hoće da radi. Momci postavše koljivo u sred velikoga gunna, a
 iguman poče govoriti.*

Iguman **Stefan.**

Čuj, narode, svi skinite kape, 2650
 Hoću spomen da činim dušama
 Vitezova našega naroda,
 Danas će jim najmilije biti,
 Od Kosova nigda kao danas.

Svak skida kapu i smiju se.

¹ Svetkovina.

² Ovu šenicu nose pravoslavni u crkvu za uspomenu duša mrtvih.

Iguman **Stefan** (*čita na izust*).

Vjerne sluge pomjani, Gospodi, 2655
 Vladaoce, ma tvoje robove:
 Nepobjednog mladoga Dušana,
 Obilića, Kastriota Gjura, ¹
 Zrinovića, ² Ivana, ³ Milana, ⁴
 Strahinića, ⁵ Relju krilatoga, ⁶ 2660
 Crnoviće Iva i Uroša,
 Cmiljanića, ⁷ vojvodu Momčila,
 Jankovića, ⁸ devet Jugovića,
 I Novaka ⁹ poradi halaka,
 I ostale naše vitezove. 2665
 Na nebu jim duše carovale
 Ka' jim ime na zemlju caruje!

Izjedoše ono koljivo, ručase i svak doma odlazi.

*Novo ljeto, iziši na otvore, sjedni uz ogranj, pa se nešto igu-
 zamislio.*

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 Vladika **Danilo** CRNOJEVIĆ

Nešto si se zamislio, gjedo,
 Ali ti se drijemat počelo?

Iguman **Stefan**.

Ne drijema, nego nešto mislim, 2670

¹ Skenderbeg.

² Ban hrvacki.

³ Kosančić.

⁴ Toplica.

⁵ Stražimir Balšić sin bana zeckoga.

⁶ Arbanas.

⁷ Ivan.

⁸ Stojan.

⁹ Hajduk.

Pa se čudim za novu godinu
 Što je danas hoćela ljudima; ¹
 Rašta nije s početkom proljeća
 Kad se sunce sa juga povrati
 I kad počnu dnevi napredovat,
 Kad se zemlja obuče zelenju,
 I stvar svaka kad na njoj dobije
 Novi život i vid sasvim novi.

2675

Vladika **Danilo.**

Sve jednako tada, ali danas,
 Vrijeme će svojim tokom hodit;
 A ovo su stari uredili.

2680

Iguman **Stefan.**

Ko je da je, nije ugodio.

BIBLIOTEKA

*Ulazi jedna momče k njima, ceja mladiku u ruku, pa igumana
 Stefana.*

CRNOJEVIĆ

Vladika **Danilo.**

Što je, momče, otkuda si sada?
 Eda ćeš ni što dobro pričati?

Momče.

Ja sam ulak, ² od Rijeke sada,
 Srdar Janko posla me do tebe
 Da ti pričam što je kod nas bilo.

2685

¹ Što su je usred zime počinjali.

² Kujigonoša.

Vladika **Danilo**.

Pričaj, sinko, što najbrže možeš.

Momče.

Kako čusmo za boj na Cetinju,
 Da na glavu ¹ pogiboše Turci, 2690
 Srdar Janko odmaha otpravi
 Dva momčeta riječkim Turcima:
 "Ko ne misli na koran pljunuti,
 "Neka bježi glavom bez obzira."
 Turci momčad kod sebe primami, 2695
 I oboje na Obod ² objesi.
 U to srdar poklič' niz nahiju,
 Svak potrči k riječkome gradu,
 Al' zaludu, svi utekli Turci
 U lagjama put bijela Skadra. ³ 2700
 Samo Bogdan ⁴ što je pohitao,
 Te ubi⁵ riječkog kadiju.
 Šćaše doći srdar s glavarima
 Da ti priča sve kako je bilo.
 No nemaše kada ostaviti, 2705
 Razuraju grada Obodnika
 I sve turske kule i džamije,
 Da naš pazar ne smrdi nekršču.

Preklanja se ulak, celiva opet vladiku u ruku, meće mu knjigu na skut, i odlazi.

Vladika Danilo zove djače da pročita onu knjigu, da je čuje i iguman Stefan.

¹ Na glavnomu mjestu.

² Obodnik, grad na Rijeci, što ga je gradio Ivan Crnojević.

³ Niz jezero skadarsko.

⁴ Gjurašković.

⁵ Sudnika.

Djače (*uzima knjigu i čita*).

- Knez Nikola i svi Dupiljani
 Pozdravljamo našega vladiku, 2710
 Pišemo ti što je kod nas bilo:
 Kako čusmo što bi na Cetinju,
 Poklasmo se s našijem Turcima,
 Dan i noć je poklanje trajalo,
 Bješe puna Crmnica Turaka, 2715
 Desečara, ¹ age, izjelice,
 Malo ko nam u pomoći dogje.
 I mi smo ti grdno izginuli,
 Polovina u boj pogibosmo,
 Nestalo je groblja ² oko crkve, 2720
 Po šestinu u jedan kopamo.
 Po Crmnici Turke isjekosmo,
 I grad Besac ³ zemljom izravnismo;
 Sad ti nema u našu nahiju
 Oni koje od turskoga uha 2725
 Do trupine, Eki razvaline.
- CRNE GORE ĐURĐE
 Vladika Danilo plače, a iguman se Stefan smije.

Vladika **Danilo**.

Ti, igumne, ne razumje pismo,
 A bi i ti na njem proplakao:
 Po šestinu u jedno kopaju.

Iguman **Stefan**.

Razumjeh ga, al' plakat ne mogu; 2730

Zapovjednici nad deset vojnika.
 Isto kao grobljište.
 Grad kod jezera.

Da umijem plakat od radosti,
 Bih plakao slagje nego igda;
 Al' kod mene kada poje duša,
 Suze mi se mrznu od radosti.

Bije neko u vrata od kuhinje da jih slomi, misle da je lud.

Iguman **Stefan.**

Pomoz' Bože, i mali božiću! ¹ 2735
 Kad je radost sa svakoje strane,
 Nek uljeze i taj ludi k nama,
 Da nam kuću napuni smijeha.

Otvoraju djaci vrata, kad evo Vuk Mandušić, namračio se, i crni mu brci pali na izlomljene toke, džefrdar prebjen nosi u ruke i sjeda kod ognja sav krvav, nikome ni "pomoz' Bog"; začude se kad ga onakvoga vide.

Vladika **Danilo.**

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Što je, Vuče? grđno li izgledaš!
 Vigju da si s krvavé poljane 2740
 Gazio si negje vatru živu,
 I Bog znade do tebe samoga
 Jeli iko tu živ pretekao;
 Jer bez muke ne prskaju ² toke,
 Nit' se lome takvi džefrdari, 2745
 Te s' od vitke ³ žice sakovani.

Vuk Mandušić (*mrko priča*).

Na Ščepan dan dogje mi odiva ⁴

¹ Prvi dan nove godine zovu u Crnoj Gori malim božićem.

² Ne lome se takvi oklopi bez sile.

³ Tanke.

⁴ Cura udomljena, koju zovu odivom kućani otkle se udala.

Iz Štitara ¹ ljetos povedena, ²
 I kaza mi: "evo haračlije
 "U Štitare da kupe harače.,³ 2750
 Te ja skupi pedeset momčadi,
 I zapani š njima pod Štitare
 Da posječem Turke izjelice.
 Puču puške lješańskom nahijom, ⁴
 Mislim idu Turci u harače, 2755
 Pa na raju stravu udaraju,
 Kad boj čujem u Progonoviće, ⁵
 Te ja poteč' za onom družinom;
 A kad tamo, muka i nevolja!
 Udarilo dvjesta haračlija, 2760
 Poturice ljuta Arnauta, ⁶
 Na krvavu Radunovu kulu.
 Sam se Radun u kulu nagnao
 I š njim žena njegova Ljubica,
 Žena mlada, ama soko sivi; 2765
 Radun puške s'ome gospodaru,
 Radun puške s' prozora od kule,
 Srdnja č'ona d'boru.
 No mu došla bješe pogljič
 Turci bjehu slamu i sijeno 2770
 Oko bjele kule nanijeli,
 Pa zažegli sa svakoje strane,
 Plam se diga' bješe u nebesa,
 I kulu mu bješe dohvatio;
 A on gagja puškom, ne prestaje, 2775

¹ Selo u lješańskoj nahiji.

² Ljetos udata.

³ Danak.

⁴ Pucaju kroz lješańsku nahiju.

⁵ Selo.

⁶ Arbanasi.

- Popijeva tanko, glasovito,
 Pripijeva Baja ¹ i Novaka, ²
 Pripijeva Draška i Vukotu,
 I dva Vuka od sela Trnjina,
 Markovića i Tomanovića, 2780
 A klikuje i žive i mrtve,
 Vidi strašnu uru pred očima.
 Nama živa srca popucaše,
 Potrčasmo kuli Radunovoj,
 Oko nje se poklasmo s Turcima, 2785
 Izbavismo iz kule Raduna,
 Ma izgore o jagjela kula.
 Jošt nam gje ko u pomoć priskoči,
 Te od kule počerasmo Turke;
 Do Kokota više Lješkopolja 2790
 Osamdeset i tri posjekosmo;
 I u boju kod bijele kule
 Olova mi toke izlomiše,
 A u razdvoj boju krvavoga
 Najpotonja koja puče turska, 2795
 Džefrdara urzah pred očima,
 Prestriže ga (ostala mu pusta) Epvare
 Po remiku ³ ka' da trska bješe.
 Više žalim pusta džefrdara
 No da mi je ruku ukinula; 2800
 Ža' mi ga je ka' jednoga sina,
 Ža' mi ga je ka' brata rodnoga;
 Jere bješe puška mimo puške, ⁴
 Šrećan bješe, a ubojit bješe,
 Đko njega ruke ne previjah, ⁵ 2805

¹ Pivljanina.

² Hajduka.

³ Gje je kaiš vezan.

⁴ Bolje od svake druge puške.

⁵ Ne trebaše ga gladiti ni mazati.

Svagda bješe kao ogledalo;
 U hiljadu drugijeh pušaka
 Poznati ga šćaše kada pukne. ¹
 Pa sam doša' do tebe, vladiko,
 Na moru ² je od svašta majstora, 2810
 Bi l' mi mogli pušku prekovati?

Vladika **Danilo.**

Mrki Vuče, podigni brkove
 Da ti vigju toke na prsima,
 Da prebrojim zrna od pušaka
 Kolika ti toke izlomiše. 2154

Mrtvu glavu ne diže iz groba,
 Ni prekova bistra džefrdara.
 Zdravo tvoja glava na ramena,
 Ti ćeš pušku drugu nabaviti,
 A u ruke Mandušića Vuka 2820

Biče svaka puška ubojita.

Vladika Vuče, i dade Mandušiću iz odaje svoje jedan do-
 bar džefrdar.

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

¹ Po glasu i odjeku.

² U primorju.

Poprave.

Strana	3	stih	1	mjesto	binjišah	čitaj	binjiša.
"	4	"	23	"	Muhamet	"	Muhamed.
"	5	"	40	"	neb o	"	nebo.
"	"	"	52	iza riječi	duše	digni	črknju (,).
"	8	"	110	mjesto	samobrana	čitaj	samohrana.
"	15	"	262	"	Sto uteće	"	Što uteće.
"	22	"	398	"	ozriničku	"	ozriničku.
"	26	"	492	"	razmicaja	"	razmicanja.
"	39	"	751	"	knigu	"	knjigu.
"	40	"	766	"	mana	"	mama.
"	43	"	820	"	hoće	"	hoće.
"	48	u primjedbi	pod brojem	2	mjesto	proko	čitaj preko.
"	94	stih	1856	mjesto	truka	čitaj	struka.
"	99	"	1947	"	čalmu	"	čalmu.
"	112	"	2191	"	Kaza ću	"	Kazaću.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Gyvr. P. Damjanovitch
son-lieutenant
Sarajevo
à l'hôpital militaire

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

